

sAMkhyakArikAparamArthaTIkA

——
नाम्न्यकारिकापरमाधर्षाकारिका

——
Document Information

Text title : sAMkhyakArikAparamArthaTIkA.inf

File name : sAMkhyakArikAparamArthaTIkA.itx

Category : major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Transliterated by : Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

Proofread by : Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

Latest update : September 15, 2014

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ಸಾಂಖ್ಯಕಾರಿಕಾಪರಮಾರ್ಥಟೀಕಾ

ಶ್ರೀರಸ್ತು . ಸುವರ್ಣಸಪ್ತಶಾಸ್ತ್ರಂ .

ಪೂರ್ವಖಂಡಃ .

ಕಾರಿಕಾ 1

.. ದುಃಖತ್ರಯಾಭಿಘಾತಾಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ತದಭಿಘಾತಕೇ ಹೇತೌ .

ದೃಷ್ಟೇ ಸಾಪಾರ್ಥಾ ಚೇನ್ನೈಕಾಂತಾತ್ಯಂತತೋಽಭಾವಾತ್ .. 1 ...

ಭಃ ತ್ರಿವಿಧದುಃಖಾಭಿಘಾತಾಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ತದಭಿಘಾತಕೇ ಹೇತೌ .

ದೃಷ್ಟೇಽಪಾರ್ಥಾ [ಚೇತ್] ನ, [ಹೇತೋ]ರನೈಕಾಂತಿಕಾನಾತ್ಯಂತಿಕತ್ವಾತ್ ..

ಅಸ್ಯಾ ಆರ್ಯಾಯಾ ಉಪೋದ್ಭಾತ ಉಚ್ಯತೇ . ಪುರಾ ಕಿಲ ಮಹರ್ಷಿರಾಕಾಶಜಾತಃ

(ಬ್ರಹ್ಮಸುತಃ

?) ಸ್ವಾಭಾವಿಕಧರ್ಮಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯೈಶ್ಚಯ್ಯಚತುರ್ಗುಣಾತ್ಮಕಃ ಕಪಿಲೋ ನಾಮ

ಬಭೂವ . ಅಂಧತಮಸಿ ಮಜ್ಜಜ್ಜಗದಿದಮವಲೋಕ್ಯ [ಅಸ್ಯ] ಮಹಾಕಾರುಣ್ಯಮುದವಾದಿ

ಅಹೋ ಖಲು ಜಗದ್ [ಇದಂ] ಅಂಧೇ ತಮಸಿ ವರ್ತತ ಇತಿ . [ಏವಂ] ಲೋಕಂ

ವಿಚಿಂತಯನ್

ಏಕಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮಾಸುರಿಸಗೋತ್ರಂ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಯಾಜಿನಮದ್ರಾಕ್ಷೀತ್ .

ನಿಗೂಢಾತ್ಮಾ

ತಮುಪೇತ್ಯ ವಾಚಮೇವಮುವಾಚ ಭೋ ಆಸುರೇ ರಮನೇ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮೇಣ ಇತಿ

. ಇಮಾಂ

ವಾಚಮುಕ್ತ್ವಾ ಅನಂತಃ ಪ್ರತಿಜಗಾಮ . ಭೂಯೋಽಪಿ ವರ್ಷಸಹಸ್ರೇ ಪೂರ್ಣೇ

ಪ್ರತ್ಯಾಗಮ್ಯ

ತಥೈವಾಭ್ಯುವಾಚ . ಏವಮುಕ್ತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಮುನಿಂ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ಸತ್ಯಂ ಭಗವನ್

ರಮೇ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮೇಣ ಇತಿ . ತದಾ ಮಹರ್ಷಿಃ ಶ್ರುತ್ವೈತತ್ ಪುನರ್ನಿರಗಾತ್ . ಸ

ಪಶ್ಚಾದ್ಭೂಯ ಅಭ್ಯುಪೇತ್ಯ [ತಾಮೇವ] ವಾಚಮಭ್ಯುವಾಚ . ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತಂ

ಪ್ರತ್ಯಾಹ

ಏವಮೇವೇತಿ . ಮಹರ್ಷಿಸ್ತು ಅಪೃಚ್ಛತ್ . ಉತ್ಸಹಸೇ ಶುದ್ಧಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ವಸ್ತುಂ

ನ ವಾ ಇತಿ . ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಆಹ ಉತ್ಸಹೇ ತಥಾ ವಸ್ತುಮಿತಿ . ಅಥ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಮಪಹಾಯ

ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಚರ್ಯಾಮಾಚರನ್ ಕಪಿಲಶಿಷ್ಯೋ ಬಭೂವ .

ಪರ ಆಹ . ಕಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋರಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ . ಉತ್ತರಮಾಹ

ತ್ರಿವಿಧದುಃಖಾಭಿಘಾತಾತ್ . ಕಿಂ ಪುನಸ್ತ್ರಿವಿಧಂ ದುಃಖಂ . (1) ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ (2)

ಆಧಿಭೌತಿಕಂ (3) ಆಧಿದೈವಿಕಂ . [ತತ್ರ] ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ ಯದ್ ವಾತಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಣಾಂ

ವೈಷಮ್ಯಾತ್ ಪ್ರವರ್ತತೇ ವ್ಯಾಧಿದುಃಖಂ . ಯಥೋಕ್ತಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾತ್ರಂತ್ರೇ .

"ನಾಭೇರಧೋ

ವಾತಸ್ಥಾನಮುಚ್ಯತೇ . ಹೃದಯಾದಧಃ ಪಿತ್ತಸ್ಥಾನಮುಚ್ಯತೇ . ಹೃದಯಾದೂರ್ಧ್ವಂ

ನರ್ವಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಸಂಬಂಧಿ . ವಾತಮುತ್ಕಟಂ ಸತ್ ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಿತ್ತೇ ಅಭಿಭೂಯ

ವಾತರೋಗಮುತ್ಪಾದಯತಿ . ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಣೀ ಅಪ್ಯೇವಂ .. ಇದಮುಚ್ಯತೇ ಶಾರೀರಂ

ದುಃಖಂ . ಮಾನಸಂ ದುಃಖಂ- ಪ್ರಿಯವಿಪ್ರಯೋಗಃ ಅಪ್ರಿಯಸಂಯೋಗಃ

ಪ್ರಾರ್ಥಿತಾಲಾಭಃ

ಏತತ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಮಾನಸಂ ದುಃಖಂ . ಈದೃಶಂ ದುಃಖಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ ದುಃಖಮಭಿಧೀಯತೇ

ಆಧಿಭೌತಿಕಂ ತು ಯನ್ಮರ್ತ್ಯಪಶುಪಕ್ಷ್ಯುರಗತಟಸೇತುಭೇದಾದಿನಾ

ಪ್ರವರ್ತತೇ ದುಃಖಂ . [ಇದ]ಮಾಧಿಭೌತಿಕಂ ದುಃಖಮುಚ್ಯತೇ . ಆಧಿದೈವಿಕಂ

ಯತ್ ಶೀತಾತಪವಾತವರ್ಷಾಶನ್ಯಾದಿನಾನಾವಿಧೋ ಮರ್ಮಭೇದೀ

[ಇದ]ಮಾಧಿದೈವಿಕಂ

ದುಃಖಮಭಿಧೀಯತೇ . [ಏತ್ಯೈಃ] ತ್ರಿಭಿರ್ದುಃಖೈರಭಿಘಾತಾತ್ [1245, ಚ್. 2]

ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ

ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ದುಃಖಾಭಿಘಾತಕೇ ಹೇತೌ .

ಪರ ಆಹ . ಏತದ್ಧುಃಖತ್ರಯಾಭಿಘಾತಕೋ [ದ್ವಿವಿಧೋ]ಯಂ ಹೇತುಃ ವಿಸ್ಪಷ್ಟಂ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ . ಪ್ರಥಮಃ ಅಷ್ಟಾಂಗಾಯುರ್ವೇದೋಕ್ತಃ . ಶಾರೀರದುಃಖಸ್ಯಾಭಿಘಾತಕಃ .

ದ್ವಿತೀಯಃ ಪ್ರಿಯಾಃ ಷಡ್ ವಿಷಯಾ ಮಾನಸದುಃಖಸ್ಯಾಭಿಘಾತಕಾಃ . ಇಮೌ

ಹೇತೌ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾವೇವ . ಕಥಂ ಪುನರ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ . ಸಮಾಧೀಯತೇ . ನಾಯಮಥೋರ್

ಯುಜ್ಯತೇ .

ದ್ವಿವಿಧದೋಷಸತ್ತ್ವಾತ್ . ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ನ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಾ . ಸ ದ್ವಿವಿಧೋ ದೋಷಶ್ಚ

[ಹೇತೋಃ] (1) ಅನೈಕಾಂತಿಕತಾ (2) ಅನಾತ್ಯಂತಿಕತಾ ಚೇತಿ .. 1..

ಕಾರಿಕಾ 2

ಪರ ಆಹ . ಯದಿ ಅಷ್ಟಾಂಗಾಯುರ್ವೇದಾದಿಕಂ ದೋಷದ್ವಯಯುಕ್ತತ್ವಾನ್ ನ

ಹೇತುರಲಂ ದುಃಖಾಭಿಘಾತಾಯ . ಚತುರ್ಷು ವೇದೇಷು ತು ಹೇತ್ವಂತರಮಸ್ತಿ .

ಅಯಂ

ಹೇತುರೈಕಾಂತಿಕಮಾತ್ಯಂತಿಕಂಚ ಫಲಂ ಪ್ರಾಪಯತಿ . ಅತೋ ಭವತೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಅಪಾರ್ಥಾ .

ಉಕ್ತಂ ಹಿ ವೇದೇ .

ಅಪಾಮ ಸೋಮಮಮೃತಾ ಅಭೂಮಾಗನ್ಮ ಜ್ಯೋತಿರವಿದಾಮ ದೇವಾನ್ .

ಕಿಂ ನೂನಮಸ್ಮಾನ್ ಕೃಣವದರಾತಿಃ ಕಿಮು ಧೂರ್ತಿರಮೃತ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ .. ಇತಿ .

ಉತ್ತರಮಾಹ .

.. ದೃಷ್ಟವದಾನುಶ್ರವಿಕಃ ಸ ಹ್ಯವಿಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯಾತಿಶಯಯುಕ್ತಃ .

ತದ್ವಿಪರೀತಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾತ್ .. 2 ...

ಭಃ ದೃಷ್ಟವದಾನುಶ್ರವಿಕಃ ಅವಿಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯಾತಿಶಯಯುಕ್ತಃ .

ಏತದ್ವಿವಿಧಹೇತುವಿಪರೀತಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾತ್ ..

ದೃಷ್ಟೋ ಹೇತುರಾಯುರ್ವೇದೋಕ್ತಃ ಅನೈಕಾಂತಿಕಾನಾತ್ಯಂತಿಕರೂಪದೋಷಯುಕ್ತಃ

. ಆನುಶ್ರವಿಕೋ

ಹೇತುಃ ಉಪದೇಶಶ್ರವಣಲಬ್ಧಃ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಆರಭ್ಯ [ಕಪಿಲ]ಮಹರ್ಷಿಪರ್ಯಂತಂ .

ಅತಶ್ಚತ್ವಾರೋ ವೇದಾ ಆನುಶ್ರವಿಕಾ ಉಚ್ಯಂತೇ . ಇಮೇ ವೇದಾ ಅಪಿ ದ್ವಿಧಾ

ದುಷ್ಟಾಃ ಯಥಾ

ಆಯುರ್ವೇದೋ ದೃಷ್ಟಃ . ಕಿಂಚ ಪುನರ್ದೋಷತ್ರಯಯುಕ್ತಃ . (1) ಅವಿಶುದ್ಧಿಃ .

ಯಥೋಕ್ತಂ ವೇದೇ

ಹೇ ಪಶೋ ತವ ಪಿತಾ ಮಾತಾ ಬಂಧವಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ತ್ವಾಮನುಮನ್ಯತಾಂ .

ಇದಂ ಶರೀರಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದಿವಿ ಜನ್ಮ ಲಪ್ಸ್ಯಸೇ .. ಇತಿ .

ಯಥೋಕ್ತಮಶ್ವಮೇಧೇ .

ಷಟ್ ಶತಾನಿ ನಿಹನ್ಯಂತೇ ಪಶೂನಾಂ . ಷಟ್ಪತಪಶವಸತ್ರಿಭಿರೂನಾಃ .

[ಯದಿ ತತೋಽಪಿ] ಊನಾಃ . ತದಾ ನ ದಿವಿ ಜನ್ಮ ಪ್ರಾಪಯಂತಿ

ಆನಂದಾದಿಪಂಚವೃತ್ತೃಥಂ . ಯದ್ಯನ್ಯತಂ ಬ್ರೂಯಾನ್ಮನುಷ್ಯಃ . ದೇಆ

ಮಹರ್ಷಯಶ್ಚಾಹುರ್ನೈತತ್ಪಾಪಮಿತಿ . ಏವಮಾದಿಪಾಪಮಾನುಶ್ರವಿಕೇ ಹೇತಾವಸ್ತಿ

.

ತಸ್ಮಾದವಿಶುದ್ಧಃ . (2) ಕ್ಷಯಃ . ಯಥೋಕ್ತಂ ವೇದೇ .

ಕಾಲೇನ ಸಮತೀತಾನಿ ಕಾಲೋ ಹಿ ದುರತಿಕ್ರಮಃ .. ಇತಿ .

ಯದಾಯಂ ಧರ್ಮಃ ಕ್ಷೀಯತೇ ತದಾ ದಾತಾ ಸ್ವರ್ಗಾನಿವರ್ತತೇ . ಅತಃ

ಕ್ಷಯಯುಕ್ತಃ . (3)

ಅತಿಶಯಃ ಯಥಾ ಆಡ್ಯಮವಲೋಕ್ಯ ದರಿದ್ರಃ ಖಿದ್ಯತೇ . ಸುರೂಪಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ

ಕುರೂಪಃ

ಪ್ರಾಜ್ಞಂಚ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮೂರ್ಖಃ ಖಿದ್ಯತೇ . ತಥಾ ಸ್ವರ್ಗೇಽಪಿ ಉತ್ತಮವರ್ಗಂ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹೀನವರ್ಗಃ ವಿದ್ಯತೇ . ತಸ್ಮಾದತಿಶಯಯುಕ್ತಃ . ಏತೇ ತ್ರಯಃ,
ಪೂರ್ವಮುಕ್ತೌ ದ್ವೌ ತಾಭ್ಯಾಂ ಸಹ ಪಂಚ ದೋಷಾಃ ಇತಿ ವೇದೋ ನ
[ದುಃಖಾಭಿಘಾತಾಯ]

ಹೇತುಃ .

ಪರ ಆಹ . ಯಥಾ ಚೇತ್ಯೋ ಹೇತುಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ . ಉತ್ತರಮಾಹ .
ಏತದ್ವಿವಿಧಹೇತುವಿಪರೀತಃ

ಶ್ರೇಯಾನಿತಿ . ಯೌ ದ್ವೌ ಹೇತೂ ಆಯುರ್ವೇದೋಕ್ತೋ ವೇದೋಕ್ತಶ್ಚ . (1)

ಐಕಾಂತಿಕಃ

(2) ಆತ್ಯಂತಿಕಃ (3) ವಿಶುದ್ಧಃ (4) ಅಕ್ಷಯಃ (5) ಸಮಾನಃ ಇತಿ . ತಸ್ಮಾತ್

ಪೂರ್ವದ್ವಯಾದುತ್ಕೃಷ್ಟಃ . ಪರ ಆಹ . ಅಯಂ ಹೇತುಃ ಕುತೋ ಲಭ್ಯತೇ .
ಉತ್ತರಮಾಹ .

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾದಿತಿ . ವ್ಯಕ್ತಂ, ಮಹಾನಹಂಕಾರಃ ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ
ಪಂಚ [ಕರ್ಮೇ]ನ್ವಿಯಾಣಿ ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನಃ ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಾನಿ
ಚ .

ಏತಾನಿ ಸಪ್ತ ವ್ಯಕ್ತಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ . ಪ್ರಕೃತಿಕೃತತ್ವಾತ್ . ಅವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಧಾನಂ
ಮೂಲಕಾರಣಂ . ಜ್ಞಃ ಪುರುಷಃ . ಏತತ್ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವ ಪ್ರಮೇಯಜ್ಞಾನಾಂ ನ
ವೃದ್ಧಿಃ ನ ಕ್ಷಯಃ ದುಃಖತ್ರಯಾದೈಕಾಂತಿಕಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ಭವತಿ . ಯಥೋಕ್ತಾ
ಮೋಕ್ಷೇ ಗಾಥಾ .

ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ಯತ್ರ ತತ್ರಾಶ್ರಮೇ ವಸೇತ್ .

ಜಟೀ ಮುಂಡೀ ಶಿಖೀ ವಾಪಿ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ .. 2 .. ಇತಿ

ಕಾರಿಕಾ 3

ಪರ ಆಹ . ಕಥಂ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಪುರುಷಾಣಾಂ ಪ್ರವಿಭಾಗಃ . ಉತ್ತರಮಾಹ .

.. ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರವಿಕೃತಿಃ ಮಹದಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಯಃ ಸಪ್ತ .

ಷೋಡಶಕಸ್ತು ವಿಕಾರೋ ನ ಪ್ರಕೃತೀರ್ನ ವಿಕೃತಿಃ ಪುರುಷಃ .. 3 ..

ಭಃ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರವಿಕೃತಿಃ ಮಹದಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೃತಯೋ ವಿಕೃತಯಶ್ಚ .

ಷೋಡಶಕೋ ವಿಕಾರ ಏವ ಪುರುಷೋ ನ ಪ್ರಕೃತಿಃ ವಿಕೃತಿರ್ವಾ ..

ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಃ ಸರ್ವಜನನೀ . ಅನ್ಯಸ್ಮಾದನುತ್ಪತ್ತೇರ್ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರಿತಿ

ವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ . ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರ್ಮಹದಾದೀನಾಂ ಜನಕತ್ವಾನ್ಮೂಲೇತಿ ನಾಮ
ಲಭತೇ .

ಅವಿಕೃತಿಃ ಅನ್ಯಸ್ಮಾದನುತ್ಪತ್ತೇಃ . ಮಹಾನಹಂಕಾರಃ ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ.

ಏತಾನಿ ಸಪ್ತ ಪ್ರಕೃತಯೋ ವಿಕೃತಯಶ್ಚ . ಮಹಾನ್ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಃ ಉತ್ಪನ್ನ

ಇತಿ ವಿಕೃತಿಃ . ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಜನಯತೀತಿ ಪ್ರಕೃತಿಃ . ಪಂಚ

ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಅಹಂಕಾರಾದುತ್ತನ್ನಾನಿ ಇತಿ ವಿಕೃತಯಃ . ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಚ ಉತ್ಪಾದಯಂತೀತಿ ಪ್ರಕೃತಯಃ . [ತತ್ರ] ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಮಾಕಾಶಂ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಂಚ ಜನಯತೀತಿ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಯಾವದ್ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಂಚ ಜನಯತೀತಿ . ಏವಂ ಸಪ್ತಾಪಿ ಪ್ರಕೃತಯೋ ವಿಕೃತಯಶ್ಚ . ಷೋಡಶಕೋ ವಿಕಾರ ಏವೇತಿ . ಆಕಾಶಾದಿಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಪಂಚ[ಬುದ್ಧೀ]ನ್ವಿಯಾಣಿ ಜಿಹ್ವಾದಿಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನಶ್ಚ ಇತೀಮೇ ಷೋಡಶ ಧರ್ಮಾ ಅನ್ಯಸ್ಮಾದೇವೋತ್ಪನ್ನತ್ವಾದ್ ಅನ್ಯಾನುತ್ಪಾದಕತ್ವಾಚ್ಚ ವಿಕಾರ

ಏವ . ಪುರುಷೋ ನ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿವೇತಿ . ಪುರುಷೋಽತ್ರ ಆತ್ಮಾ ಉಚ್ಯತೇ . ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ . ಸ ಆತ್ಮಾ ನೋತ್ಪಾದಕೋ ನಾನ್ಯಸ್ಮಾದುತ್ತನ್ನಃ . ಪೂರ್ವತ್ರಯಾದ್ವಿನ್ಯ ಇತಿ ನ ಪ್ರಕೃತಿನ ವಿಕೃತಿಃ .. 3..

ಕಾರಿಕಾ 4

ಪರ ಆಹ . ಇಮೇ [ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞಾಃ] ತ್ರಯಃ ಪದಾರ್ಥಾಃ ಕೇನ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಜ್ಞಾಪ್ಯಂತೇ .

ಲೋಕೇ ಪ್ರಮಾಣಂ ಹಿ [ಪ್ರಮೇಯ]ಜ್ಞಾಪನಸಮರ್ಥಂ . ಯಥಾ ತುಲಾಹಸ್ತಾದೀನಿ ದೀರ್ಘಂ

ಹ್ರಸ್ವಂ ಗುರು ಲಘು ವಾ ಜ್ಞಾಪಯಂತಿ . ಉತ್ತರಮಾಹ .

.. ದೃಷ್ಟಮನುಮಾನಮಾಪ್ತವಚನಂಚ ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ .

ತ್ರಿವಿಧಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಮೇಯಸಿದ್ಧಿಃ ಪ್ರಮಾಣಾದ್ಧಿ .. 4 ...

ಭಃ ದೃಷ್ಟಮನುಮಾನಮಾಪ್ತವಚನಂಚ ಸರ್ವಪ್ರಮೇಯಾನಿ ಜ್ಞಾಪಯಂತಿ .

ಅತಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ತ್ರಿವಿಧಮಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಮೇಯಸಿದ್ಧಿಃ ಪ್ರಮಾಣಾತ್ [ಹಿ] ..

ಅಸ್ಮಿನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ತ್ರಿವಿಧಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಸ್ಥಾಪಿತಂ . (1) ದೃಷ್ಟಂ (2) ಅನುಮಾನಂ

(3) ಆಪ್ತವಚನಂಚೇತಿ . ದೃಷ್ಟಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾಭ್ಯಾಮುತ್ಪನ್ನಂ

[ಯದ್] ಏತಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶಿತಮವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಅಸಂದಿಗ್ಧಂಚ; ಇದಮುಚ್ಯತೇ

ದೃಷ್ಟಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ಅನುಮಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಕಂ . ತತ್ತ್ರಿವಿಧಂ

(1) ಪೂರ್ವವತ್ (2) ಶೇಷವತ್ (3) ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಮಿತಿ . ಯೋಽಯಮರ್ಥಃ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಪ್ರಮಾಣಾಭ್ಯಾಂ ನಾಧಿಗಮ್ಯತೇ . ಆಪ್ತವಚನೇನ ಪುನರಯಮಧಿಗಮ್ಯತೇ

ಯಥಾ ಸ್ವರ್ಗಃ ಉತ್ತರಾವತೀ (?) . [ಅಯಮರ್ಥಃ] ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಭ್ಯಾಂ ನಾಧಿಗಮ್ಯತೇ . ಆಪ್ತವಚನೇನ ಪುನರಧಿಗಮ್ಯತೇ . ಆಪ್ತವಚನಂ ಯಥೋಕ್ತಂ ಗಾಥಾಯಾಂ .

ಆಗಮೋ ಹ್ಯಾಪ್ತವಚನಮಾಪ್ತಂ ದೋಷಕ್ಷಯಾದ್ವಿದುಃ| .

ಕ್ಷೀಣದೋಷೋಽನೃತಂ ವಾಕ್ಯಂ ನ ಬ್ರೂಯಾದ್ಧೇತ್ಸಸಂಭವಾತ್ .. ಇತಿ .
 ಸರ್ವಪ್ರಮೇಯಾನಿ ಜ್ಞಾಪಯಂತಿ ಇತಿ . ಯದವಶಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಮಾಣಮವಶಿಷ್ಟಂ
 ಪ್ರಮೇಯಂಚ; [ಏತತ್ಸರ್ವಂ] ಅಸ್ಮಾತ್ ತ್ರಿವಿಧಾತ್ ಪ್ರಮಾನಾನ್ನ ಬಹಿರ್ಭವತಿ .
 ಉಪಮಾನಾದಿ ಷಟ್ಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಾಪ್ತವಚನೇಽನ್ತರ್ಭಾವಾತ್ . ಪ್ರಮೇಯಸಿದ್ಧಿಃ
 ಪ್ರಮಾಣಾದ್ಧೇತಿ . ಪ್ರಮೇಯೈಃ ಪಂಚವಿಂಶತಿಪದಾರ್ಥೈಃ ಸರ್ವಸಂಗ್ರಹಾತ್ . ಸಿದ್ಧಿಃ
 ಏತತ್ಪಂಚವಿಂಶತಿಪದಾರ್ಥವಿತ್ತಿಃ . ಕಥಂ ತೇ ಪ್ರಮೇಯಮಿತಿ ನಾಮ ಲಭಂತೇ .
 ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಗೋಚರತ್ವಾತ್, ಪ್ರಮೇಯಮಿತಿ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಪ್ತವಚನೈಃ
 ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಸಿದ್ಧಾಸ್ತಯಃ [ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞಾಃ ಪದಾರ್ಥಾಃ] ಪಂಚವಿಂಶತಿಧಾ
 ತು ವಿಸ್ತೃತಾಃ .. 4..

ಕಾರಿಕಾ 5

ಪರ ಆಹ . ಉಕ್ತಾನಿ ತ್ರಿವಿಧಪ್ರಮಾಣಾನಿ . ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಂ . ಉತ್ತರಮಾಹ .
 .. ಪ್ರತಿವಿಷಯಾಧ್ಯವಸಾಯೋ ದೃಷ್ಟಂ ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮಾಖ್ಯಾತಂ .
 ತಲ್ಲಿಂಗಲಿಂಗಿಪೂರ್ವಕಮಾಪ್ತಶ್ರುತಿರಾಪ್ತವಚನಂತು .. 5 ...
 ಛಃ ಪ್ರತಿವಿಷಯಾಧ್ಯವಸಾಯೋ ದೃಷ್ಟಮನುಮಾನಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಜ್ಞಾತಂ .
 ಲಿಂಗಲಿಂಗಿಪೂರ್ವಕಂ; ಆಪ್ತಶ್ರುತಿರಾಪ್ತವಚನಮುಚ್ಯತೇ ..
 ಪ್ರತಿವಿಷಯಾಧ್ಯವಸಾಯೋ ದೃಷ್ಟಮಿತಿ . ಶ್ರೋತ್ರಂ ಶಬ್ದೇಽಧ್ಯವಸಾಯಂ ಜನಯತಿ

ಯಾವದ್ ಘ್ರಾಣಂ ಗಂಧೇಽಧ್ಯವಸಾಯಃ ಜನಯತಿ . ಅಧ್ಯವಸಾಯಕಮೇವ, ನ
 ತು

ಜ್ಞಾಪಕಂ; ಇದಮುಚ್ಯತೇ ದೃಷ್ಟಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ಅನುಮಾನಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಜ್ಞಾತಮಿತಿ .
 (1) ಪೂರ್ವವತ್ (2) ಶೇಷವತ್ (3) ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಮಿತಿ . ಏತತ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಜ್ಞಾನಂ
 ದೃಷ್ಟಪ್ರಮಾಣಹೇತುಕಮಿತಿ ತ್ರಿವಿಧಸ್ಯ ಪ್ರಮೇಯಸ್ಯ ತ್ರಿವಿಧಸ್ಯಾದ್ವನಶ್ಚ
 ವಿಭೇದನಕ್ಷಮಂ, ಇದಮನುಮಾನಮುಚ್ಯತೇ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ ಕೃಷ್ಣಮೇಘಂ
 ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಾನೀಯಾದ್ ವೃಷ್ಟಿರವಶ್ಯಂ [ಭವಿಷ್ಯತಿ] ಇತಿ . ಯಥಾ ನದ್ಯಾಂ ಪೂರ್ಣಂ
 ನೂತನಂ ಪಂಕಿಲಂ ಜಲಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಾನೀಯಾದವಶ್ಯಮುಪರಿ ವೃಷ್ಟಿರಭೂದಿತಿ .
 ಯಥಾ ವಾ ಪಾಟಲಿಪುರೇ ಆಮೃತಯಂ ಪುಷ್ಟಿತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕೋಶಲದೇಶೇಽಪ್ಯೇವಮಿತಿ
 ಜಾನೀಯಾತ್ . ಲಿಂಗಲಿಂಗಿಪೂರ್ವಕಮಿತಿ . ಲಿಂಗಂ ಲಿಂಗಿನಾ ಸಂಯುಕ್ತಂ ನ
 ವಿಯುಕ್ತಂ .

ಲಿಂಗದರ್ಶನಾದನುಮಿತಿಃ ಸಾಧ್ಯತೇ . ಆಪ್ತಶ್ರುತಿರಾಪ್ತವಚನಮುಚ್ಯತೇ ಇತಿ .

ಯಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಮನುನಾ ಚ ಉಕ್ತಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ವೇದಾ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಂಚ .. 5..

ಕಾರಿಕಾ 6

ಪರ ಆಹ . ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮುಕ್ತಂ . [ತತ್ರ] ಕೇನ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಕಸ್ಯ
ಪ್ರಮೇಯಸ್ಯ

ಸಿದ್ಧಿಬುಧ್ಯತೇ . ಉತ್ತರಮಾಹ .

.. ಸಾಮಾನ್ಯತಸ್ತು ದೃಷ್ಟಾದತೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಪ್ರತೀತಿರನುಮಾನಾತ್ .

ತಸ್ಮಾದಪಿ ಚಾಸಿದ್ಧಂ ಪರೋಕ್ಷಮಾಪ್ತಾಗಮಾತ್ಸಿದ್ಧಂ .. 6 ...

ಭೃ: ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನಾದತೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಮೇಯಾನಿ ಸಿದ್ಧಂತಿ .

ಅನುಮಾನಾದಪ್ರಕಾಶಿತಂಚೇತ್ ತದಾಪ್ತಾಗಮಾದ್ ದೃಷ್ಟಂ ..

ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟೇತಿ . ಯದಿದಮನುಮಾನಪ್ರಮಾಣೇ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಂ

ಪ್ರಮಾಣಮುಕ್ತಂ . [ಯೌ] ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷೌ, ಇಮೌ ವಿಷಯಾವತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾತ್ಸಾಮಾನ್ಯತೋ

ದೃಷ್ಟಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಸಾಧಯತಿ . ಮಹದಾದಿಕಾರ್ಯಾಣಿ (1) ಸುಖಂ (2) ದುಃಖಂ

(3) ಮೋಹಶ್ಚೇತಿ ತ್ರಿಗುಣಯುಕ್ತಾನಿ . ಇಮೇ ಕಾರ್ಯಗುಣಾಃ . ವಿನಾ

ಪ್ರಧಾನಗುಣಾನ್

ಕಾರ್ಯಗುಣಾ ನ ಸಿದ್ಧಂತಿ . ಅತಃ ಕಾರ್ಯಗುಣೇನ ಪ್ರಧಾನಮನುಮೀಯತೇ .

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನೇನ ಸಿದ್ಧಾ . ಪುರುಷೇಣ

ಏಕಾಂತತೋ

ವರ್ತಿತವ್ಯಂ . ಮಹದಾದಿವಿಕಾರಾಣಾಂ ಪರಾರ್ಥತ್ವಾತ್ . ಅತಃ ಪುರುಷೋಽಪಿ

ಸಾಮಾನ್ಯತೋ

ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನೇನ ಸಿದ್ಧಃ . ಯದಿ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನಾಭ್ಯಾಂ ಕಶ್ಚಿದರ್ಥೋಽಸಿದ್ಧಃ .

ತದಾ [ತದುತ್ಥ]ಜ್ಞಾನಬಹಿರ್ಭೂತತ್ವಾದ್ ಆಪ್ತವಚನೇನಾದ್ಯವಸೀಯತೇ . ಯಥಾ

ಶಕ್ರೋ

ದೇವೇಂದ್ರ ಉತ್ತರಾವತೀ [?] ಇತ್ಯಾದಿ .. 6..

ಕಾರಿಕಾ 7

ಪರ ಆಹ . ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷೌ ನ ಸ್ತಃ . ಅದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ . ಯಥಾ ಅನೀಶ್ವರಸ್ಯ

ದ್ವೇ ಶಿರಸೀ ತ್ರಯೋ ಬಾಹವಃ . ಸಮಾಧೀಯತೇ . ವಸ್ತುತಃ ಸತಾಮರ್ಥಾನಾಮಷ್ಟವಿಧಾ

ಅನುಪಲಬ್ಧಯಃ . ಕಾ ಅಷ್ಟವಿಧಾಃ . ಆರ್ಯಯಾ ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ .

.. ಅತಿದೂರಾತ್ಸಾಮೀಪ್ಯಾದಿಂದ್ರಿಯಘಾತಾನ್ಮನೋನವಸ್ಥಾನಾತ್ .

ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯದ್ವ್ಯವಧಾನಾದಭಿಭವಾತ್ಸಮಾನಾಭಿಹಾರಾಚ್ಚ .. 7 ...

ಭೃ: ಠೇ ಸಮೇ .

ಲೋಕೇ ವಸ್ತುತಃ ಸತಾಂ ವಸ್ತುನಾಮತಿದೂರಾದನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ಯಥಾ

ತೀರಾಂತರಪತಿಸಾನಾಮನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ಸಾಮೀಪ್ಯಾದನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ಯಥಾ

ಅಕ್ಷಿಗತಸ್ಯ

ವಸ್ತುನ ಅಗ್ರಹಃ . ಇಂದ್ರಿಯಘಾತಾದನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಬಧಿರಾಂಧೌ ಶಬ್ದರೂಪೇ

ನೋಪಲಭ್ಯೇತೇ . ಮನೋಽನವಸ್ಥಾನಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಅನ್ಯಾಲಂಬನಚಿತ್ತಃ
[ಪುರೋವರ್ತಿನಂ] ವಿಷಯಂ ನೋಪಲಭತೇ . ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥ
ಧೂಮೋಷ್ಮತ್ಪ್ರಟಿನೀಹಾರ[ಪರಮಾಣವಃ] ಗಗನಗತಾಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ನೋಪಲಭ್ಯಂತೇ

ವ್ಯವಧಾನಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಕುಡ್ಯೇನ ವ್ಯವಹಿತಂ ವಸ್ತು ನೋಪಲಭ್ಯತೇ .
ಅಭಿಭವಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಸೂರ್ಯೋದ್ಗಮೇ ನಕ್ಷತ್ರಂ ಚಂದ್ರಶ್ಚ ನ
ಪ್ರಕಾಶತೇ . ಸಮಾನಾಭಿಹಾರಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಮಾಷರಾಶಿಗತಂ
ಮಾಷಧಾನ್ಯಂ

ಸಮಜಾತೀಯಂ, ದುರ್ಜ್ಞಾನಂ . ಏವಮಷ್ಟಧಾ ಸತಾಂ ವಸ್ತುನಾಮನುಪಲಭ್ಧಿಃ .
ಅಸತಾಮಪಿ ವಸ್ತುನಾಂ ಚತುರ್ಥಾ ಅನುಪಲಭ್ಧಿಃ . (1) ಪ್ರಾಗಭಾವಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ .
ಯಥಾ ಮೃದಾ ಭಾಜನಂ [ಯದಾ] ನ ಕೃತಂ, ತದಾ ಭಾಜನಂ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ . (2)
ಪ್ರದ್ವಂಸಾಭಾವಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಘಟೋ ಧ್ವಸ್ತೋ ನ ಪುನರುಪಲಭ್ಯತೇ .
(3) ಇತರೇತರಾಭಾವಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಗವಿ ಅಶ್ವ[ತ್ವಂ] ನ ದೃಶ್ಯತೇ, ಅಶ್ವೇ
ಗೋ[ತ್ವಂ] ನ ದೃಶ್ಯತೇ . (4) ಅತ್ಯಂತಾಭಾವಾದನುಪಲಭ್ಧಿಃ . ಯಥಾ ಅನೀಶ್ವರಸ್ಯ
ದ್ವೇ ಶಿರಸೀ ತ್ರಯೋ ಬಾಹವಃ . ಏವಂ ದ್ವಾದಶವಿಧಾಃ ಸತಾಮಸತಾಂಚಾನುಪಲಭ್ಧಯಃ

ತಸ್ಮಾದ್ ಯದುಕ್ತಂ ಭವತಾ ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷೌ ನ ಸ್ತಃ, ಅನುಪಲಬ್ಧತ್ವಾದ್ ಇತಿ .
ಏತನ್ನ ಯುಜ್ಯತೇ .. 7..

ಕಾರಿಕಾ 8

ಪರ ಆಹ . ಯದಿ ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷೌ ನೋಪಲಭ್ಯೇತ . ದ್ವಾದಶಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕೇನ
ನೋಪಲಭ್ಯೇತೇ . ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಏಕಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾನೋಪಲಭ್ಯೇತೇ . ಕಿಮೇಕಂ
ಕಾರಣಂ .

ಆರ್ಯಯಾ ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ .

.. ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯತ್ವದನುಪಲಭ್ಧಿನಾಭಾವಾತ್ಕಾರ್ಯತಸ್ತದನುಪಲಭ್ಧಿಃ .

ಮಹದಾದಿ ತಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕೃತಿವಿರೂಪಂ ಸರೂಪಂಚ .. 8 ...

ಭಃ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾನೋಪಲಭ್ಯತೇ, ನ ಕಾರಣಮುಪಲಬ್ಧಮಸದ್ ಇತಿ .

ಮಹದಾದಿ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕೃತಿವಿರೂಪಂ ಸರೂಪಂಚ ..

ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾನೋಪಲಭ್ಯತೇ, ನ ಕಾರಣಮುಪಲಬ್ಧಮಸದಿತಿ . ಇತಿ .

ಪ್ರಧಾನಂ ಸದೇವ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ . ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದ್ ಯಥಾ ಧೂಮಾದಿ[ಪರಮಾಣವಃ]

ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾನೋಪಲಭ್ಯಂತೇ . ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ . ನ ತು ದ್ವಿತೀಯಂ ಶಿರಃ ತೃತೀಯೋ

ಬಾಹುರಿವಾತ್ಯಂತಮಸತ್ತ್ವಾನೋಪಲಭ್ಯತೇ . ಪರ ಆಹ . ಯದಿ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ .

ಕಥಂ

ತರ್ಹಿ ಜ್ಞಾಯತೇ ಅಸ್ತೀತಿ . ಉಚ್ಯತೇ . ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರತೀತ್ಯ ಸ್ವಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ .
 ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಧಾನಕೃತಮಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನಾತ್ಪ್ರಧಾನಮಸ್ತೀತಿ
 ಜ್ಞಾಯತೇ . ಪರ ಆಹ . ಕಿಂ ತತ್ಕಾರ್ಯಂ . ಉಚ್ಯತೇ . ಮಹದಾದಿ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ .
 ಪ್ರಧಾನಾನ್ಮಹಾನುತ್ಪದ್ಯತೇ . ಮಹತ ಅಹಂಕಾರಃ . ಅಹಂಕಾರಾತ್ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ .
 ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೇಭ್ಯಃ ಷೋಡಶ [ವಿಕಾರಾ] ಉತ್ಪದ್ಯಂತೇ . ಮಹದಾದಿ
 ಕಾರ್ಯಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ . ಅತಃ ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಮಿತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ .
 ಪ್ರಕೃತಿವಿರೂಪಂ ಸರೂಪಂಚೇತಿ . ಕಾರ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಂ (1) ಪ್ರಕೃತಿವಿರೂಪಂ (2)
 ಪ್ರಕೃತಿಸರೂಪಂಚೇತಿ . ಯಥಾ ಏಕಸ್ಯ ದ್ವೌ ಸುತಾವುತ್ಪನ್ನೌ . ಏಕಃ ಪಿತೃಸರೂಪಃ
 ಅಪರಸ್ತು [ಪಿತೃ]ವಿರೂಪಃ . [ಏವಂ] ಏತತ್ಕಾರಣಕಂ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕೃತಿಸರೂಪಂ
 ವಿರೂಪಂಚ . ಇತಿ ಪಶ್ಚಾದ್ವಿಸ್ತರೇಣ ವಕ್ಷ್ಯತೇ . ಈದೃಶಂ ಕಾರ್ಯಮಸ್ಮಿನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೇ
 .. 8..

ಕಾರಿಕಾ 9

ಅತ್ರ ಪೃಚ್ಛಾಮಃ . ಯದಿ ಶಿಷ್ಯಾ ನಿಯೋಜ್ಯಾಃ . ಕಿಂ ಪ್ರಧಾನಾದೌ [ಕಾರ್ಯಂ] ಸತ್ .
 ಉತಾಸತ್ ಆಹೋಸ್ವಿತ್ ಸಚ್ಚಾಸಚ್ಚ . ಕಥಮೇವಂ . ಆಚಾರ್ಯಾಣಾಂ
 ಪ್ರತಿಪತ್ತಿವೈಷಮ್ಯಾತ್ .
 ಕೇಚಿದಾಚಾರ್ಯಾ ವದಂತಿ ಮೃತ್ತಿಂತಾದೌ ಘಟಾದಿ ಕಾರ್ಯಮಸ್ತಿ . ಇತಿ .
 ವೈಶೇಷಿಕಾ
 ವದಂತಿ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಾಗಸತ್ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸಂಭವತಿ . ಇತಿ . ಶಾಕ್ಯೈಃ ಪುನರುಕ್ತಂ
 ಮೃತ್ತಿಂಡೇ ಘಟೋ ನೈವಾಸ್ತಿ ನ ಚ ನಾಸ್ತಿ . ಇತಿ . ಏಭಿಸ್ತಿಭಿ[ಸ್ತ್ರೇಧಾ] ಉಕ್ತತ್ವಾತ್ .
 ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಪ್ರಥಮಂ ಶಾಕ್ಯಮತಂ ಖಂಡಯಾಮಃ . ಪಶ್ಚಾದ್ವೈಶೇಷಿಕಮತಂ
 ಖಂಡಯಾಮಃ . ಯದಾಹುಃ ಶಾಕ್ಯಾಃ ನ ಸನ್ ನ ಚಾಸನ್ನಿತಿ . ತನ್ನ ಯುಜ್ಯತೇ .
 ಸ್ವಭಾವತೋ ವಿರೋಧಾತ್ . ಯದಿ ನ ಸನ್ನಿತಿ . ತದಾ ಸಿದ್ಧೋಽಸನ್ನಿತಿ . ಯದಿ ನ
 ಚಾಸನ್ ಇತಿ . ತದಾ ಸಿದ್ಧಃ ಸನ್ನಿತಿ . ಅಯಂ ಸಂಶ್ಲಾಸಂಶ್ಲೇತಿ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ .
 ಏಕತ್ರ ಮಿಥೋ ವಿರೋಧಾತ್ . ಯಥಾಹ ಕಶ್ಚಿತ್ . ಅಯಂ ಪುರುಷೋ ಮೃತೋ
 ಜೀವತಿ ಚೇತಿ .
 ಏತದ್ವಚನಂ ಮಿಥೋ ವಿರುದ್ಧಮಿತಿ ನ ಸಾಧೀಯಃ . ಶಾಕ್ಯವಚನಮಪ್ಯೇವಂ .
 (ತ್ರಿಪಿಟಕ ಉಕ್ತಂ . ಅಯಂ ಕಲ್ಪೋ ನ ಯುಕ್ತಃ . ಕುತಃ . ಶಾಕ್ಯನಾಮೇತದ್ವಾದಾಸಂಭವಾತ್
 .
 ಯದಾ ತೇ ವದಂತಿ ನ ಸನ್ನಿತಿ . [ತದಾ] ನಾಸದ್ವಾದಃ . [ಯದಾ] ವದಂತಿ ನ ಚಾಸನ್ನಿತಿ
 .
 [ತದಾ] ನ ಸದ್ವಾದಃ . ಸದಸದ್ವಾದಮುಕ್ತತ್ವಾತ್ ಖಂಡನಂ ನ ಸಿದ್ಧಂ .)
 ಅಧುನಾ ವೈಶೇಷಿಕಮತಂ ಖಂಡಯಾಮಃ . ವೈಶೇಷಿಕಾ ಭ್ರಾಂತಾಃ . ಅಸ್ಮನ್ನತೇ ತು

ಕಾರಣೇ ಕಾರ್ಯಂ ನಿಯತಮಿತಿ ಪಂಚಕಾರಣಾನಿ ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ . ಕಾನಿ ಪಂಚಕಾರಣಾನಿ .

.. ಅಸದಕರಣಾದುಪಾದಾನಗ್ರಹಣಾತ್ಸರ್ವಸಂಭವಾಭಾವಾತ್ .

ಶಕ್ತಸ್ಯ ಶಕ್ಯಗ್ರಹಣಾತ್ ಕಾರಣಭಾವಾಚ್ಚ ಸತ್ಕಾರ್ಯಂ ..9 ...

ಭಃ ಅಸದಕರಣಾದ್ ಅವಶ್ಯಮುಪಾದಾನಗ್ರಹಣಾತ್ ಸರ್ವಸಂಭವಾಭಾವಾತ್ .

ಶಕ್ತಸ್ಯ ಶಕ್ಯಕರಣಾತ್ ಕಾರಣಮನುಸೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಭಾವಾತ್ ಸತ್ಕಾರ್ಯಮುಚ್ಯತೇ

(1) ಅಸದಕರಣಾದಿತಿ . ಲೋಕೇ ಹಿ ಅಸತಃ ಕರಣಂ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಯಥಾ

ಸಿಕತಾಭ್ಯಸ್ತೈಲಂ . ಸತಃ ಕರಣಂ ಶಕ್ಯತೇ . ಯಥಾ ತಿಲಪೀಡನೇನ

ತೈಲೋದ್ಗಮಃ . ಯದಿ ಕಾರ್ಯಮತ್ರ ನಾಸ್ತಿ . ತತೋ ನೋದ್ಭವೇತ್ . ಪಶ್ಯಾಮಃ

ಖಲು

ಮಹದಾದಿ ಪ್ರಧಾನಾಜ್ಞಾತಂ . ಅತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪ್ರಧಾನೇ ಮಹದಾದ್ಯಸ್ತೀತಿ . (2)

ಅವಶ್ಯಮುಪಾದಾನಗ್ರಹಣಾದಿತಿ . ಯದಿ ಕಶ್ಚಿತ್ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ಅವಶ್ಯಂ

ತಸ್ಮಿನ್ನಿಮಿತ್ತಮುಪಾದತ್ತೇ ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿನ್ಮನ್ಯತೇ ಶ್ಲೋ ಮಮ ಗೃಹೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ

ಭೋಕ್ತಾರಃ . ಅತೋಽದ್ಯ ಪಯೋ ಗೃಹ್ಣಾಮೀತಿ . ಯದಿ ಪಯಸಿ ದಧಿ ನ ಸ್ಯಾತ್ .

ಕುತೋ ನ ಜಲಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿನಾ ಉಪಾದಾನಗ್ರಹಣಾಜ್ಞಾ ಯತೇ

ಪ್ರಧಾನೇ

ಮಹಾನಸ್ತೀತಿ . (3) ಸರ್ವಸಂಭವಾದಿತಿ . ಯದಿ ಕಾರಣೇ ಕಾರ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ . ತದಾ

ಸರ್ವಂ

ಸರ್ವಮುತ್ಪಾದಯೇತ್ . ತೃಣಪಾಷಣವಾಲುಕಾದೀನಿ ಸುವರ್ಣರಜತಾದೀನ್ಯುತ್ಪಾದಯೇತ್

ಏತತ್ಕಾರ್ಯಸಂಭವಾಜ್ಞಾ ಯತೇ ಹೇತೌ ಕಾರ್ಯಮಸ್ತೀತಿ . (4) ಶಕ್ತಸ್ಯ

ಶಕ್ಯಕರಣಾದಿತಿ .

ಯಥಾ ಕುಲಾಲಃ ಸಜ್ಜೋಪಕರಣೋ ಮೃತ್ತಿಂಠಾತ್ [ಶಕ್ಯಂ] ಘಟಶರಾವಾದಿ

ರಚಯತಿ .

ನ ತು ತೃಣವೃಕ್ಷಾದಿಭ್ಯೋ ಘಟಂ ಶರಾವಂ ವಾ . ಇತಿ ಪ್ರಧಾನಂ ಶಕ್ತಃ ಕರೋತಿ

ಮಹದಾದಿ . ಅತಃ ಪ್ರಧಾನೇ ಮಹದಾದ್ಯಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ . (5) ಕಾರಣಮನುಸೃತ್ಯ

ಕಾರ್ಯಭಾವಾದಿತಿ . ಯಜ್ಞಾತೀಯಂ ಕಾರಣಂ ಕಾರ್ಯಮಪಿ ಏವಂಜಾತೀಯಕಂ

. ಯಥಾ

ಯವಾಂಕುರೋಽವಶ್ಯಂ ಯವಜಾತಿಮನುಸರತಿ . ಯದ್ಯಸತ್ಕಾರ್ಯಂ . ತದಾವಶ್ಯಂ

ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣವಿರೂಪಂ ಸ್ಯಾತ್ . ತಥಾ ಸತಿ ಯವಾನ್ಮಾಷಾದ್ಯಂಕುರಃ ಸಿದ್ಧೀತ್

ಏವಮಸಂಭವಾಜ್ಞಾಯತೇ ಸತ್ಕಾರ್ಯಂ . ವೈಶೇಷಿಕಾದಯೋ ವದಂತಿ ಕಾರಣೇ
ಕಾರ್ಯಂ

ನಾಸ್ತೀತಿ . ಏತನ್ನ ಯುಜ್ಯತೇ . ಅತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕಾರಣೇ ಕಾರ್ಯಂ ನಿಯತಮಿತಿ
.. 9..

ಕಾರಿಕಾ 10

ಅಂತರಾಪ್ರಶ್ನಂ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾರ್ಥಃ ಪುನಃ ಪ್ರಸ್ತೂಯತೇ
ಪ್ರಕೃತಿವಿರೂಪಮಿತಿ .

ವೈರೂಪ್ಯಂ ನವವಿಧಂ .

.. ಹೇತುಮದನಿತ್ಯಮವ್ಯಾಪಿ ಸಕ್ರಿಯಮನೇಕಮಾಶ್ರಿತಂ ಲಿಂಗಂ .

ಸಾವಯವಂ ಪರತಂತ್ರಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ವಿಪರೀತಮವ್ಯಕ್ತಂ .. 10 ..

ಭಃ ಹೇತುಮದನಿತ್ಯಮನೇಕಮವ್ಯಾಪಿ ಸಕ್ರಿಯಂ ಲಿಂಗಂ .

ಸಾವಯವಮಾಶ್ರಿತಂ ಪರತಂತ್ರಂ ವ್ಯಕ್ತಂ [ಏವಂ] ಪ್ರಕೃತಿವಿಭಿನ್ನಂ ..

(1) ಹೇತುಮದಿತಿ . ಮಹದಾದಿ ಪಂಚಭೂತಪರ್ಯಂತಂ ಸರ್ವಂ ಹೇತುಮತ್ .

[ತಥಾ ಹಿ] ಪ್ರಧಾನಂ ಮಹತೋ ಹೇತುಃ . ಮಹಾನಹಂಕಾರಸ್ಯ ಹೇತುಃ . ಅಹಂಕಾರಃ
ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಾಂ ಹೇತುಃ . ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಷೋಡಶತತ್ತ್ವಾನಾಂ

ಹೇತವಃ . ಪ್ರಧಾನಂತು ನ ತಥಾ . ಹೇತುತೋಽನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ . ಅತ ಉಕ್ತಂ

ವಿರೂಪಮಿತಿ . (2) ಅನಿತ್ಯಮಿತಿ . ಮಹದಾದಿ ಪ್ರಧಾನಾದುತ್ಪನ್ನಂ . ಉತ್ಪನ್ನತ್ವಾದ್

ಇದಮನಿತ್ಯಂ . ಅನಿತ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಂ (1) ಅಚಿರಕಾಲಾವಸ್ಥಾಯ್ನಿತ್ಯಂ (2)

ಕ್ಷಣಿಕಾನಿತ್ಯಮಿತಿ . ಯಾವತ್ತರಸ್ವರವಿರೋಧಿಪ್ರತ್ಯಯೋ ನಾಗತಃ ತಾವತ್ಕಾಲಂ

[ವಿದ್ಯಮಾನಂ] ಅಚಿರಕಾಲಾವಸ್ಥಾಯಿ ಯಥಾ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಾದಿ, ಅಗ್ನಿಭಯೇಽನಾಗತೇ

ಸತಿ ತದಲ್ಪಕಾಲಂ ತಿಷ್ಠತಿ ಅಗ್ನಿಭಯೇ ಆಗತೇ ತು ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾದಿ

ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೇಷು ಲೀಯತೇ . ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಅಹಂಕಾರೇ ಲೀಯಂತೇ .

ಅಹಂಕಾರೋ ಮಹತಿ ಲೀಯತೇ . ಮಹಾನ್ ಪ್ರಧಾನೇ ಲೀಯತೇ . ಅತ ಇದಂ

ಮಹದಾದ್ಯನಿತ್ಯಂ .

ನ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಂ . ನಿತ್ಯತ್ವಾದಲೀನತ್ವಾಚ್ಚ . (3) ಅನೇಕಮಿತಿ . ಮಹದಾದಿ

ಅನೇಕಂ . ಪ್ರತಿಪುರುಷಂ ವೈಷಮ್ಯಾತ್ . ಅಹಂಕಾರೋಽಪ್ಯೇವಂ . ಪ್ರಧಾನಂತ್ವೇಕಮೇವ

ಬಹುಪುರುಷೇಷು ಸಾಧಾರಣತ್ವಾತ್ . (4) ಅವ್ಯಾಪೀತಿ . ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ಸರ್ವತ್ರ

ಪೃಥಿವ್ಯಾಮಂತರಿಕ್ಷೇ ದಿವಿ ಚ ವ್ಯಾಪ್ನುತಃ . ಮಹದಾದಿ ಕಾರ್ಯಂತು ನ ತಥಾ .

ಅಸರ್ವಗತತ್ವಾತ್ . ತನ್ಮಾತ್ಪ್ರಕೃತಿವಿಭಿನ್ನಂ . (5) ಸಕ್ರಿಯಮಿತಿ . ಮಹದಾದಿಕಾರ್ಯಂ

ಸಂಸಾರಮುತ್ಪಿಪಾದಯಿಷುಃ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಕರಣೈಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ಸಂಸಾರಯತಿ

ಸಂಸಾರೇ, ವಿಕಾಸಯತಿ ಸಂಕೋಚಯತಿ ಗಮಯತಿ ಆಗಮಯತಿ ಚ . ನ ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಂ .

ಸಂಕೋಚವಿಕಾಸಾಸಂಭವಾತ್ . (6) ಲಿಂಗಮಿತಿ . ಮಹದಾದಿವಿಕಾರಃ ಪ್ರಧಾನಂ
ಪ್ರತಿ ನಿವೃತ್ತಶ್ಚೇತ್ ತದಾ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ . ಇದಂ ಲಿಂಗಮಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಯಥಾ
ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾದಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೇಷು ಲಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ . ಪುನರ್ಮಹಾಭೂತಾದಿ
ನೋಪಲಭಾಮಹೇ . ಯಾವನ್ಮಹಾನ್ ಪ್ರಧಾನೇ ಲೀಯತೇ . ಮಹಾನಪಿ
ನೋಪಲಭ್ಯತೇ . ನ ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಂ . ಲಯಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಭಾವಾತ್ . (7) ಸಾವಯವಮಿತಿ . ಮಹದಾದಿ ಸರ್ವಂ
ಸಾವಯವಂ .

ಅವಯವಾನಾಂ ಭೇದಾತ್ . ನ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಿತಿ . ನಿತ್ಯತ್ವಾದ್ ಅವಯವಾನಾಮಭಾವಾತ್

(8) ಆಶ್ರಿತಮಿತಿ . ಯನ್ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಧಾನಮಾಶ್ರಿತಃ . ಅಹಂಕಾರೋ
ಮಹಾಂತಮಾಶ್ರಿತಃ .

ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಅಹಂಕಾರಮಾಶ್ರಿತಾನಿ . ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾದಿಷೋಡಶಕಃ
ಸರ್ವಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯಾಶ್ರಿತಃ . ನ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಂ . ಅನ್ಯೇನಾನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ .

(9) ಪರತಂತ್ರಮಿತಿ . ಮಹದಾದೇಃ ಪ್ರಧಾನಾದುತ್ಪನ್ನಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ .
ಯಥಾ ಪಿತರಿ ಜೀವತಿ ಪುತ್ರೋ ನ ಸ್ವತಂತ್ರಃ . ನ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಂ . ಕಾರಣಸ್ಯ
ಪರತಂತ್ರತ್ವಾಭಾವಾತ್ . ಅನೇನ ನವವಿಧೇನ ಕಾರಣೇನ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಯೋರ್ವ್ಯೇಷಮ್ಯಾದ್
ವಿರೂಪಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ .. 10..

ಕಾರಿಕಾ 11

ವೈರೂಪ್ಯಮಭಿಧಾಯ ಸಾರೂಪ್ಯಮಿದಾನೀಮುಚ್ಯತೇ . ಪ್ರಕೃತಿಸರೂಪಮಿತ್ಯಾರ್ಯಯಾ
ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ .

.. ತ್ರಿಗುಣಮವಿವೇಕಿ ವಿಷಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯಮಚೇತನಂ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ .

ವ್ಯಕ್ತಂ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಂ ತದ್ವಿಪರೀತಸ್ತಥಾ ಚ ಪುಮಾನ್ .. 11 ..

ಭಃ ತ್ರಿಗುಣಮವಿವೇಕಿ

[ಏವಂ] ಪ್ರಧಾನಂ ವ್ಯಕ್ತಂಚ ಸರೂಪಂ, ಪುಮಾನ್ ಸಾರೂಪ್ಯವೈರೂಪ್ಯವಿಪರೀತಃ ..

ಸಾರೂಪ್ಯಂ ಷಡ್ವಿಧಂ . [ತತ್ರ] ಪ್ರಥಮಂ ತ್ರಿಗುಣಮಿತಿ . ವ್ಯಕ್ತಂ

ತ್ರಿಗುಣಂ . ವ್ಯಕ್ತಮಿತಿ ಯದುತ ಮಹಾನಹಂಕಾರೋ ಯಾವತ್ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ

ಏತತ್ತಯೋದಶವಿಧಂ ಸರ್ವಂ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋರೂಪತ್ರಿಗುಣಂ . ವ್ಯಕ್ತಸ್ಯ

ತ್ರಿಗುಣತ್ವಾದ್ ಅವ್ಯಕ್ತಂ ತ್ರಿಗುಣಮಿತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಕಾರಣಾವ್ಯತಿರಿಕ್ತತ್ವಾತ್

ಯಥಾ ಕೃಷ್ಣತಂತುಭ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣಪಟಃ . ಕಾರ್ಯಕಾರಣಯೋಃ ಸರೂಪತ್ವಾದ್ ವ್ಯಕ್ತಂ

ತ್ರಿಗುಣಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ವ್ಯಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಧಾನಕೃತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ಇತಿ

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಯೋಃ ಸಾರೂಪ್ಯಮುಕ್ತಂ . (2) ಅವಿವೇಕೀತಿ . ವ್ಯಕ್ತಂ ಗುಣಾ ಇತಿ ವಿವೇಕ್ತುಂ

ನ ಪಾರ್ಯತೇ . ಯಥಾ ಗೌರಶ್ಚಶ್ವಾನೇಕಾತ್ಮಕೌ . ನ ತಥಾ ಗುಣಾ ವ್ಯಕ್ತಂಚ .

ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿತುಣಮಪ್ಯೇವಂ ಸಮಾನಮವಿವೇಕಿ ಇತಿ ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂಚ ಸರೂಪಂ

(3) ವಿಷಯ ಇತ ಇ. ಮಹದಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಂ ಪುರುಷಸ್ಯೋಪಭೋಗ್ಯತ್ವಾದ್ ವಿಷಯ

ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ತಥಾ . ಪುರುಷಸ್ಯೋಪಭೋಗ್ಯತ್ವತ್ . (4)

ಸಾಮಾನ್ಯಮಿತಿ .

ಮಹದಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಂ ಸರ್ವಪುರುಷಾಣಾಂ ಸಾಧಾರಣೋಪಯೋಗಿ . ಯಥಾ ಏಕಸ್ಯಾ ದಾಸ್ಯಾ

ಬಹವಃ ಪ್ರಭವಃ ಸಂತಿ . [ಸರ್ವೇಷಾಂ] ಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ನಿಯೋಜ್ಯತ್ವತ್ . ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ಸರ್ವಪುರುಷಾಣಾಂ ಸಾಧಾರಣೋಪಯೋಗಿ . ತಸ್ಮಾದುಕ್ತಂ

ಸರೂಪಮಿತಿ .

(5) ಅಚೇತನಮಿತಿ . ಮಹದಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಂ ಸುಖದುಃಖಮೋಹಭೇದಾನ್ವ ವಿಜಾನಾತಿ .

ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪುರುಷಮಾತ್ರಲಬ್ಧತ್ವತ್ . ಪುರುಷವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ಧರ್ಮಾ ಅಚೇತನಾಃ . ತಥಾ

ಪ್ರಧಾನಮಪಿ . ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂಚ ಸಮಮಚೇತನಂ . ತಯೋರ್ಭಾವಃ ಸರೂಪಃ . (6)

ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ [ಏವಂ] ಪ್ರಧಾನಂ ವ್ಯಕ್ತಂಚ ಸರೂಪಮಿತಿ . ಮಹಾನಹಂಕಾರಂ

ಪ್ರಸೂತೇ .

ಅಹಂಕಾರಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಪ್ರಸೂತೇ . ಯಾವತ್ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ .

ಪ್ರಧಾನಂ

ಮಹಾಂತಂ ಪ್ರಸೂತೇ ಇತಿ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಯೋಃ ಸಾರೂಪ್ಯಂ . ಪುಮಾನ್

ಸಾರೂಪ್ಯವೈರೂಪ್ಯವಿಪರೀತ

ಇತಿ . ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಯೋಃ ಷಡ್ವಿಧಂ ಸಾರೂಪ್ಯಮಸ್ತಿ . ಪುರುಷಸ್ಯ ನೈತತ್ಸಾರೂಪ್ಯಮಸ್ತಿ

ತಸ್ಮಾತ್ಸಾರೂಪ್ಯವಿಪರೀತಃ ವೈರೂಪ್ಯವಿಪರೀತಶ್ಚೇತಿ . ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಯೋರ್ನವವಿಧಂ

ವೈರೂಪ್ಯಮುಕ್ತಮ್ . ತತ್ರಾಷ್ಟವಿಧವಿಪರೀತಃ ಪುಮಾನ್ . ತ ಉಕ್ತಂ

ವೈರೂಪ್ಯವಿಪರೀತ

ಇತಿ . ಪುರುಷಾಣಾಮನೇಕತ್ವಾನ್ ಪ್ರಧಾನಸಾರೂಪ್ಯಂ .. 11..

ಕಾರಿಕಾ 12

ಪರ ಆಹ . ವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಂಚ ತ್ರಿಗುಣಮುಕ್ತಂ . ಇಮೇ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಕಿಮಾತ್ಮಕಾಃ

ಆರ್ಯಯಾ ಉತ್ತರಯತಿ .

.. ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಿವಿಷಾದಾತ್ಮಕಾಃ ಪ್ರಕಾಶಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಯಮಾರ್ಥಾಃ .

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾಶ್ರಯಜನನಮಿಥುನವೃತ್ತಯಶ್ಚ ಗುಣಾಃ .. 12 ...

ಭ್: ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಿ

..... ಮಿಥುನವೃತ್ತಯಶ್ಚ ತ್ರಿಗುಣಧರ್ಮಾಃ ..

ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಿವಿಷಾದಾತ್ಮಕಾ ಇತಿ . ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತೀಮೇ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ .
ಪ್ರೀತಿಃ

ಸತ್ತ್ವಸ್ಯಾತ್ಮಾ . ರಜಸೋಽಪ್ರೀತಿರಾತ್ಮಾ . ತಮಸೋ ವಿಷಾದ ಆತ್ಮಾ . ಇತಿ ತ್ರಯಃ
ಸ್ವಭಾವಾ

ದೃಶ್ಯಂತೇ . ಪ್ರಕಾಶಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಯಮಾರ್ಥಾ ಇತಿ . ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಇಮೇ ತ್ರಯೋ

ಗುಣಾಃ . ಆದ್ಯಃ ಪ್ರಕಾಶಂ ಪ್ರಭಾಂ ಕರ್ತುಂ ಸಮರ್ಥಃ . ಮಧ್ಯಮಸ್ತು ಜನನಂ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಕರ್ತುಂ ಸಮರ್ಥಃ . ಅಂತಿಮಃ ನಿಯಮಂ ಬಂಧಂ ಕರ್ತುಂ ಸಮರ್ಥಃ .

ಇದಂ ತ್ರಿಗುಣಾನ್ವಯಂ ಕಾರ್ಯಂ . ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾಶ್ರಯಜನನಮಿಥುನವೃತ್ತಯಶ್ಚ

ತ್ರಿಗುಣಧರ್ಮಾ ಇತಿ . ಕೇ ಧರ್ಮಾಸ್ತ್ರಿಗುಣಸ್ಯ . ತೇಷಾಂ ಧರ್ಮಾಃ ಪಂಚವಿಧಾಃ .

(1) ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವೇತಿ . ಸತ್ತ್ವ ಮುತ್ಕಟಂಚೇದ್ ರಜಸ್ತಮಸೀ ಅಭಿಭವತಿ .

ಯಥಾ ಮಹಾನ್ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಶ್ಚಂದ್ರನಕ್ಷತ್ರಾದೀನಭಿಭವತಿ . ರಜ ಉತ್ಕಟಂಚೇತ್

ಸತ್ತ್ವ ತಮಸೀ ಅಭಿಭವತಿ . ಯಥಾ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಃ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಃ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ

ಚಂದ್ರಂಚಾಭಿಭವತಿ . ತಮ ಉತ್ಕಟಂಚೇದ್ ರಜಸ್ಸತ್ತ್ವೇ ಅಭಿಭವತಿ . ಯಥಾ

ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮಹತಾ ಪ್ರಕಾಶೇನ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಂ ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಕಾಶೋ ನ ದೃಶ್ಯತೇ

(2) ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯೇತಿ . ಇಮೇ ಗುಣಾಃ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಾಃ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಕರಣಸಮಾರ್ಥಾಃ

ಯಥಾ ತ್ರಿದಂಡೀ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಾ ಕುಂಡಿಕಾದೀನವಷ್ಟಭಾಷ್ಣತಿ . (3) ಅನ್ಯೋನ್ಯಜನನೇತಿ

ಕದಾಚಿತ್ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮಸೀ ಜನಯತಿ . ಕದಾಚಿದ್ ರಜಸ್ಸತ್ತ್ವ ತಮಸೀ ಜನಯತಿ .

ಕದಾಚಿತ್ತಮೋ ರಜಸ್ಸತ್ತ್ವೇ ಜನಯತಿ . ಯಥಾ ತ್ರಯಃ ಪುರುಷಾಃ ಪರಸ್ಪರಮಾಶ್ರಯನ್ಯೋ

ಯುಗಪದೇಕಮರ್ಥಂ ಕುರ್ವಂತಿ . ತಥಾ ಮಹದಾದಿಸ್ಥಾ ಗುಣಾಃ ಪರಸ್ಪರಮಾಶ್ರಯಂತಃ

ಸಂಹತ್ಯ ಜನನಮರಣೇ ಕುರ್ವಂತಿ . (4) ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಿಥುನೇತಿ . ಸತ್ತ್ವಂ

ಕದಾಚಿದ್ರಜಸಾ

ಮಿಥುನಂ, ಕದಾಚಿತ್ ತಮಸಾ ಮಿಥುನಂ . ರಜಃ ಕದಾಚಿತ್ಸತ್ತ್ವೇನ ಮಿಥುನಂ,

ಕದಾಚಿತ್

ತಮಸಾ ಮಿಥುನಂ . ಏವಂ ತಮೋಽಪಿ ಕದಾಚಿತ್ಸತ್ತ್ವೇನ ಮಿಥುನಂ, ಕದಾಚಿದ್ರಜಸಾ

ಮಿಥುನಂ . ಯಥೋಕ್ತಾ ಗಾಥಾ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಣಾ .

ರಜಸೋ ಮಿಥುನಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಮಿಥುನಂ ರಜಃ .

ಉಭಯೋಃ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸೋರ್ಮಿಥುನಂ ತಮ ಉಚ್ಯತೇ .. ಇತಿ .

(5) ಅನ್ಯೋನ್ಯವೃತ್ತೀತಿ . ಇಮೇ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಅನ್ಯೋನ್ಯಮರ್ಥಂ ಕುವಂತಿ .

ಯಥಾ ರಾಜಕುಲಸ್ತ್ರೀ ಸುಪ್ರಿಯರೂಪಶೀಲಾ . ಅಯಂ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣ ಉಚ್ಯತೇ .

ಏತತ್ಸತ್ತ್ವ ಪರಿಣತಂ ರೂಪಂ ಭರ್ತುರ್ಬಂಧೋಶ್ಚ ಪ್ರೀತಿಂ ಕರೋತಿ . ಇದಂ

ಸ್ವಾರ್ಥಕರಣಮುಚ್ಯತೇ . [ಸೈವ] ಸರ್ವಾಸಾಂ ಸಪತ್ನೀನಾಂ ಶೋಕಂ ಜನಯತಿ .

ಇದಮನ್ಯಾರ್ಥಕರಣಮುಚ್ಯತೇ . ಅನ್ಯೇಷಾಂ ವಿಷಾದಮಪಿ ಜನಯತಿ . ಯಥಾ

ದಾಸ್ಯಾದಯಃ

ಸದಾ ತತ್ಪರಿಚರ್ಯಾಖಿನ್ನಾ ಮೋಚನಮಲಭಮಾನಾ ವಿಷಾದಾವಿಷ್ಟಚಿತ್ತಾ ಭವಂತಿ

ಇದಮುಚ್ಯತೇ ಅನ್ಯಾರ್ಥಜನನಂ . ಇದಮೇವ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣಸ್ಯ ಸ್ವಪರಾರ್ಥಕರಣಮುಚ್ಯತೇ

ರಜಃ ಸ್ವಪರಾರ್ಥಂ ಜನಯತಿ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿಚ್ಛೋರೋ ರಾಜಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಂ ಬಧ್ನಾತಿ

ತದಾ ರಾಜವಂಶೋಽಶ್ಚಾರೂಢೋ ದಂಡಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಆಗಮ್ಯ ಪರಿತ್ರಾಯತೇ .

ರಾಜವಂಶೋ ರಜಃಪರಿಣತಃ . ರಾಜವಂಶೋ ಭಯಗೋಚರೋಽಪಿ ಸ್ತ್ರಿಯಃ

ಅಹಂ

ಮೋಚನಂ ಲಪ್ಸ್ಯೇ ಇತ್ಯಾನಂದಂ ಜನಯತಿ . ಇದಮನ್ಯಾರ್ಥಜನನಂ . ಅನ್ಯೇ

ಚೋರಾ

ರಾಜದರ್ಶನಾತ್ ಸ್ಥಾನುವನ್ನ ಚಲಂತಿ . ಇದಮುಚ್ಯತೇಽನ್ಯೇಷಾಂ ಮೋಹಜನನಂ .

ರಜಃ ಸ್ವಪರಾರ್ಥಂ ಜನಯತೀತ್ಯುಕ್ತಂ . ತಮಃ ಸ್ವಪರಾರ್ಥಂ ಜನಯತಿ . ಯಥಾ

ಮಹಾನ್ ಘನಃ ಕೃಷ್ಣಮೇಘಃ ವಿದ್ಯುದಾದೀನಾರಭತೇ . ಮೇಘಸ್ತಮಃಪರಿಣತಃ .

ಸರ್ವೇ

ಕೃಷೀವಲಾ ಧಾನ್ಯೋಪಜೀವಿನೋ ಮೋದಂತೇ . ಇದಮುಚ್ಯತೇಽನ್ಯಾರ್ಥಜನನಂ .

ಮೋಹಮಪಿ

ಜನಯತಿ . ಯಥಾ ಕಾಚಿದ್ಯುವತಿಃ ಭರ್ತೃವಿಯುಕ್ತಾ ಇಮಂ ಮೇಘಂ ವಿದ್ಯುತಂಚ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿದ್ಯತೇ ಭರ್ತಾ ನ ಪ್ರತಿನಿವೃತ್ತ ಇತಿ . ಸ್ತ್ರಿಯೋ ಮೋಹಂ ಜನಯತಿ

[ಮೇಘ] ಇತೀದಮುಚ್ಯತೇ ಸ್ವಾರ್ಥಜನನಂ . ಶೋಕಮಪಿ ಜನಯತಿ . ಯಥಾ

ವಣಿಜಃ

ಪಥಿ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಸಂಕ್ಲಿನ್ನಾ ಭಾರವಹನಾಸಮರ್ಥಾ ಖಿನ್ನಹೃದಯಾ ಭವಂತಿ .

ಇದಮುಚ್ಯತೇನ್ಯಾರ್ಥಜನನಂ . ಏವಂ ಪಂಚವಿಧಾಸ್ತಿಗುಣಾನ್ವಯಾ ಧರ್ಮಾಃ ..
12..

ಕಾರಿಕಾ 13

ಕಿಂಚಾಸ್ತಿ ಗುಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ .

.. ಸತ್ತ್ವಂ ಲಘು ಪ್ರಕಾಶಕಮಿಷ್ಟಮುಪಷ್ಣಂಭಕಂ ಚಲಂಚ ರಜಃ .

ಗುರು ವರಣಕಮೇವ ತಮಃ ಪ್ರದೀಪವಚ್ಚಾರ್ಥತೋ ವೃತ್ತಿಃ .. 13 ...

ರ್ಥಃ ಸತ್ತ್ವಂ ಲಘುಪ್ರಕಾಶಕಲಕ್ಷಣಮಿಷ್ಟಂ ರಜ

ಉಪಷ್ಣಂಭಕಚಲಲಕ್ಷಣಮಿಷ್ಟಂ .

ತಮೋ ಗುರುವರಣಕಲಕ್ಷಣಮಿಷ್ಟಂ, ಪ್ರದೀಪವದ್ವಿರುದ್ಧಸಂಯೋಗಃ ..

ಸತ್ತ್ವಂ ಲಘುಪ್ರಕಾಶಕಲಕ್ಷಣಮಿಷ್ಟಮಿತಿ . ಲಘು ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ . ಪ್ರಕಾಶಕಂ

ಪ್ರದೀಪಕಂ . ತತ್ ಸತ್ತ್ವಮಾಖ್ಯಾತಂ . ಸತ್ತ್ವಮುತ್ಕಟಂಚೇತ್ ಸರ್ವಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಲಘೂನಿ

ಮೃದೂನಿ ವಿಷಯಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಾನಿ ಭವಂತಿ . ತದಾ ಮಂತವ್ಯಂ ಸತ್ತ್ವಮುತ್ಕಟಮಿತಿ

ರಜ ಉಪಷ್ಣಂಭಕಚಲಲಕ್ಷಣಮಿಷ್ಟಮಿತಿ . ಉಪಷ್ಣಂಭಕಮುನ್ಮನಃ

ಅನ್ಯಾವಿಗಣಯಿತ್ಯ . ಯಥಾ ಮತ್ತಗಜಃ ಕಲಹಃ ಮೃಗಯಮಾಣಃ ದ್ವಿಷಂತಂ

ಗಜಮಾಗತಂ ಸ್ಥಗಯತೇ . ರಜ ಉತ್ಕಟಂಚೇತ್ ತದಾ ಮನುಷ್ಯಃ ಸದಾ ಕಲಹಂ

ಮೃಗಯತೇ . ಸದಾ ಚಲಚಿತ್ತ ಏಕತ್ರಾವಸ್ಥಾನಾಸಮರ್ಥಶ್ಚ ಭವತಿ .

ತದಾ ಮಂತವ್ಯಂ ರಜೋಗುಣ ಉತ್ಕಟ ಇತಿ . ತಮೋ ಗುರುವರಣಕಲಕ್ಷಣಮಿತಿ .

ತಮೋಗುಣೋ ಯದ್ಯುತ್ಕಟಃ, [ತದಾ] ಸರ್ವಶರೀರಂ ಗುರು . ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

[ತಮೋ]ವೃತ್ತತ್ವಾದ್

ವಿಷಯಗ್ರಹಣಾಸಮರ್ಥಾನಿ . ತದಾ ಮಂತವ್ಯಂ ತಮೋ ಗುಣ ಉತ್ಕಟ ವರ್ತತೇ .

ಪರ ಆಹ .

ಯದಿ ಗುಣಾಃ ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಾಃ . [ತಥಾಪಿ] ಏಕಪುರುಷತಂತ್ರಸ್ಯಾಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾದ್

ಯುಗಪದೇಕಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಲಭಂತೇ . ಯಥಾ ಪ್ರದೀಪಾರ್ಥಂ ಮಿಥೋ ವಿರುದ್ಧಾನಾಂ

ಸಂಯೋಗಃ . ಪ್ರದೀಪಾರ್ಥಂ ಹಿ ತ್ರಯಃ ಪದಾರ್ಥ [ಮಿಥೋ ವಿರುದ್ಧಾ ಅಪಿ]

ಸಂಯುಜ್ಯಂತೇ .

ತೈಲವರ್ತಿಕಯೋರ್ವಿರುದ್ಧಃ ಅಗ್ನಿಃ . ತೈಲಮಪಿ ಅಗ್ನಿವರ್ತಿಕಯೋರ್ವಿರುದ್ಧಂ .

ಏವಮಪಿ

ಮಿಥೋ ವಿರುದ್ಧಾಃ ಪದಾರ್ಥಾಃ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ . ತಥಾ ತ್ರಯೋ

ಗುಣಾ

ಅಪಿ ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವತ್ವೇನಪಿ ವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ .. 13..

ಕಾರಿಕಾ 14

ಪರ ಆಹ . ಷಟ್ ಸಾರೂಪ್ಯಾಣಿ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಾನಿ . [ತತ್ರ] ಏಕವಿಧಮುಪಲಬ್ಧಂ
ಮಯಾ .

ಅವಶಿಷ್ಟಾನಿ ಪಂಚ ನೋಪಲಬ್ಧಾನಿ . ತ್ರೈಗುಣ್ಯಂ ಸಾಧಿತಂ . ಅವಶಿಷ್ಟಾನಿ
ಪಂಚಾಪಿ ಸಾಧಯಿತವ್ಯಾನಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಿಃ ಸಿದ್ಧಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾತ್ಪ್ರಪರ್ಯಯಾಭಾವಾತ್ .

ಕಾರಣಗುಣಾತ್ಕೃತ್ವಾತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾವ್ಯಕ್ತಮಪಿ ಸಿದ್ಧಂ .. 14 ...

ಭಃ ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಿಃ ಸಿದ್ಧೋ ಗುಣಾದ್ವಿಪರ್ಯಯಾಭಾವಾತ್ .

ಕಾರ್ಯಗುಣಃ ಕಾರಣಗುಣಮನುಸರತಿ [ಅತಃ] ಅವ್ಯಕ್ತಂ ಸಿದ್ಧಂ ..

ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಿಃ ಸಿದ್ಧ ಇತಿ . ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಯಃ ಪಂಚ ಧರ್ಮಾ ಯಥಾಪೂರ್ವಮುಕ್ತಾ
ವ್ಯಕ್ತೇ ಸಿದ್ಧಾಃ ಪ್ರಧಾನೇಽಪಿ ಸಿದ್ಧಂತಿ . ತತಃ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯ .

ಗುಣಾದಿಪರ್ಯಯಾಭಾವಾದಿತಿ . ಅಮೀ ಅವಿವೇಕ್ಯಾದಯಃ ಪಂಚಧರ್ಮಾ ವ್ಯಕ್ತೇ
ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್

ಪ್ರಧಾನೇಽವಶ್ಯಂ ಸಂತೀತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಕಥಮೇವಂ . ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾತ್ . ಅಪೃಥಕ್ತ್ವಾಯಿ
ತ್ರೈಗುಣ್ಯಂಚೇತ್ . [ತದಾ] ಮಿಥೋಽವಿವೇಕೀತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಯದ್ಯವಿವೇಕಿ, ತದಾ
ವಿಷಯ

ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಂ . ಯದಿ ವಿಷಯ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ತದಾ ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ . ಯದಿ
ಸಾಮಾನ್ಯಂ

ಸ್ವೀಕ್ರಿಯತೇ, ತತಃ ಅಚೇತನಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಯದಿ ವಿಷಯಃ, ಯದಿ ಸಾಮಾನ್ಯಂ,
ಯದಿ

ಚಾಚೇತನಂ . ತತಃ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಯದಿ ಜ್ಞಾಯತೇ ಇಮೇ ಷಡ್
ಧರ್ಮಾ

ವ್ಯಕ್ತೇ ಸಂತೀತಿ . ತದಾ ತೇ ಷಡ್ ಧರ್ಮಾಃ ಪ್ರಧಾನೇಽಪಿ ಸಂತೀತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ .

ಕಥಮೇವಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ವಿಪರ್ಯಯೇಽಭಾವಾತ್ . ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರ್ವಿವರ್ಚಿತಂಚೇತ್

ತದಾ ಕಾರ್ಯಂ ಷಡ್ಧರ್ಮ ನ ಸ್ಯಾತ್ . ಯಥಾ ತಂತುತಿರಸ್ಮೃತ[ಶ್ಚೇತ್], ತದಾ

ನಾಸ್ತಿ ಪಟೋ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಃ . ಯತ್ರೈವ ಪಟವಸ್ತತ್ರೈವ ತಂತವಃ . ತಂತುಪಟೌ

ಹ್ಯವಿವಿಕ್ತೌ . ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣಾಧೀನಂ . ಕಾರ್ಯಕಾರಣೇ ಚ ನ ವಿವಿಕ್ತೇ .

ಕಾರ್ಯಗುಣಃ

ಕಾರಣಗುಣಮನುಸರತಿ [ಅತೋ]ವ್ಯಕ್ತಂ ಸಿದ್ಧಮಿತಿ . ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವೇ

ಕಾರ್ಯಗುಣಾ

ನಿಯಮೇನ ಕಾರಣಗುಣಮನುಸರಂತಿ . ಯಥಾ ಕೃಷ್ಣತಂತುಕೃತಃ ಪಟಃ . ಸ ಹಿ

ನಿಯಮೇನ ತಂತುಕಾಷ್ಟ್ಯಮನುಸರತಿ . ತಥಾ ವ್ಯಕ್ತಾದ್ಯಪಿ ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾತ್
ಪಂಚಧರ್ಮ

ಸಿದ್ಧಂ . ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಷಡ್ಧರ್ಮತ್ವಾಜ್ಞಾ ಯತೇಸವ್ಯಕ್ತೇಽಪಿ ಷಡ್ಧರ್ಮಾಃ ಸಂತೀತಿ
.. 14..

ಕಾರಿಕಾ 15

ಪರ ಅಹ . ಲೋಕೇ ಯದಿ ವಸ್ತು ನೋಪಲಭ್ಯತೇ . ತದಾ ತದ್ವಸ್ತು ಅಸದಿಷ್ಯತೇ .
ಯಥಾ

ದ್ವಿತೀಯಃ ಶಿರಃ . ತಥಾ ಪ್ರಕೃತಿರಪಿ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ . ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತೇ ಸಾಸ್ತೀತಿ .
ಉಚ್ಯತೇ . ಹಿಮವತೋ ಭಾರಸ್ತತ್ಪರಿಮಾಣಂಚ ನ ಜ್ಞಾಯತೇ . ನಹಿ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ
ಪರಿಮಾಣಂ ನಾಸ್ತೀತಿ . ತಥಾ ಪ್ರಕೃತಿರಪಿ . ಕೇನ ಹೇತುನಾ ಜ್ಞಾತುಂ ಶಕ್ಯತೇ ಅಸ್ತೀತಿ

.. ಭೇದಾನಾಂ ಪರಿಮಾಣಾತ್ ಸಮನ್ವಯಾಚ್ಛಕ್ತಿತಃ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ .

ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಾದವಿಭಾಗಾದ್ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯ .. 15 ...

ಭಃ ಭಿನ್ನಜಾತೀನಾಂ ಸಪರಿಮಾಣತ್ವಾತ್ ಸಮಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ ಶಕ್ತಿ[ತಃ] ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ .
ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಾದ್ ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯಾವಿಭಾಗಾತ್ ..

ಅಸ್ತಿ ಪ್ರಧಾನಂ . ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಭಿನ್ನಜಾತೀನಾಂ ಸಪರಿಮಾಣತ್ವಾದಿತಿ .

ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ಯದ್ವಸ್ತು ಸಕರ್ತೃಕಂ . ತದ್ವಸ್ತು ಪರಿಮಾಣಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ . ಯಥಾ
ಕುಲಾಲಃ ಸಪರಿಮಾಣಾನ್ಮೃತ್ತಿಂಡಾತ್ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪರಿಮಾಣಂ ಘಟಂ ಕುರುತೇ .
ಅಯಂ ಘಟೋ

ಯದಿ ನಿಷ್ಕಾರಣಃ . [ತದಾ] ಘಟಃ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪರಿಮಾಣೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ . ಘಟಶ್ಚ
ನೋತ್ಪನ್ನಃ ಸ್ಯಾತ್ . ದೃಶ್ಯತೇ ತು ಘಟಃ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪರಿಮಾಣಃ . ತಸ್ಮಾಜ್ಞಾ ಯತೇ
ಸಕಾರಣಮಿತಿ . ಯಥಾ ತಂತುನಿಷ್ಪನ್ನಂ ಪಟಾದಿಕಂ . ತಥಾ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥೋಽಪಿ

ಏಷು ಧರ್ಮೇಷು (= ತತ್ತ್ವೇಷು) ಮಹದಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಮಪಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪರಿಮಾಣಂ .

ಕಿಂ [ತತ್] ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಪರಿಮಾಣಂ . ಮಹಾನೇಕಃ ಏಕೋಽಹಂಕಾರಃ, ಪಂಚ
ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ, ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಾನಿ . [ಏವಂ] ವ್ಯಕ್ತಮಿದಂ
ಸಪರಿಮಾಣಂ ದೃಷ್ಟಮಸ್ಮಾಭಿಃ . ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನೇನ
ಜ್ಞಾಯತೇ

ಪ್ರಧಾನಮವಶ್ಯಮಸ್ತೀತಿ . ಯದಿ ಪ್ರಧಾನಮಸತ್, ವ್ಯಕ್ತಮಿದಮಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪರಿಮಾಣಂ
ಸ್ಯಾತ್ . ಕಿಂಚ ಪುನರನದ್ಭವೇತ್ . ಸಮಸ್ವಭಾವತ್ವಾದಿತಿ . ಯಥಾ ಚಂದನಖಂಡಃ .
ತತ್ಪಂಡೇಷು ಬಹುಷ್ಟಪಿ ಚಂದನಸ್ವಭಾವೋಽನ್ತಃ ಏಕಃ . ತಥಾ ವ್ಯಕ್ತಮಪಿ .

ಮಹದಾದಿಷು ವಿಭಿನ್ನೇಷು ತ್ರೈಗುಣ್ಯಸ್ವಭಾವ ಏಕಃ . ತೇಷಾಮೇಕಸ್ವಭಾವತ್ವಾಜ್ಞ್ಞಯತೇ
 ತತ್ ಸರ್ವಂ ಸಕಾರಣಮಿತಿ . ಅತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪ್ರಧಾನಮಸ್ತೀತಿ . ಶಕ್ತಿತಃ|
 ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚೇತಿ . ಯೋ ಯತ್ರ ಶಕ್ತೋ ಭವತಿ . ಸ ತತ್ರ ಪ್ರವರ್ತತೇ .
 ಯಥಾ ಕುಲಾಲೋ ಘಟಘಟಿಕಾಕರಣಶಕ್ತೋ ಘಟಘಟಿಕಯೋಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ .
 ನ

ಪಟಾದೌ ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಇಯಂ ಘಟಿಕಾ ಉತ್ಪದ್ಯಮಾನಾ ಶಕ್ತಿಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಸಿದ್ಧತಿ .
 ಸಾ ಚ ಶಕ್ತಿನಿಯಮೇನ ಸಾಶ್ರಯಾ ಯದುತ ಕುಲಾಲಾಶ್ರಯಾ . ತಥಾ ವ್ಯಕ್ತಮಪಿ

ವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ . ಇಯಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಶಕ್ತ್ಯಾ ಸಿದ್ಧತಿ . ಸಾ ಚ
 ಶಕ್ತಿಃ ಸಾಶ್ರಯಾ . ತದಾಶ್ರಯಃ ಪ್ರಧಾನಂ . ಶಕ್ತಿತಃ| ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಜ್ಞಾಯತೇ
 ಪ್ರಧಾನಮಸ್ತೀತಿ . ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಾದಿತಿ . ಲೋಕೇ ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಶ್ಚ
 ದೃಶ್ಯತೇ . ಯಥಾ ಮೃತ್ಪಿಂಡಃ ಕಾರಣಂ . ಘಟಾದಿಕಂ ಕಾರ್ಯಂ . ಅಯಂ ಘಟೋ
 ಜಲತೈಲಾದಿಧಾರಣೇ ಸಮರ್ಥಃ . ನ ತು ಮೃತ್ಪಿಂಡಃ . ಅಯಂ ಕಾರಣಕಾರ್ಯವಿಭಾಗಃ

ತಂತುಪಟಾವಪ್ಯೇವಂ . ತಥಾ ಮಹದಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಮವಶ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಂ . ಏತತ್ಕಾರ್ಯಂ
 ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಾನೀಮೋ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಕಾರಣಂ ವಿರೂಪಮಸ್ತೀತಿ . ತಸ್ಮಾದಸ್ತಿ ಪ್ರಧಾನಂ

ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯಾವಿಭಾಗಾದಿತಿ . ಕಿಂಚಾಸ್ತಿ ಕಾರಣಾಂತರಂ ಅಸ್ತಿ ಪ್ರಧಾನಂ ವಸ್ತುತ
 ಇತಿ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಂ . ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಸ್ಯೇತಿ . ತ್ರಿವಿಧೋ ಹಿ ಲೋಕೋ ಯದುತ ಪೃಥಿವೀ
 ಅಂತರಿಕ್ಷಂ ದ್ಯೌರಿತಿ . ಪ್ರಲಯಕಾಲೇ ಸರ್ವೋ ಲೋಕೋಽವಿಭಕ್ತಃ .
 ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೇಷು ವಿಲೀಯ ಅವಿಭಕ್ತಾನಿ . ಯಾವನ್ಮಹಾನ್
 ಪ್ರಧಾನೇ
 ವಿಲೀಯ ಅವಿಭಕ್ತಃ . ಇದಂ ವ್ಯಕ್ತಮಿದಂ ಪ್ರಧಾನಮಿತಿ [ವಿವಿಚ್ಯ] ನ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ

ಪ್ರಲಯಕಾಲೇ ವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ಅವಿದ್ಯಮಾನಂ ಭವೇತ್ . ಪ್ರಧಾನಂ
 ಯದಿ ನಾಸ್ತಿ . ಸಂಸಾರೋಽಪಿ ನ ಭವೇತ್ . ನೈತದ್ಯುಜ್ಯತೇ . ಯತಸ್ತಿವಿಧಲೋಕಸ್ಯ
 ಪುನಸ್ಸರ್ಗಸಮರ್ಥಂ ಪ್ರಧಾನಮಸ್ತಿ . ಅತೋ ಜಾನೀಮಃ ಪ್ರಧಾನಮಸ್ತೀತಿ . [ಏವಂ]
 ಪಂಚಹೇತುಭ್ಯಃ ಪ್ರಧಾನಂ ಸ್ಥಾಪಿತಂ .. 15..

ಕಾರಿಕಾ 16

ಪರ ಆಹ . ಯದಿ ಪ್ರಧಾನಮಸ್ತಿ . [ತಥಾಪಿ] ನ ವ್ಯಕ್ತಂ ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ .

ನಿಸ್ಸಹಾಯತ್ವಾತ್ . ಯಥಾ ಏಕಃ ಪುರುಷಃ ಪುತ್ರಂ ಜನಯಿತುಂ ನ ಶಕ್ನೋತಿ .
ಏಕಸ್ತಂತುರ್ನ

ಪಟಂ ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ . ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಕಾರಣಮಸ್ತ್ವವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತ್ರಿಗುಣತಃ ಸಮುದಯಾಚ್ಚ .

ಪರಿಣಾಮತಃ ಸಲಿಲವತ್ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಗುಣಾಶ್ರಯವಿಶೇಷಾತ್ .. 16 ..

ಭಃ ಅವ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯಕ್ತಜನನಕಾರಣಂ, ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಸಮುದಿತಾ ವ್ಯಕ್ತಂ ಜನಯಂತಿ

ಪರಿಣಾಮತಃ ಸಲಿಲವತ್ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಗುಣವಿಶೇಷಾತ್ ..

ಅವ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯಕ್ತಜನನಕಾರಣಮಿತಿ . ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಯುಕ್ತತ್ವಾದ್ ವ್ಯಕ್ತಂ

ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ನೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ . ಪ್ರಧಾನಸ್ಯೇಮೇ ಗುಣಾ ನ ಸಂತಿ [ಚೇತ್] . ತದಾ

ಭವದುಕ್ತಂ ಸತ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ . ಯದಿ ಸಂತಿ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ, [ತದಾ] ಸಂಯೋಗಾಭಾವಾದ್

ವ್ಯಕ್ತಂ ಜನಯಿತುಂ ನ ಶಕ್ನೋತೀತ್ಯೇತನ್ನ ಯುಜ್ಯೇತ . ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಸ್ಸಮುದಿತಾ

ವ್ಯಕ್ತಂ ಜನಯಂತಿ ಇತಿ . ಯಥಾ ಬಹವಸ್ತಂತವಃ ಸಮುದಿತಾಃ ಪಟಂ ಜನಯಂತಿ .

ತಥಾ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾ ಅಪಿ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಿತತ್ವಾದ್ ವ್ಯಕ್ತಂ ಜನಯಂತಿ . ಪರ ಆಹ .

ಲೋಕೇ ಜನನಂ ದ್ವಿವಿಧಂ . (1) ಪರಿಣಾಮಜಂ, ಯಥಾ ದುಗ್ಧಾದಿಜಂ ದಧ್ಯಾದಿ .

(2) ಅಪರಿಣಾಮಜಂ, ಯಥಾ ಮಾತಾಪಿತೃಜಃ ಪುತ್ರಃ . ಪ್ರಧಾನಜಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಕಸ್ಯ

ಕಾರಣಜಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಇಷ್ಯತೇ . ಉತ್ತರಮಾಹ . ಪರಿಣಾಮತಃ ದುಗ್ಧದಧಿವತ್ .

ಪ್ರಧಾನಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಪರಿಣಮತಿ . ಯದೇವ ವ್ಯಕ್ತಂ ತದೇವ ಪ್ರಧಾನಂ . ಅತೋ ನ

ಭಿನ್ನಜಾತೀಯಜಮಿಹ ಸ್ವೀಕ್ರಿಯತೇ . ಪರ ಆಹ . ಯದ್ಯೇಕಂ ಕಾರಣಂ, ನ

ಬಹುವಿಧಂ

ಕಾರ್ಯಂ ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ನುಯಾತ್ . ಏಷ್ವರ್ಥೇಷು ಪ್ರಧಾನಮೇಕಂಚೇತ್ ಕಥಂ

ತ್ರಿವಿಧಂ

ಲೋಕಂ ಜನಯೇತ್ . ದಿವಿ ಜಾತಾಶ್ಚೇತ್ತದಾ ಸುಖಿನಃ . ಮನುಷ್ಯಜಾತಾಸ್ತು

ದುಃಖಿನಃ .

ತೀರ್ಯಗ್ಜಾತಾಸ್ತು ಮೂಢಾ ಇತಿ . ಯದ್ಯೇಕಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾಜ್ಜಾಯತೇ . ಕಥಂ ತ್ರಿಧಾ

ವರ್ಗೋ

ಲಭ್ಯತೇ . ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಸಲಿಲವತ್ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಗುಣವಿಶೇಷಾತ್ .

ದಿವ್ಯಮಾದಾವೇಕರಸಂ ಜಲಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಮೇದಿನೀಂ .

ನಾನಾರಸಂ ಪರಿಣಮತಿ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಗ್ಜಾಜನವಿಶೇಷಾತ್ ..

ಯದಿ ಸುವರ್ಣಭಾಜನೇ ವರ್ತತೇ . ತದ್ರಸೋಽತಿಮಧುರಃ . ಯದಿ ಪೃಥಿವೀಂ

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ .

ಪೃಥಿವೀಗಂಧಮನುಸೃತ್ಯ ರಸೋ ನಾನಾ ಭವತಿ, ನ ಸಮಃ . ತಥಾ ತ್ರಿವಿಧೋ

ಲೋಕೋಽಪಿ [ನ ಸಮಃ] . ಏಕಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಧಾನಾದುತ್ತನ್ನಸ್ಯ [ಅಪಿ] ತ್ರಿಗುಣವೈಷಮ್ಯಾತ್

ದಿವಿ ಸತ್ತ್ವಂ ವಿಶಾಲಂ . ಅತೋ ದೇವಾಃ ಸದಾ ಸುಖಮನುಭವಂತಿ . ಮನುಷ್ಯೇಷು
ರಜೋ ವಿಶಾಲಂ . ಅತೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಬಹು ದುಃಖಮನುಭವಂತಿ .
ತಿಯಗ್ಗತೇಷು ತಮೋ

ವಿಶಾಲಂ . ಅತಸ್ತಿಯರ್ಗಾದಯಃ ಸದಾ ಮೂಢಾಃ . ಆಸು ಗತಿಷು ಸರ್ವತ್ರ ಗುಣಾಃ
ಸದಾ

ಸಂಯುಕ್ತಾಃ . ಔತ್ಕಟ್ಯಾನೌತ್ಕಟ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ತಥಾ ವಿಶೇಷಃ . ಏವಮೇಕಂ ಪ್ರಧಾನಂ
ತ್ರೀನ್

ಲೋಕಾಂಜನಯತಿ . ತ್ರಿಗುಣವೈಷಮ್ಯಾತ್ತು ತಾರತಮ್ಯಂ .. 16..

ಕಾರಿಕಾ 17

ಪ್ರಧಾನಮವಸಿತಂ . ಅಥೇದಾನೀಂ ಪುರುಷಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ್ಯಾಮಃ . ಪುರುಷಃ
ಪ್ರಧಾನವತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಃ . ಕಥಂ ಜಾನೀಮಃ ಪುರುಷೋಽಸ್ತೀತಿ ಪ್ರಕಾಶಯಿತುಮಿಮಾಮಾರ್ಯಾವ

.. ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಗುಣಾದಿವಿಪರ್ಯಯಾದಧಿಷ್ಠಾನಾತ್ .

ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾತ್ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ .. 17 ...

ಭಃ ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಗುಣವಿಪರ್ಯಯಾದಧಿಷ್ಠಾನಾತ್ .

ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾತ್ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ ಇತೀಮೇ ಪಂಚ ಹೇತವಃ ಸಾಧಯಂತಿ
ಪುರುಷೋಽಸ್ತೀತಿ ..

(1) ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥತ್ವಾದಿತಿ . ಯಥಾ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಾನ್ ಮೋಕ್ಷೋ
ಲಭ್ಯತೇ ತಥಾ ಪ್ರಥಮಾರ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತಂ . ಕಿಂಚ ಪ್ರಧಾನವ್ಯಕ್ತಸಾಧನಾನಿ ಪಂಚ
ಹೇತವಃ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ . ಅಥ ಪುರುಷೋಽತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಃ ಸಾಧಯಿತವ್ಯಃ .
ಅಸ್ತಿ

ಪುರುಷಃ ಸಂಘಾತಪರಾರ್ಥತ್ವಾತ್ . ಲೋಕೇ ಹಿ ವಯಂ ಪಶ್ಯಾಮಃ ಸರ್ವಃ
ಸಂಘಾತಃ

ಪರಾರ್ಥ ಇತಿ . ಯಥಾ ಶಯನಾಸನಾದಯಃ ಸಂಘಾತಾ ನ ಸ್ವಾರ್ಥಾಃ ಅವಶ್ಯಂ
ಪರಾರ್ಥಾಃ

ಕಲ್ಪಿತಾಃ . ಅಸ್ಯನ್ಯ ಉಪಭೋಜಕಃ . ತದರ್ಥಾ ಗೃಹಾದಿಸಂಘಾತಾಶ್ಚೈವಂ .

ತಥಾ ಮಹದಾದ್ಯಪಿ . ಪಂಚಭೂತಸಂಘಾತೋ ದೇಹ ಆಖ್ಯಾಯತೇ . ಅಯಂ
ದೇಹೋ ನ

ಸ್ವಾರ್ಥಃ . [ಕಿಂತು] ಏಕಾಂತತಃ ಪರಾರ್ಥೋಽಧ್ಯವನೀಯತೇ . ಪುರುಷ ಏವ ಪರಃ .

ಅತೋ ಜಾನೀಮೋಽಸ್ತಿ ಪುರುಷ ಇತಿ . (2) ತ್ರಿಗುಣವಿಪರ್ಯಯಾದಿತಿ .
ಪ್ರಧಾನವ್ಯಕ್ತಯೋಃ

ಷಡ್ವಿಧಂ ಸಾರೂಪ್ಯಮುಕ್ತಂ ಪೂರ್ವಮಾರ್ಯಯಾಂ . [ಯಥಾ]

ತ್ರಿಗುಣಮವಿವೇಕಿ ವಿಷಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯಮಚೇತನಂ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಿ .

ವ್ಯಕ್ತಂ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಂ ತದ್ವಿಪರೀತಸ್ತಥಾ ಚ ಪುಮಾನ್ .. ಇತಿ ..

ಏತತ್ಪಟ್ಟವಿಪರ್ಯಯಾದುಚ್ಯತೇಽಸ್ತಿ ಪುರುಷ ಇತಿ . (3) ಅಧಿಷ್ಠಾನಾದಿತಿ .

ಯದಿ ದೇಹಮಿಮಂ ಪುರುಷೋಽಧಿತಿಷ್ಠತಿ . ತದಾ ದೇಹಶ್ಚೇಷ್ಟತೇ . ಯದಿ ನಾಸ್ತಿ
ದೇಹಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾತಾ ಪುರುಷಃ . ತದಾ ನ ಚೇಷ್ಟತೇ . ಯಥೋಕ್ತಂ ಷಷ್ಟಿವರ್ಗತಂತ್ರೇ .

ಪುರುಷಾಧಿಷ್ಠಿತಂ ಪ್ರಧಾನಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಜನಯತಿ . ಇತಿ . ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾನೀಮೋಽಸ್ತಿ

ಪುರುಷ ಇತಿ . (4) ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾದಿತಿ . ಯಥಾ ಲೋಕೇ ಷಡ್ರಸಂ ಪಾನಂ
ಭೋಜನಂ

ಚ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜ್ಞಾಯತೇ ಅಸ್ಯನ್ಯೋ ಭೋಕ್ತೇತಿ . ತಥಾ ಮಹದಾದಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ
ಜ್ಞಾಯತೇಽವಶ್ಯಮನ್ಯೇನ ಭೋಕ್ತಾ ಭವಿತವ್ಯಂ ಯಸ್ಯ ಭೋಜನಮಿದಮ್ .

ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾನೀಮೋಽಸ್ತಿ ಪುರುಷ ಇತಿ . (5) ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚೇತಿ .

ಯದಿ ದೇಹಮಾತ್ರಮಸ್ತಿ . ಆರ್ಯಜನೋಪದಿಷ್ಟೋ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯೋ ನಿರರ್ಥಕ
ಏವ ಸ್ಯಾತ್ .

ಯಥಾ ಪುರಾ ಕಶ್ಚಿದೃಷಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನುಪಗಮ್ಯೈವಮುವಾಚ .

ಸರ್ವೇ [ಯೂಯಂ] ವೇದಧನಾಃ ಸರ್ವೇ ಚ ಸೋಮಪಾಯಿನಃ .

ಸರ್ವೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾತ್ಮಜಮುಖಾ ಭಿಕ್ಷುಧರ್ಮಮಥೇಚ್ಛಥ .. ಇತಿ .

ಯದಿ ದೇಹಮಾತ್ರಮಸ್ತಿ . ಕಿಮರ್ಥಮಿದಂ [ವಚನಂ] . ಅತೋ ಜಾನೀಮೋ
ದೇಹವ್ಯತಿರಿಕ್ತ

ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಭಾವತೋಽಸ್ತೀತಿ . ಯದಿ ನಾಸ್ತ್ಯನ್ಯ ಆತ್ಮಾ ದೇಹಮಾತ್ರಮಸ್ತಿ . ತದಾ

ಮಾತಾಪಿತ್ರಾಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಪೂಜ್ಯಾನಾಂ ಮರಣಾನಂತರಮುತ್ಸೃಷ್ಟಾದೇಹಾ
ಯದಿ ದಹ್ಯಂತೇ

ಖನ್ಯಂತೇ ವಾ, ಏವಂ ಪರ್ಯುಪಾಸ್ಯಂತೇ . ತದಾ ಪಾಪಂ ಲಭ್ಯೇತ . ನ ಪುಣ್ಯಗುಣಃ
ಸ್ಯಾತ್ .

ಏತದರ್ಥಂ ಜಾನೀಮೋಽಸ್ತ್ಯನ್ಯ ಆತ್ಮೇತಿ . ಕಿಂಚಾಸ್ತಿ ಆಪ್ತವಚನಂ .

ಮಜ್ಜಾಸ್ಥಿನೀ ರಜ್ಜುಸ್ಥೂಣೌ ಭವತಃ, ರಕ್ತಮಾಂಸೇ ಮೃತ್ಪಾಂಸೂ ಭವತಃ .

ಅಶುಚ್ಯನಿತ್ಯಂ ದುಃಖಂ [ಶರೀರಂ] ಪ್ರಭುರಾತ್ಮಾ ಏತತ್ಸಂಬಂಧವರ್ಜಿತಃ ..

ತ್ಯಜ ಧರ್ಮಮಧರ್ಮಂ ವಾಪಿ ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ತುಚ್ಯತೇತ್ಯಕಂ .

ತ್ಯಾಗಭಾವೋಽಪಿ ತ್ಯಕ್ತವ್ಯಃ ವಿಶುದ್ಧಾಃ ಕೇವಲೈಶಿತಾ .. ಇತಿ .

ಯದ್ಯಾತ್ಮಾ ನಾಸ್ತಿ . ಕೈವಲ್ಯಂ ನ ವರ್ತೇತ . ಅಸ್ಮಾದಾಪ್ತಾಗಮಾತ್ಪುರುಷೋ
ನಿಯತಮಸ್ತೀತಿ

ಜಾನೀಮಃ . ಇಮಾನ್ ಪಂಚಹೇತೂನಾಶ್ರಿತ್ಯ ಪುರುಷಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಸಾಧಿತಂ .. 17..

ಕಾರಿಕಾ 18

ಪರ ಆಹ . ಪುರುಷಃ ಕಿಂ ಬಹುಶರೀರೇಷು ಸಂಹತ್ಯೈಕೋ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ [ಉತ]

ಪ್ರತಿಶರೀರಮೇಕಃ ಪುರುಷಃ . ಯದ್ಯುಚ್ಯತೇ ಕಥಮೇವಂ ಸಂಶಯ ಇತಿ .
ಆಚಾರ್ಯಾಣಾಂ

ಮಿಥೋ ವಿರುದ್ಧವಾದಿತ್ವಾತ್ . ಕಶ್ಚಿದಾಹ . ಏಕಃ ಪುರುಷಃ ಸರ್ವಶರೀರಾಣಿ
ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ .

ಮಣಿಗ್ರಥನಸೂತ್ರವತ್ . ಮಣಯೋ ಬಹವಃ ಸೂತ್ರಮೇಕಂ . ಯಥಾ ಚ
ವಿಷ್ಣುರೇಕಃ

ಸ್ತ್ರೀಷಷ್ಟಿಸಹಸ್ರೈಃ ಸಮಮೇಕಸ್ಮಿನ್ ಸಮಯೇ ರಮತೇ . ತಥಾ ಪುರುಷೋಽಪ್ಯೇಕಃ
ಸರ್ವಶರೀರಾಣಿ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ . ಇತಿ . ಅನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿದಾಚಾರ್ಯಃ ಪುನರಾಹ .

ಪ್ರತಿಶರೀರಂ

ಭಿನ್ನ ಆತ್ಮಾಸ್ತೀತಿ . ತಸ್ಮಾನ್ಮಮ ಸಂಶಯೋ ಜಾತಃ . ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಬಹವಃ
ಪುರುಷಾಃ .

ಪ್ರತಿಶರೀರಂ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ . ಕಥಮೇವಂ ಜ್ಞಾಯತೇ .
ಆರ್ಯಯಾ

ವಿವೃಣೋತಿ .

.. ಜನ್ಮಮರಣಕರಣಾನಾಂ ಪ್ರತಿನಿಯಮಾದಯುಗಪತ್ಯವೃತ್ತೇಶ್ಚ .

ಪುರುಷಬಹುತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಿಪರ್ಯಯಾಚ್ಛೈವ .. 18 ...

ಛಃ ಜನ್ಮಮರಣಕರಣಾನಾಂ ಪ್ರತಿನಿಯಮಾದಯುಗಪದ್ವೈತ್ತಿಕರಣಾಚ್ಛ .

ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಿಭೇದಾತ್ಪುರುಷಬಹುತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ ..

ಜನ್ಮಮರಣಕರಣಾನಾಂ ಪ್ರತಿನಿಯಮಾದಿತಿ . ಯದಿ ಪುರುಷ ಏಕಃ . ತದಾ
ಏಕಸ್ಮಿನ್

ಜಾಯಮಾನೇ ಸರ್ವೇ ಜಾಯೇರನ್ . ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ಗರ್ಭಿಣ್ಯಃ ಸ್ಯುಃ
ಪ್ರಸವವತ್ಯಃ

ಸ್ಯುಃ ಪುತ್ರವತ್ಯಃ ಸ್ಯುಃ ಪುತ್ರೀವತ್ಯಶ್ಚ ಸ್ಯುಃ . ನೈವಂ ಭವಂತಿ ಯುಗಪದೇಕಸ್ಮಿನ್

ಸಮಯೇ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿವಿಲಕ್ಷಣಾಃ [ಸತ್ಯಃ] . ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾನೀಮೋ ಬಹವಃ ಪುರುಷಾ

ಇತಿ . ಕಿಂಚ [ಯದಿ] ಪುರುಷ ಏಕಃ, ಏಕಸ್ಮಿನ್ ಮ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ
ಮ್ರಿಯೇರನ್ .

ಏತದರ್ಥಾಸಂಭವಾಜ್ಞಾಯತೇ ನೈಕಃ ಪುರುಷ ಇತಿ . ಕಿಂಚ ಕರಣಾನಾಂ ಪ್ರತಿನಿಯಮಾತ್ .

ಯದ್ಯೇಕಃ ಪುರುಷಃ, ಏಕಸ್ಮಿನ್ ಬಧಿರೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಬಧಿರಾಃ ಸ್ಯುಃ . ಸರ್ವೇಽಪಿ ಅಂಧಮೂಕಕಾಣಾದಯಶ್ಚ ಸ್ಯುರೇಕಸ್ಮಿನ್ ಸಮಯೇ . ತಥಾತ್ವಾಸಂಭವಾಜ್ಞಾಯತೇ ಬಹವಃ ಪುರುಷಾ ಇತಿ . ಕಿಂಚ ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಿಭೇದಾತ್ . ಯದಿ ಪುರುಷ ಏಕಃ, ತ್ರೈಗುಣ್ಯಮವಿಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ಯಾತ್ . ಯಥಾ ಏಕೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀನ್ ಪುತ್ರಾನ್ ಜನಯತಿ . ಏಕೋ

ಮೇಧಾವೀ ಸುಖೀ ಚ . ದ್ವಿತೀಯಃ ಕೋಪನೋ ದುಃಖೀ ಚ . ತೃತೀಯಸ್ತಾಮಸೋ ಮೂಢಶ್ಚ .

ಯದ್ಯೇಕಃ ಪುರುಷ ಏಕಸ್ಮಿನ್ ಸಾತ್ವಿಕೇ ಸರ್ವೇ ಸಮಂ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ [ಸ್ಯುಃ] . ದುಃಖಿನಿ ಮೂಢೇ ಚೈವಂ . [ಅತೋ ಯದ್] ಉಕ್ತಂ ಭವತಾ ಪುರುಷ ಏಕೋ ಮಣಿಗ್ರಥನ[ಸೂತ್ರ]ವದ್

ವಿಷ್ಣುವಚ್ಚೇತಿ . ನೈತದ್ಯುಚ್ಯತೇ . ತಸ್ಮಾತ್ ಹೇತುಪಂಚಕೇನ ಜಾನೀಮೋ ಬಹವಃ ಪುರುಷಾ ಇತಿ .. 18..

ಕಾರಿಕಾ 19

ಪರ ಆಹ . ಮಮಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ . [ಕ್ರಿ]ಮಯಂ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತಾ ವಾ ಅಕರ್ತಾ ವೇತಿ

ಯದ್ಯುಚ್ಯತೇ ಕಥಮಯಂ ಸಂಶಯ ಇತಿ . ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಾತ್ . ಲೋಕೋ ಹಿ ವದತಿ ಪುರುಷೋ

ಗಚ್ಛತಿ ಪುರುಷ ಆಗಚ್ಛತಿ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತೇತಿ . ಸಾಂಖ್ಯಾ ವದಂತಿ ಪುರುಷ

ಅಕರ್ತೇತಿ . ವೈಶೇಷಿಕಾ ವದಂತಿ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತೇತಿ . ತಸ್ಮಾನ್ಮಮ ಸಂಶಯಃ .

ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಪುರುಷಃ ಅಕರ್ತೇತಿ . ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಆರ್ಯಯಾ ವಿವೃಣೋತಿ .

.. ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ವಿಪರ್ಯಾಸಾತ್ ಸಿದ್ಧಂ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಮಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ .

ಕೈವಲ್ಯಂ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಂ ದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮಕರ್ತೃಭಾವಶ್ಚ .. 19 ...

ಭಃ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತವಿಪರ್ಯಾಸಾತ್ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ .

ಕೈವಲ್ಯಂ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಂ ದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮಕರ್ತೃಭಾವಶ್ಚ ..

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತವಿಪರ್ಯಾಸಾದಿತಿ . ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ನಾರ್ಯಾದ್ವಯ ಉಕ್ತಂ ಪುರುಷಃ

ಪ್ರಧಾನಾದ್ಭಿನ್ನಃ ವ್ಯಕ್ತಾದತಿರಿಕ್ತಶ್ಚೇತಿ . ತದುಭಯಲಕ್ಷಣವಿಪರ್ಯಾಸಾತ್,

ಉಭಯವೈಷಮ್ಯಾತ್ . ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಕರ್ತಾರಃ . ತತ್ರೈಗುಣವಿಭಿನ್ನತ್ವಾದ್ ಅಕರ್ತೇತಿ .

ಪರ ಆಹ . ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಮನೇನ ಇತಿ . ಉಚ್ಯತೇ . ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಾಪನಾತ್ .
 ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ . ಪುರುಷಸ್ಯ ಜ್ಞಾತೃತ್ವಾತ್ . ನಾವಶಿಷ್ಟಾನಿ
 ತತ್ತ್ವಾನಿ ತಥಾ . ಕೈವಲ್ಯಮಿತಿ . ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಭೇದೇ ಸತಿ ಪುರುಷಸ್ಯ
 ಪರಿಶುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಕೈವಲ್ಯಂ . ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಮಿತಿ . ತ್ರಿಗುಣಭಿನ್ನತ್ವಾದ್ ಗುಣಾನಾಂ
 ಚ ಸಂಕೋಚವಿಕಾಸವೈಷಮ್ಯಾನ್ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಮಿಷ್ಯತೇ [ಪುರುಷಸ್ಯ] . ಯಥೈಕಃ
 ಪರಿವ್ರಾಜಕಃ ಕೇವಲ ಏಕತ್ರ ಸ್ಥಿತೋ ಗತಾಗತಮನ್ಯಂ ನಾನುಸರತಿ [ಕಿಂತು]
 ಕೇವಲಂ ಪಶ್ಯತಿ . ತಥಾ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಸಂಕೋಚವಿಕಾಸಜನನಮರಣಸಮರ್ಥಾಃ

ಕೇವಲಮೇಕಃ ಪುರುಷಃ ಪಶ್ಯತಿ ತಥಾವ್ಯಾಪಾರಾನ್ . ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಮಿಷ್ಯತೇ .
 ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಚೇತನತ್ವಾದ್ ದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮುಚ್ಯತೇ .
 ತದ್ವ್ಯಾಪಾರತ್ವಾದ್ರಷ್ಟೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ನ ಕರ್ತೇತಿ . ಅತೋ ಗುಣಾಃ ಕುರ್ವಂತಿ
 ಇತ್ಯಯಮರ್ಥಃ
 ಸಿದ್ಧಃ . ಅಸ್ತಿ ಪುರುಷಃ . ಸ ಚಾನೇಕೋಽಕರ್ತಾ ಇತ್ಯಯಮಧೋಽಪಿ ಸಿದ್ಧಃ .. 19..
 ಕಾರಿಕಾ 20

ಪರ ಆಹ . ಯದ್ಯಕರ್ತಾ ಪುರುಷಃ ಕೋಽಧ್ಯವಸಾಯಂ ಕರೋತಿ ಧರ್ಮಂ
 ಚರಿಷ್ಯಾಮೀತಿ . ಅನಿಷ್ಟಂ ಪರಿಹರಿಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಣಿಧಾನಂ ವಾ ಸಾಧಯಿಷ್ಯಾಮೀತಿ
 ಕೋಽಧ್ಯವಸಾಯಂ ಕರೋತಿ . ಯದಿ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಕುರ್ವಂತಿ ತಮಧ್ಯವಸಾಯಂ
 ಏಷಾಂ
 ಸಚೇತನತ್ವಂ ಭವೇತ್ . [ನೇದಮಿಷ್ಟಂ] ಗುಣಾನಾಮಚೇತನತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಾಗುಪನ್ಯಾಸಾತ್

ಯದಿ ಪುರುಷೋಽಧ್ಯವಸಾಯಂ ಕರೋತಿ . ತದಾ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತಾ ಸಿದ್ಧೇತ್ . [ನ
 ಚೈತದಿಷ್ಟಂ] ಪುರುಷಸ್ಯಾಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಾಗುಪನ್ಯಾಸಾತ್ . ತಸ್ಮಾದುಭಯಥಾ
 ದೋಷೋ
 ಭವತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .
 .. ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂಯೋಗಾದಚೇತನಂ ಚೇತನಾವದಿವ ಲಿಂಗಂ .
 ಗುಣಕರ್ತೃತ್ವೇಽಪಿ ತಥಾ ಕರ್ತೇವ ಭವತ್ಯುದಾಸೀನಃ .. 20 ...
 ಣಃ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಪುರುಷಸಂಯೋಗಾದಚೇತನಾಶ್ಚೇತನಾವಂತ ಇವ [ಭವಂತಿ]

ತ್ರಿಗುಣಕರ್ತೃತ್ವಾದುದಾಸೀನಃ ಕರ್ತೇವ [ಭವತಿ] ..
 ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ ಪುರುಷಸಂಯೋಗಾದಿತಿ . ಇಮೇ ಗುಣಾ ಅಚೇತನಾಃ ಕುರ್ವಂತಿ .
 ಪುರುಷಃ

ಸಚೇತನೋ ನ ಕರೋತಿ . ಅನಯೋರ್ವ್ಯಯೋಃ ಸಂಯೋಗಾದ್ಗುಣಾಶ್ಚೇತನಾವಂತ
ಇವ [ಭವಂತಿ] .

ಯಥಾ ದಗ್ಧೋ ಘಟೋಽಗ್ನಿನಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಉಷ್ಣಃ, ಸಲಿಲೇನ ಸಂಯುಕ್ತಃ ಶೀತಃ .
ತಥಾ

ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಶ್ಚೇತನಾವತಾ ಸಂಯುಕ್ತಾಶ್ಚೇತನಾವಂತ ಇವ ಕುರ್ವಂತ್ಯಧ್ಯವಸಾಯಂ

ಅತ ಉಕ್ತಮಚೇತನಾಶ್ಚೇತನಾವಂತ ಇವೇತಿ . [ಯದ್] ಉಕ್ತಂ ಭವತಾ
ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಾತ್

ಪುರುಷಃ ಕರ್ತಾ ಇತಿ . ತಮರ್ಥಂ ಸಮಾದಧ್ಮಃ . ತ್ರಿಗುಣಕರ್ತೃತ್ವಾದುದಾಸೀನಃ
ಕರ್ತೇವ

[ಭವತೀತಿ] . ತತ್ಸಂಯೋಗಾದಕರ್ತಾ ಕರ್ತೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ
ಭ್ರಮಾಚ್ಛೋರಸಂಘಮಧ್ಯಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ . ಚೋರೇ ಹಂತುಂ ಗೃಹೀತೇ ಸೋಽಪಿ ಸಹ
ಹಂತುಂ ಗೃಹೀತಃ . ಚೋರೇಣ ಸಹ ಗಮನಾತ್ ಚೋರನಾಮ ಲಭ್ಯತೇ . ತಥಾ
ಪುರುಷೋಽಪಿ

ಕರ್ತ್ರಾನುಬದ್ಧಃ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರೇಣೋಚ್ಯತೇ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತೇತಿ .. 20..

ಕಾರಿಕಾ 21

ಪರ ಆಹ . ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷೌ ಕೇನ ಹೇತುನಾ ಸಂಯುಕ್ತೌ . ಆರ್ಯಯಾ
ಉತ್ತರಮಾಹ .

.. ಪುರುಷಸ್ಯ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ .

ಪಂಗ್ವಂಧವದುಭಯೋರಪಿ ಸಂಯೋಗಸ್ತತ್ಕೃತಃ ಸರ್ಗಃ .. 21 ..

ಭಃ ಪುರುಷಸ್ತ್ರಿಗುಣದರ್ಶನಾರ್ಥಿ, ಪ್ರಧಾನಂಚ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ .

ಪಂಗ್ವಂಧವತ್ಸಂಯುಕ್ತೌ ಇತ್ಯರ್ಥವಶಾಲೋಕಸರ್ಗಃ ..

ಪುರುಷಸ್ತ್ರಿಗುಣದರ್ಶನಾರ್ಥಿತಿ . ಪುರುಷ ಏವಂ ಮನ್ಯತೇ ಅಹಂ ತ್ರಿಗುಣಂ

ಪ್ರಧಾನಂ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮೀತಿ . ಅತಃ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಧಾನೇನ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ . ಪ್ರಧಾನಂ

ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಮಿತಿ . [ಪ್ರಧಾನಮೇವಂ ಮನ್ಯತೇ] ಅಯಂ ತಪಸ್ವೀ ಪುರುಷಃ ಕೇವಲಃ

ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಶಕ್ತಿಮಾನ್ . ತಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಂ ಪ್ರಾಪಯಿಷ್ಯಾಮೀತಿ . ತದರ್ಥಂ

ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ . ಯಥಾ ರಾಜಾ ಪುರುಷೇಣ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ

ಇಮಂ

ಪುರುಷಂ ನಿಯೋಕ್ತ್ಯ ಇತಿ . ಸ ಪುರುಷೋಽಪಿ ರಾಜ್ಞಾ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ . ರಾಜಾ ಮೇ

ವೃತ್ತಿಂ ದಾಸ್ಯತೀತಿ . ಅತೋ ರಾಜಪುರುಷಯೋಃ ಸಂಯೋಗೋಽರ್ಥವಶಾತ್ಪ್ರಿದ್ಧಃ .

ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋಃ ಸಂಯುಕ್ತತ್ವಮಪಿ . ಪುರುಷಸ್ಯ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ

ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಪಂಗ್ವಂಧವತ್ಸಂಯೋಗಃ . ಅತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ .

ಪುರಾ ಕಿಲ ವಣಿಕ್ಸಾರ್ಥ ಉಜ್ಜಯಿನೀಂ ಪ್ರಸ್ಥಿತಃ ಚೌರೈರಭಿಹತಃ
ಪೃಥಕ್ ವಿಶ್ಲಿಷ್ಟೋ ಜಗಾಮ . [ತದಾ] ಏಕೋ ಜಾತ್ಯಂಧಃ ಏಕೋ ಜಾತಿಪಂಗುಶ್ಚ
ಸರ್ವಜನೋತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾಸ್ತಾಂ . ಅಂಧಃ ಸಮಂತಾಚ್ಚಂಕ್ರಮಮಾಣಃ ಆಸೀನೇನ
ಪಂಗುನಾ

ದೃಷ್ಟಃ . ಪಂಗುರಪೃಚ್ಛತ್ . ಕಸ್ತ್ವಮಿತಿ . ಅಂಧಃ ಪ್ರತ್ಯವದತ್ . ಅಹಂ
ಜಾತ್ಯಂಧಃ ನ ಜಾನಾಮಿ ಯೇನ ಸಮಂತಾಚ್ಚಂಕ್ರಮೇ . ತ್ವಂ ಪುನಃ ಕಃ . ಪಂಗುಃ
ಪ್ರತ್ಯವದತ್ . ಅಹಂ ಜಾತಿಪಂಗುಃ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಮಾತ್ಮಕ್ಷಮಃ ಅಸಮರ್ಥೋಽ
ಗಂತುಮಿತಿ .

[ಜಾತ್ಯಂಧೋಽವದತ್] ತಸ್ಮಾನ್ಮಮ ಸ್ಕಂಧ ಉಪವಿಶ . ಅಹಂ ಮಾರ್ಗಂ ನೇತುಂ
ಶಕ್ನೋಮಿ .

ತ್ವಂ ಮಮ ಪಂಥಾನಂ ದರ್ಶಯ . ಇತಿ . ಏವಂ ದ್ವೌ ಪುರುಷೌ ಮಿಥಃಸಂಯೋಗೇನ
[ಸ್ವಾ]ಧಿಷ್ಠಾನದೇಶಮಭ್ಯಗಚ್ಛತಾಂ . ತಯೋಃ ಸಂಯೋಗೋಽರ್ಥವಶಾತ್ ಸಿದ್ಧಃ .

ಗತ್ವಾ ಚ ತೌ [ಸ್ವಾ]ಧಿಷ್ಠಾನದೇಶಂ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಗ್ ವ್ಯಯುಜ್ಯೇತಾಂ .

ತಥಾ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಧಾನದರ್ಶನಕಾಲ ಏವ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . ಪ್ರಧಾನಮಪಿ

ಪುರುಷಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೃಥಜ್ಞಿವರ್ತತೇ . ಅರ್ಥವಶಾಲ್ಲೋಕಸರ್ಗ

ಇತಿ . ಪುರುಷಃ ಅನ್ಯದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಧಾನಂ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಸಂಯುಜ್ಯೇತೇ .
ಅಯಂ

ಸಂಯೋಗಃ ಲೋಕಂ ಸೃಜತಿ . ಯಥಾ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷೋಭಯಸಂಯೋಗಾತ್ಪುತ್ರಃ
ಸಂಭವತಿ .

ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಸಂಯೋಗೋ ಮಹದಾದಿ ಸೃಜತಿ .. 21..

ಕಾರಿಕಾ 22

ಪರ ಆಹ . ಸಂಯೋಗೋ ಲೋಕಂ ಸೃಜತೀತ್ಯುಕ್ತಂ . ಅಯಂ ಸರ್ಗಃ ಪುನಃ ಕೀದೃಶಃ

ಆರ್ಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮಹಾನ್ ತತೋಽಹಂಕಾರಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಗಣಶ್ಚ ಷೋಡಶಕಃ .

ತಸ್ಮಾದಪಿ ಷೋಡಶಕಾತ್ಪಂಚಭ್ಯಃ ಪಂಚಭೂತಾನಿ .. 22 ...

ಭಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಕ್ರಮೇಣ ಜಾಯತೇ ಮಹಾನ್, [ತತಃ] ಅಹಂಕಾರಃ [ತತಃ] ಷೋಡಶಕಃ

ಷೋಡಶಕೇ ಸಂತಿ ಪಂಚ [ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ], ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ..

ಪ್ರಕೃತೇಃ ಕ್ರಮೇಣ ಜಾಯತ ಇತಿ . ಪ್ರಕೃತಿರಿತಿ ಪ್ರಧಾನಂ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾ

ಬಹುಧಾತ್ಮಕಂ ವಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಯದಿ ಕ್ರಮೇಣ ಜಾಯತೇ . ತದಾ

ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮೂಲತ್ವಾನ್ನಾಸ್ತಿ

[ಅನ್ಯದ್] ಯತೋ ಜಾಯೇತ . ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮಹಾನ್ ಪ್ರಥಮಮುತ್ಪದ್ಯತೇ .
ಮಹಾನಿತಿ

ಬುದ್ಧಿವಾ ಸಂವಿತ್ತಿವಾ ವಿಭುವಾ ಮತಿವಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ವಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಯತ್ರ
ಮಹಾನ್

ತತ್ರ ಮತಿಃ . ಅತೋ ಮಹಾನ್ ಮತಿರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಲಭತೇ . ತತೋ ಮಹತೋಽಹಂಕಾರೋ
ಜಾಯತೇ . ಅಹಂಕಾರ ಇತಿ ಭೂತಾದಿವಾ ವೈಕೃತೋ ವಾ ತೈಜಸೋ
ವಾಖ್ಯಾಯತೇ .

ತತೋಽಹಂಕಾರಾತ್ ಷೋಡಶಕ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ಷೋಡಶಕ ಇತಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ
ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಂಚ .

ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾಃ ಇಮೇ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ಮಕಾಃ
ತನ್ಮಾತ್ರಶಕ್ತಯೋ ವಾ . ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಷಪ್ಪರ್ಷಿಹ್ವಾಘ್ರಾಣಾನಿ ಪಂಚ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ವಾಕ್ಯಾಣಿಪಾದೋಪಸ್ಥಪಾಯವಃ ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ . ಅಯಂ ಷೋಡಶಕಃ
ಅಹಂಕಾರಾದುತ್ಪದ್ಯತೇ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ಮಹಾನ್ [ತತಃ] ಅಹಂಕಾರಃ [ತತಃ]
ಷೋಡಶಕ

ಇತಿ . ಅಥ ಷೋಡಶಕೇ ಸಂತಿ ಪಂಚ[ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ] ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಭೂತಾನಿ
ಜಾಯಂತೇ . [ತತ್ರ] ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾದಾಕಾಶಮಹಾಭೂತಮುತ್ಪದ್ಯತೇ .

ಸ್ಪರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರಾದ್ವಾಯುಮಹಾಭೂತಮುತ್ಪದ್ಯತೇ .

ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರತೇಜೋಮಹಾಭೂತಮುತ್ಪದ್ಯತೇ . ರಸತನ್ಮಾತ್ರಾದ್ ಅಂಭಮಹಾಭೂತಮು

ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ವ ಧಿವೀಮಹಾಭೂತಮುತ್ಪದ್ಯತೇ . ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಪುರುಷಾನ್
ತ್ರೀನ್

ಧರ್ಮಾನ್ ದೃಷ್ಟಾ ಮೋಕ್ಷೋ ಲಭ್ಯತೇ ಇತ್ಯವೋಚಂ .. 22..

ಕಾರಿಕಾ 23

ಪರ ಆಹ . ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮಹಾನುತ್ಪದ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ . ಮಹಾನ್ ಕಿಂಲಕ್ಷಣಕಃ .
ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಅಧ್ಯವಸಾಯೋ ಬುದ್ಧಿಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂ .

ಸಾತ್ವಿಕಮೇತದ್ರೂಪಂ ತಾಮಸಮಸ್ಮಾದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ .. 23 ...

ಭಃ ಅಧ್ಯವಸಾಯೋ ಮಹಾನುಚ್ಯತೇ ಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂ .

ಸಾತ್ವಿಕಂ ರೂಪಂ, ಅಸ್ಮಾದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ ತಾಮಸಂ ..

ಅಧ್ಯವಸಾಯೋ ಮಹಾನುಚ್ಯತ ಇತಿ . ಕೋ ನಾಮಾಧ್ಯವಸಾಯಃ . ಯದುತಾಯಂ
ಸ್ಥಾನುಃ

ಅಯಂ ಪುರುಷ ಇತಿ . ಈದೃಶೀ ಬುದ್ಧಿರಧ್ಯವಸಾಯ ಉಚ್ಯತೇ . ಅಧ್ಯವಸಾಯ ಏವ

ಮಹಾನುಚ್ಯತೇ . ಅಯಂ ಮಹಾನಷ್ಟಾಂಗಃ . ಚತ್ವಾರಿ ಅಂಗಾನಿ ಸಾತ್ವಿಕಾನಿ . ಚತ್ವಾರಿ

ತಾಮಸಾನಿ . ಸಾತ್ವಿಕಾನಿ ಅಂಗಾನಿ ಯದುತ ಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂಚೇತಿ .

ಧರ್ಮಃ ಕಿಂಲಕ್ಷಣಃ . ಯಮನಿಯಮಾಃ . [ತತ್ರ] ಯಮಾಃ ಪಂಚ . (1) ಅದ್ವೇಷಃ,

(2) ಆಚಾರ್ಯಸತ್ಕಾರಃ, (3) ಅಂತರ್ಬಹಿಶ್ಚೌಚಂ, (4) ಅನ್ನಪಾನನಿಗ್ರಹಃ (5)

ಅಪ್ರಮಾದಃ . ನಿಯಮಾ ಅಪಿ ಪಂಚ . (1) ಅಹಿಂಸಾ, (2) ಅಸ್ತೇಯಂ, (3) ಸತ್ಯವಚನಂ,

(4) ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ, (5) ಅಶಾರ್ಥಂ . [ಇಮಾನಿ] ದಶವಿಧಾನಿ ಸಾಧನಾನಿ . ಅತೋ

ಧರ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ . ಕಿಂ ನಾಮ ಜ್ಞಾನಂ . ಬಾಹ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮಾಭ್ಯಂತರಂ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ

ಜ್ಞಾನಂ ದ್ವಿವಿಧಂ . ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಷಡ್ ವೇದಾಂಗಾನಿ . (1) ಶಿಕ್ಷಾ, (2)

ವ್ಯಾಕರಣಂ, (3) ಕಲ್ಪಃ, (4) ಜ್ಯೋತಿಷಂ, (5) ಛಂದಃ, (6) ನಿರುಕ್ತಂ . ಏತಾನಿ ಷಡ್

ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಾನಿ ಬಾಹ್ಯಮುಚ್ಯತೇ . ಆಭ್ಯಂತರಜ್ಞಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಪುರುಷಾಂತರೋಪಲಭಿಃ

ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನೇನ ಲೌಕಿಕಂ ಲಭ್ಯತೇ . ಆಭ್ಯಂತರಜ್ಞಾನೇನ ಮೋಕ್ಷೋ ಲಭ್ಯತೇ .

ಕಿಂ ವೈರಾಗ್ಯಂ . ಬಾಹ್ಯಮಾಭ್ಯಂತರಂಚೇತಿ ವೈರಾಗ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಂ . ಬಾಹ್ಯಮಿತಿ .

ಧನಾನಾಮರ್ಜನರಕ್ಷಣಕ್ಷಯಕಾಲೇ ಕ್ಲೇಶಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರಕ್ಷಣಾಸಕ್ತಿಹಿಂಸೇ

ದ್ವಿವಿಧದೋಷೌ ಚ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತದ್ಧರ್ಶನನಿಮಿತ್ತಂ ವಿರಕ್ತೋ ಗೃಹಾತ್ಪ್ರವ್ರಜತಿ .

ಏವಂ ವಿರಕ್ತೋ ನ ಲಭತೇ ಮೋಕ್ಷಂ . ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಂ ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನೇನ ಲಭ್ಯತೇ .

ಆಭ್ಯಂತರವೈರಾಗ್ಯಮಿತಿ . ವಿಜ್ಞಾತಪುರುಷಗುಣಭೇದತ್ವಾತ್ಪ್ರವ್ರಜಿತುಮಿಚ್ಛತಿ .

ಆಭ್ಯಂತರಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ [ಯದ್] ವೈರಾಗ್ಯಂ ಲಭ್ಯತೇ . ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಾನ್ ಮೋಕ್ಷಂ

ಲಭತೇ . ಬಾಹ್ಯವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಪುನಃ ಸಂಸಾರೇ ವರ್ತತೇ . ಆಭ್ಯಂತರವೈರಾಗ್ಯೇಣ

ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . ಐಶ್ವರ್ಯಮಿತಿ . ಐಶ್ವರ್ಯಮಷ್ಟವಿಧಂ . (1) ಅಣಿಮಾ

ಅತ್ಯಂತಶೂನ್ಯವದವಸ್ಥಿತಿಃ . (2) ಲಘಿಮಾ ಅತ್ಯಂತಂ ಮನೋವತ್ಸಿದ್ಧಿಃ . (3)

[ಮಹಿಮಾ] ಆಕಾಶವದ್ ಅತ್ಯಂತವಿಭುತ್ವಂ . (4) ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಯಥೇಷ್ಟಲಾಭಃ (5)

[ಇಶಿತ್ವಂ] ತ್ರಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾನಾಂ ಮೌಲೇಶ್ವರತ್ವಂ . (6) [ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯಂ]

ಯಥೇಚ್ಛಂ

ಯುಗಪದ್ವಿಷಯೋಪಭೋಗಕ್ಷಮತ್ವಂ . (7) [ವಶಿತ್ವಂ] ಅಪಾರತಂತ್ಯಬಂಧಃ,

ತ್ರಿಲೋಕಸತ್ತ್ವಾನಾಮಾತ್ಮಾನುಸಾರೇಣಾಜ್ಞಾಕರಣೇ ಪ್ರೇರಣಂ . (8) ಯಥಾಕಾಮಾವಸ್ಥಾಯಿ

ಯದುತ ಯಥಾಕಾಲಂ ಯಥಾದೇಶಂ ಯಥಾಚಿತ್ತಂ ಚ ವೃತ್ತಿಲಾಭಃ . ಏತೇ ಚತ್ವಾರೋ

ಧರ್ಮಾಃ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಲಕ್ಷಣಾಃ . ಸತ್ತ್ವ ಮುತ್ಕಟಂ ಚೇದ್ ರಜಸ್ತಮಸೀ ಅಭಿಭವತಿ .

ಅಸ್ಮಿನ್ ಸಮಯೇ ಪುರುಷಃ ಸತ್ತ್ವಬಹುಲತ್ವಾದ್ ಧರ್ಮಾದೀನ್ ಚತುರೋ ಗುಣಾನ್ ಲಭತೇ . ಇದಂ

ಸಾತ್ತ್ವಿಕರೂಪಂ . ಅಸ್ಮಾದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ ತಾಮಸಮಿತಿ . ಧರ್ಮಾದಿಚತುರೂಪವಿಪರ್ಯಸ್ತಾಃ

(1) ಅಧರ್ಮಃ (2) ಅಜ್ಞಾನಂ (3) ಸಂರಾಗಿತ್ವಂ (4) ಅನೈಶ್ವರ್ಯಂ . ಇಮೇ ಚತ್ವಾರೋ ಧರ್ಮಸ್ತಾಮಸಲಕ್ಷಣಾಃ . ಏವಂ ಚತ್ವಾರಿ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ತಾಮಸಾನಿ ಅಂಗಾನಿ

ಯದಿ ಮಹತಾ ಸಂಯುಜ್ಯಂತೇ . ತದಾ ಮಹಾನಷ್ಟಾಂಗಃ . ವಿಕಾರಕಾಲೇಽಯಂ ಪೂರ್ವಜಶ್ಚ

.. 23..

[ಇತಿ] ಸುವರ್ಣಸಪ್ತತಿಶಾ[ಸ್ತ್ರೇ] ಪೂರ್ವಖಂಡಃ ..

ಕಾರಿಕಾ 24

[ಅಥ] ಸುವರ್ಣಸಪ್ತತಿಶಾ[ಸ್ತ್ರೇ] ಮಧ್ಯಮಖಂಡಃ .

ಪರ ಆಹ ಮಹಾನುಕ್ತಃ ಅಹಂಕಾರಲಕ್ಷಣಂ ಕಿಂ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಅಭಿಮಾನೋಽಹಂಕಾರಸ್ತಸ್ಮಾದ್ವಿವಿಧಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಸರ್ಗಃ .

ಐಂದ್ರಿಯ ಏಕಾದಶಕಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಪಂಚಕಶ್ಚೈವ .. 24 ..

ಭಃ ಅಹಂಕಾರೋಽಭಿಮಾನಃ ತಸ್ಮಾದ್ವಿವಿಧಃ ಸರ್ಗಃ [ಪ್ರವರ್ತತೇ] .

(1) ಏಕಾದಶಕ ಐಂದ್ರಿಯಃ (2) ತನ್ಮಾತ್ರಪಂಚಕೋ ಮಹಾಭೂತಪಂಚಕಶ್ಚ ..

ಅಹಂಕಾರೋಽಭಿಮಾನ ಇತಿ . ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಕಿಂ ಲಕ್ಷಣಂ . ಯನ್ ಮಮ ಶಬ್ದಃ ಮಮ ಸ್ಪರ್ಶಃ ಮಮ ರೂಪಂ ಮಮ ರಸಃ ಮಮ ಗಂಧಂ ಮಮ ಪುಣ್ಯಗುಣಃ ಪ್ರಿಯ

ಇತ್ಯೇವಮಭಿಮಾನೋಽಹಂಕಾರ ಆಖ್ಯಾಯತೇ . ತಸ್ಮಾದ್ವಿವಿಧಃ ಸರ್ಗಃ [ಪ್ರವರ್ತತೇ]

ಇತಿ . ತಸ್ಮಾದಹಂಕಾರಾದ್ವಿವಿಧೋ ವಿಕಾರಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಕೋ ದ್ವಿವಿಧಃ . (1)

ಏಕಾದಶಕ ಐಂದ್ರಿಯಃ (2) ತನ್ಮಾತ್ರಪಂಚಕೋ ಮಹಾಭೂತಪಂಚಕಶ್ಚ .

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಾಂ ನಾಮಾನಿ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾನಿ .. 24..

ಕಾರಿಕಾ 25

ಅಹಂಕಾರಲಕ್ಷಣಮುಕ್ತಂ . ಅಹಂಕಾರಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ . ಕೋ ಧರ್ಮಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮುತ್ಪದ್ಯತೇ

ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಸಾತ್ವಿಕ ಏಕಾದಶಕಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ವೈಕೃತಾದಹಂಕಾರಾತ್ .

ಭೂತಾದೇಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಃ ಸ ತಾಮಸಸ್ತೈಜಸಾದುಭಯಂ .. 25 ...

ಭಃ ಏಕಾದಶಕಃ ಸಾತ್ವಿಕೋ ವೈಕೃತಾದಹಂಕಾರಾತ್ಪ್ರವರ್ತತೇ .

ಭೂತಾದೇಸ್ತಾಮಸಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತೈಜಸಾದುಭಯಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ..

ಏಕಾದಶಕಃ ಸಾತ್ವಿಕೋ ವೈಕೃತಾದಹಂಕಾರಾತ್ಪ್ರವರ್ತತ ಇತಿ . ಬುದ್ಧೌ

ಸತ್ತ್ವಮುತ್ಕಟಂಚೇತ್, ತದಾ ಅಹಂಕಾರಂ ಜನಯತಿ . ರಜಸ್ತಮಸೀ ಅಭಿಭವತಿ .

ಸೋಽಹಂಕಾರಃ ಸಾತ್ವಿಕಃ . ಆರ್ಯಾ ವೈಕೃತಂ ನಾಮ [ತಂ] ವದಂತಿ . ಅಯಂ

ವೈಕೃತೋಽಹಂಕಾರ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯತಿ . ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ತಾನಿ

ಸತ್ತ್ವಬಹುಲಾನಿ ಲಘುಪ್ರಕಾಶವಿಶುದ್ಧಾನಿ ಸ್ವವಿಷಯಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಾನಿ .

ಅತಸ್ತಾನೈಕಾದಶ ಸಾತ್ವಿಕಾನಿ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ . ಭೂತಾದೇಸ್ತಾಮಸಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಃ ಪ್ರವರ್ತತ

ಇತಿ . ಮಹತಿ ತಮ ಉತ್ಕಟಂಚೇತ್, ತದಾ ಅಹಂಕಾರಮುತ್ಪಾದಯತಿ . ಸತ್ತ್ವ ರಜಸೀ ಅಭಿಭವತಿ . ಅಯಮಹಂಕಾರಸ್ತಾಮಸಃ . ಅತ ಆರ್ಯಾ ಭೂತಾದಿಂ ನಾಮ [ತಂ] ವದಂತಿ .

ಅಯಮಹಂಕಾರಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯತಿ . ಅತಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ಚ ಸರ್ವಾಣಿ ತಾಮಸಜಾತೀಯಾನಿ . ತೈಜಸಾದುಭಯಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ .

ಇತಿ . ಮಹತಿ ರಜ ಉತ್ಕಟಂಚೇತ್, ತದಾ ಅಹಂಕಾರಂ ಜನಯತಿ . ಸತ್ತ್ವ ತಮಸೀ ಅಭಿಭವತಿ . ಸೋಽಹಂಕಾರೋ ರಾಜಸಃ . ಅತ ಆರ್ಯಾಃ [ತಸ್ಯ] ತೈಜಸಮಿತಿ ನಾಮ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯಂತಿ . ಅಯಮಹಂಕಾರ ಉಭಯಮುತ್ಪಾದಯತಿ . ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾದೀನಿ ಚೋತ್ಪಾದಯತಿ . ಸಾತ್ವಿಕವೈಕೃತಿಕೋಽಹಂಕಾರ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮುತ್ಪಾದಕಸ್ತೈಜಸಮಹಂಕಾರಂ ಸಹಾಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಕಥಮೇವಂ

ತೈಜಸಃ ಸಕ್ರಿಯತ್ವೇನ ವಿಕೃತಃ . ಸಾತ್ವಿಕಃ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತ್ವೇನ ವಿಕೃತಃ .

[ಅತಃ] ಅಹಂಕಾರೋ ಯದಾ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯತಿ . ಅವಶ್ಯಂ ತೈಜಸಮಹಂಕಾರಂ

ಸಹಾಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಭೂತಾದ್ಯಹಂಕಾರೋ ಯದಾ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ

ಚೋತ್ಪಾದಯತಿ . ಅವಶ್ಯಂ ತೈಜಸಮಹಂಕಾರಂ ಸಹಾಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಕಥಮೇವಂ

ತಾಮಸಾಹಂಕಾರಸ್ಯ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತ್ವಾತ್ ತೈಜಸಸ್ಯ ಸಕ್ರಿಯತ್ವಾತ್ . ಏವಂ
ತೈಜಸೋಽಹಂಕಾರ

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯತಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಚೋತ್ಪಾದಯತಿ . ಅತಃ
ಉಕ್ತಂ

ತೈಜಸಾದುಭಯಂ ಪ್ರವರ್ತತ ಇತಿ .. 25..

ಕಾರಿಕಾ 26

ಪರ ಆಹ . ಸಾತ್ವಿಕ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯತೀತ್ಯುಕ್ತಂ . ಕಾನ್ಯೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಆರ್ಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಷೂರಸನನಾಸಿಕಾಖ್ಯಾನಿ .

ವಾಕ್ಪಾಣಿಪಾದಪಾಯುರಪಸ್ಥಾನ್ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುಃ .. 26 ...

ಭಃ ಶ್ರೋತ್ರಂ ತ್ವಕ್ ಚಕ್ಷೂರಸನಂ ನಾಸಿಕಾ, ಇಮಾನಿ ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಖ್ಯಾನಿ

ವಾಕ್ ಪಾಣಿಃ ಪಾದಃ ಪಾಯುರುಪಸ್ಥಃ [ಇಮಾನಿ] ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾ[ಖ್ಯಾನಿ
]..

ಶ್ರೋತ್ರಂ ತ್ವಕ್ ಚಕ್ಷೂರಸನಂ ನಾಸಿಕಾ, ಇಮಾನಿ ಪಂಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಖ್ಯಾನಿ ಇತಿ

ಕಥಮುಚ್ಯತೇ [ಬುದ್ಧೀ]ನ್ದ್ರಿಯಮಿತಿ . ತಾನಿ ಪಂಚ ಶಬ್ದರೂಪಾದಿಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥತ್ವಾದ್
ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನಾಮ ಉಚ್ಯಂತೇ . ವಾಕ್ ಪಾಣಿಃ ಪಾದಃ ಪಾಯುರುಪಸ್ಥಃ
[ಇಮಾನಿ]

ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾ[ಖ್ಯಾನಿ] ಇತಿ . ಕಥಮುಚ್ಯತೇ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮಿತಿ .

ಭಾಷಣಾದಿವೃತ್ತಿರಿಮಾನಿ ಪಂಚ ಕುರ್ವಂತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯೈಃ

ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣೀತಿ ನಾಮ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಂ . ಪರ ಆಹ . ಏಷಾಂ

ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಕೀದೃಶ್ಯಃ ಸ್ವವೃತ್ತಯೋ ಭವಂತಿ . ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಂ

ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾದುತ್ಪನ್ನಮಾಕಾಶಮಹಾಭೂತಸಜಾತೀಯಂ . ಅತಃ ಕೇವಲಂ ಶಬ್ದಂ

ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಂ ಸ್ಪರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರಾದುತ್ಪನ್ನಂ ವಾಯುಮಹಾಭೂತಸಜಾತೀಯಂ

ಅತಃ ಕೇವಲಂ ಸ್ಪರ್ಶಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಂ ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರಾದುತ್ಪನ್ನಂ

ತೇಜೋಮಹಾಭೂತಸಜಾತೀಯಂ . ಅತಃ ಕೇವಲಂ ರೂಪಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ .

ರಸನೇಂದ್ರಿಯಂ

ರಸತನ್ಮಾತ್ರಾದುತ್ಪನ್ನಮಂಭಮಹಾಭೂತಸಜಾತೀಯಂ . ಅತಃ ಕೇವಲಂ ರಸಂ

ಗೃಹ್ಣಾತಿ .

ನಾಸಿಕೇಂದ್ರಿಯಂ ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಾದುತ್ತನ್ನಂ ಪೃಥಿವೀಮಹಾಭೂತಸಜಾತೀಯಂ .
ಅತಃ

ಕೇವಲಂ ಗಂಧಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . [ಏವಂ] ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಪಂಚ ವೃತ್ತಯಃ
ಸಂತಿ . ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಂ ನಾಮಪದವ್ಯಂಜನಾನಿ ವಕ್ತುಂ
ಶಕ್ನೋತಿ .

ಪಾಣೀಂದ್ರಿಯಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಮಾದಾನಧಾರಣಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ ಸುಷ್ಪು
ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ .

ಪಾದೇಂದ್ರಿಯಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಂ ಸಮನಿಮ್ನೋನ್ನತಮಾರ್ಗೇ ಕ್ರಮಿತುಂ
ಶಕ್ನೋತಿ .

ಉಪಸ್ಥೇಂದ್ರಿಯಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಮಾನಂದಯತಿ ಪುತ್ರಂಚ ಜನಯತಿ .

ಪಾಯ್ವಿಂದ್ರಿಯಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಂ ಪುರೀಷಂ ಮಲಂಚೋತ್ಸೃಜತಿ .
ಏತದರ್ಥಂ

ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯುಚ್ಯಂತೇ .. 26..

ಕಾರಿಕಾ 27

ಪರ ಆಹ . ಕೀದೃಶಂ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಂ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಉಭಯಾತ್ಮಕಮತ್ರ ಮನಃ ಸಂಕಲ್ಪಕಮಿಂದ್ರಿಯಂಚ ಸಾಧಮ್ಯಾತ್ .

ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾನ್ನಾನಾತ್ವಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಭೇದಾಚ್ಚ .. 27 ...

ಛಃ ಸಂಕಲ್ಪಕಂ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮುಭಯವಿಧಮುಚ್ಯತೇ .

ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾದ್ಬಾಹ್ಯಭೇದಾಚ್ಚ ನಾನಾತ್ವಂ ..

ಸಂಕಲ್ಪಕಂ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮುಭಯವಿಧಮುಚ್ಯತ ಇತಿ . ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮುಭಯವಿಧಂ

ಸಂಕಲ್ಪಾತ್ಮಕಂ . ಕಥಮೇವಂ . ಇದಂ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಂ ಯದಾ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯೇಣ

ಸಂಯುಕ್ತಂ, ತದಾ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ ಯದಾ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯೇಣ

ಸಂಯುಕ್ತಂ

ತದಾ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಕಸ್ಮಾತ್ . ಯಸ್ಮಾದ್ ಇದಂ ಮನ

ಇಂದ್ರಿಯಂ

ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿಂ ಸಂಕಲ್ಪಯತಿ . ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿಂ ಚ ಸಂಕಲ್ಪಯತಿ .

ಯಥಾ ಏಕಃ ಪುರುಷಃ ಕದಾಚಿತ್ಕರ್ಮಕರ ಉಚ್ಯತೇ . ಕದಾಚಿತ್ಪ್ರವಕ್ತಾ .

ಏವಂ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮಪಿ . ಇದಂ ಮನಃ ಕಥಮಿಂದ್ರಿಯಮುಚ್ಯತೇ . [ತದ್ಧಿ]

ದಶೇಂದ್ರಿಯಸಧರ್ಮ . ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವೈಕೃತಾದಹಂಕಾರಾದುತ್ತದ್ಯಂತೇ .

ಏವಂ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮಪಿ . ದಶೇಂದ್ರಿಯಸಮವೃತ್ತಿ ಚ . ಯದ್ ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಕುರ್ವಂತಿ, [ತತ್] ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮಪಿ ಸಮಂ ಕರೋತಿ . ತಸ್ಮಾದಿಂದ್ರಿಯಮಿತಿ

ನಾಮ

ಲಭತೇ . ಪರ ಆಹ . ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವೃತ್ತಯಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ವಿಲಕ್ಷಣಾಃ,
ಮನ-ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿನಿಯತಾ ವಾ ನ ವಾ . ಉಚ್ಯತೇ . ಯಃ ಸಂಕಲ್ಪಃ
ಸೈವ ತಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಃ . ತದ್ಯಥಾ, ಕಶ್ಚಿತ್ಪುರುಷಃ ಕುತ್ರಚಿತ್ಪ್ರದೇಶೇ
ಧನಮನ್ನಂ ವಾಸ್ತೀತಿ ಶೃಣ್ವಾನ್ ಮನಸಿ ವದತಿ ಅಹಂ ತತ್ರ ಗತ್ವಾ ಅನ್ನಂ ತತೋ
ಲಾಭಂಚ ಲಪ್ಸ್ಯೇ ಇತಿ . ಏತಾದೃಶಸಂಕಲ್ಪೋ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿನಿಯತಾ
ವೃತ್ತಿಃ . ಉತ್ಪತ್ತಿಸಾಮ್ಯಾದ್ವೃತ್ತಿಸಾಮ್ಯಾತ್ ಸಂಕಲ್ಪವೃತ್ತಿಪ್ರತಿನಿಯಮಾಚ್ಛ
ತದಿಂದ್ರಿಯಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ತಸ್ಮಾದಿಂದ್ರಿಯಾನ್ಯೇಕಾದಶವಿಧಾನ್ಯೇವ . ಪರ
ಆಹ .

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮೇಕಾದಶಾನಾಮೇಷಾಂ ಕಃ ಕರ್ತಾ . ಯದ್ಯುಚ್ಯತೇ ಕಥಮಯಂ
ಸಂಶಯ

ಇತಿ . ಆಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿವೈಷಮ್ಯಾತ್ . ಕೇಚಿದಾಹುಃ . ಪುರುಷಕೃತಾನೀತಿ .
ಕೇಚಿದಾಹುಃ . ಈಶ್ವರಕೃತಾನೀತಿ . ಕೇಚಿದಾಹುಃ . [ಸ್ವ]ಭಾವಕೃತಾನೀತಿ .
ಏವಮಾದಿಪ್ರತಿಪತ್ತಯಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ವಿಷಮಾಃ . ಅತೋ ಮಮ ಶಂಕಾ ಜಾತಾ .
ಏಷು

ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೇಷು ಏಕಾದಶವಿಧಾನಿ [ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ] ನಿಯಮೇನ
ಸಚೇತನಾತ್ಪ್ರವರ್ತಂತೇ .

ಕಥಮೇವಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಇಮಾನ್ಯೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಏಕಾದಶವಿಷಯಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಾನಿ .

ಪ್ರಧಾನಮಹದಹಂಕಾರಾಣಾಮಚೇತನತ್ವಾತ್ಪ್ರತ್ಯಯಮರ್ಥಂ ನ ಯುಜ್ಯತೇ .
ಲೋಕಾಯತಶಾಸ್ತ್ರ

ಉಕ್ತಂ .

[ಯೇನ] ಶುಕ್ಲೇಕೃತಾ ಹಂಸಾಃ ಶುಕಾಶ್ಚ ಹರಿತೀಕೃತಾಃ .

ಮಯೂರಾಶ್ಚಿತ್ತಿತಾ [ಯೇನ] ಸ ನೋ ವೃತ್ತಿಂ ವಿಧಾಸ್ಯತಿ .. ಇತಿ .

ಇದಂ ಲೋಕಾಯತಿಕವಚನಂ . ಅತೋ ಮಮೇದಾನೀಂ ಸಂಶಯಃ ಕಸ್ಮಾದೇಕಾದಶ
[ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ]

ಪ್ರವರ್ತಂತೇ . ಉಚ್ಯತೇ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ನ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತಾ . ನಾಪೀಶ್ವರಃ ಕರ್ತಾ

[ಸ್ವ]ಭಾವೋ ನಾಮಾತಿರಿಕ್ತೋ ಧರ್ಮೋ ನಾಸ್ತಿ . ತಸ್ಮಾದ್ಭವತೋಕ್ತಃ [ಪುರುಷಾದಿಃ]
ನೈಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಜನಯತಿ . ಪರ ಆಹ . ತಥಾ ಚೇತ್ ಕೋ ಧರ್ಮೋ ಜನಕಃ

ಉತ್ತರಮಾಹ . ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾದ್ಭಾಹ್ಯಭೇದಾಚ್ಚ ನಾನಾತ್ವಂ . ತ್ರಯೋ
ಗುಣಾ

ಅಹಂಕಾರಸ್ಥಾಃ ಪುರುಷಾರ್ಥವಶಾದೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪರಿಣಮಂತಿ . ಕಃ ಪುರುಷಾರ್ಥಃ .

ಇಮೇ ಏಕಾದಶ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾ ಬಹವಃ ವಿಷಮಾಶ್ಚ . ಯದ್ಯೇಕಮಿಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ .

ನ ಸರ್ವವಿಷಯಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಂ ಸ್ಯಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರತಿನಿಯತಂ ಚ ವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಅತಃ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಭಕ್ತಾನಿ ನಾನಾ ಚ .

ಅಥ ಭವಾನ್ ವದತಿ ಅಚೇತನೋ ನ ಬಹೂನ್ ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ತ ಇತಿ . ನೈತದ್ಯುಚ್ಯತೇ .

ಅಚೇತನಸ್ಯ ಬಹುಶಕ್ತಿದರ್ಶನಾತ್ . ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೇ .

ವತ್ಸವಿವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಂ ಕ್ಷೀರಸ್ಯ ಯಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರಜ್ಜಸ್ಯ .

ಪುರುಷವಿಮೋಕ್ಷನಿಮಿತ್ತಂ ತಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ .. ಇತಿ .

ಛಃ ವತ್ಸವಿವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಂ ಅಜ್ಜಗೌಃ ಕ್ಷೀರಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ .

ಪುರುಷವಿಮೋಕ್ಷನಿಮಿತ್ತಂ ಅಜ್ಜಂ ತಥಾ ಇಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ..

ಅತಸ್ತಯೋ ಗುಣಾ ಅಚೇತನಾ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ತಾಃ . ಪರ ಆಹ .

ಜಾನೀಮ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಅಹಂಕಾರಾದುತ್ತನ್ನಾನೀತಿ . ಏಷಾಮೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ

ವಿಭಿನ್ನಃ ಸ್ಥಾನನಿಕ್ಷೇಪಃ ಕೇನ ಕೃತಃ . ಚಕ್ಷುರುಚ್ಚೈಃ ಸ್ಥಿತಂ

ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟರೂಪಾಲೋಕನಕ್ಷಮಂ . ಶ್ರೋತ್ರಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇಕಸ್ಮಿನ್ ಪಾರ್ಶ್ವೇ [ಸ್ಥಿತಂ]

ದೂರಶಬ್ದಶ್ರವಣಂ . ಘ್ರಾಣಮೇಕತ್ರ ನಿವಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಗಂಧಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ರಸನಂ

ಮುಖಮಧ್ಯನಿವಿಷ್ಟಮಾಗತಂ ರಸಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಮಂತರ್ಬಹಿರ್ನಿವಿಷ್ಟ

ಸರ್ವಂ ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನಾತಿ . ವಾಕ್ ಮುಖಮಧ್ಯನಿವಿಷ್ಟಾ ನಾಮಪದವ್ಯಂಜನಾನ್ಯುಚ್ಚಾರಯತಿ

ಪಾಣೀ ವಾಮದಕ್ಷಿಣಯೋಸ್ಥಿ ತಾವಾದಾನಧಾರಣಸಮರ್ಥಾ .

ಪಾದೌ ನೀಚಾವಯವಸಂನಿವಿಷ್ಟಾವೂರ್ಧ್ವಮಧಃ ಕ್ರಾಮತಃ .

ಮಿಥುನೇಂದ್ರಿಯಮನ್ಯದರ್ಶನಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಗುಹ್ಯಪ್ರದೇಶೇ

ನಿವಿಷ್ಟಮುತ್ಸರ್ಗಾನಂದಜನನಸಮರ್ಥಂ . ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಮನಿಯತಪ್ರದೇಶಂ

ಸಂಕಲ್ಪವೃತ್ತಿಂ ಕರೋತಿ . ತೇಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ್ಥಾನನಿಕ್ಷೇಪಃ ಕೇನ ಕೃತಃ . ಕಿಂ

ಪುರುಷಕೃತಃ . ಈಶ್ವರಕೃತಃ . ಕಿಂ ವಾ [ಸ್ವ]ಭಾವೇನಾತಿರಿಕ್ತಕಾರಣೇನ ಕೃತಃ .

ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ಪುರುಷೋಽಪಿ ನ ಕಾರಣಮುಚ್ಯತೇ .

ಈಶ್ವರೋಽಪಿ ನ

ಕಾರಣಂ . ಪ್ರಧಾನಂ ಮುಖ್ಯಂ ಕಾರಣಂ . ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಾನಹಂಕಾರಂಚ ಸೃಜತಿ

ಅಹಂಕಾರಶ್ಚ ಪುರುಷಾರ್ಥಮನುಸೃತ್ಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಏಭಿಃ ತ್ರಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸ್ಥಾನೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ತಾನಿ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ಗುಣಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾದ್ಭಾಹ್ಯಭೇದಾಚ್ಚ
ನಾನಾತ್ವಮಿತಿ . ಸಂನಿಕ್ಯಷ್ಟವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟವೃತ್ತಿನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ದ್ವಾವರ್ಥೌಃ,
(1) ಹೇಯಪರಿಹಾರಃ (2) ಶರೀರಸಂರಕ್ಷಣಂ ಇತಿ . ಹೇಯಪರಿಹಾರ ಇತಿ .
ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟದರ್ಶನಂ ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಶ್ರವಣಂ ಹೇಯಪರಿಹಾರಾಯ .
ಶರೀರಸಂರಕ್ಷಣಮಿತಿ . [ಅಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ] ಅಷ್ಟಾವಿಷಯಾನಿನಿದ್ರಿಯದೇಶಂ
ಪ್ರಾಪ್ತಾನುಪಲಭಂತೇ ಸ್ವಶರೀರಸಂವರ್ಧನಪಾಲನಾಯ .. 27..

ಕಾರಿಕಾ 28

ಪರ ಆಹ . ಏತಾನ್ಯೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಕಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ

.. ರೂಪಾದಿಷು ಪಂಚಾನಾಮಾಲೋಚನಮಾತ್ರಮಿಷ್ಯತೇ ವೃತ್ತಿಃ .

ವಚನಾದಾನವಿಹರಣೋತ್ಸರ್ಗಾನಂದಾಸ್ತು ಪಂಚಾನಾಂ .. 28 ...

ಛ್ಛಃ ರೂಪಾದಿವಿಷಯಾಲೋಚನಮಾತ್ರಂ ಪಂಚಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವೃತ್ತಿಃ .

ವಚನಾದಾನವಿಹರಣಾನಂದೋತ್ಸರ್ಗಾಃ ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವೃತ್ತಿಃ ..

ರೂಪಾದಿವಿಷಯಾಲೋಚನಮಾತ್ರಂ ಪಂಚಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವೃತ್ತಿರಿತಿ .

ಚಕ್ಷೂರೂಪಂ

ಕೇವಲಮಾಲೋಚಯತಿ . ಇಯಮೇವ ಚಕ್ಷುಷೋ ವೃತ್ತಿಃ . ಕೇವಲಮಾಲೋಚಯತಿ
ನ

ತು ಸಂಕಲ್ಪಯತಿ ಧಾರಯತಿ ಆದದಾತಿ ವಾ . ತಥಾವಶಿಷ್ಟಾನಾಮಪೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ

ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಸ್ವವಿಷಯೇ ಪ್ರಕಾಶಮಾತ್ರಂ ತೇಷಾಂ ವೃತ್ತಿಃ .

ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಂ ವಿಷಯಪ್ರಕಾಶನಸಮರ್ಥಂ . ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮುಪಭೋಗ್ಯಾದಾನಕ್ಷಮಂ

ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ . ಅಥೋಚ್ಯತೇ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿಃ . [ವಚನೇತ್ಯಾದಿ] .

ವಚನಂ ಭಾಷಣಂ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಗೋಚರಃ . ಆದಾನಂ ಪಾಣಿಗೋಚರಃ .

ವಿಹರಣಂ

ಕ್ರಮಣಂ ಪಾದಗೋಚರಃ . ಆನಂದಃ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಶ್ಚ ಉಪಸ್ಥಗೋಚರಃ . ಉತ್ಸರ್ಗಃ

ವಿಸರ್ಗಃ ಪಾಯುಗೋಚರಃ . ಇತಿ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಯ ಉಕ್ತಾಃ .. 28..

ಕಾರಿಕಾ 29

ಅಥ ವಕ್ಷ್ಯಂತೇ ಮಹದಹಂಕಾರಮನಸಾಂ ವೃತ್ತಯಃ .

.. ಸ್ವಲ್ಪಕ್ಷಣ್ಯಾ ವೃತ್ತಿಃ ತ್ರಯಸ್ಯ ಸೈಷಾ ಭವತ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಾ .
ಸಾಮಾನ್ಯಕರಣವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾ ವಾಯವಃ ಪಂಚ .. 29 ...
ಭಃ ತ್ರಯಸ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪಕ್ಷಣಂ ವೃತ್ತಿಃ ತ್ರಯೋದಶಾನಾಮಸಾಮಾನ್ಯಾ .
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚ ವಾಯವಃ ..
ಮಹತೋ ವೃತ್ತಿರಧ್ಯವಸಾಯಃ . ಅಭಿಮಾನಮಹಂಕಾರಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ .
ತಲ್ಲಕ್ಷಣಮೇವಾಹಂಕಾರಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಃ . ಸಂಕಲ್ಪೋ ಮನಸೋ ಲಕ್ಷಣಂ .
ತಲ್ಲಕ್ಷಣಮೇವ ಮನಸೋ ವೃತ್ತಿಃ . ತ್ರಯೋದಶಾನಾಮಸಾಮಾನ್ಯೇತಿ .
ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಕೃತಾನಿ . ಅತಸ್ತ್ರಯೋದಶಾನಾಮಸಾಮಾನ್ಯಾ
ವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ . ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚ ವಾಯವ ಇತಿ .
ಯದ್ಯುಚ್ಯತೇಽಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿತ್ವಂ . ಸುತರಾಂ ಜ್ಞಾಯತೇ ಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ
ಭವಿತವ್ಯಮಿತಿ . ಅಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ ನೃಣಾಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇಕಾ ಸ್ತ್ರೀ .
ಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿಯರ್ಥಾ ಬಹುಪುರುಷಾಣಾಮೇಕಾ ಸಾಧಾರಣೀ ದಾಸೀ .
[ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ] ಕಾ
ಸಾಧಾರಣೀ ವೃತ್ತಿಃ . ಯತ್ ಪಂಚವಿಧಾ ವಾಯವಃ . (1) ಪ್ರಾಣ (2) ಅಪಾನ (3)
ಉದಾನ
(4) ವ್ಯಾನ (5) ಸಮಾನಾಃ . ಏತೇ ಪಂಚ ವಾಯವಃ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
ಸಾಮಾನ್ಯವೃತ್ತಿಃ .
ಪ್ರಾಣವಾಯುರಿತಿ . ಮುಖನಾಸಿಕಮಸ್ಯ ಮಾರ್ಗಃ . ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗ್ರಹಣಮಸ್ಯ
ವೃತ್ತಿಃ
ಯದುತ ಅಹಂ ತಿಷ್ಠಾಮಿ ಅಹಂ ಗಚ್ಛಾಮಿ ಇತಿ . ಅಯಮೇವ ತದ್ವ್ಯಾಪಾರಃ . ಪರ
ಆಹ .
ಅಯಂ ಪ್ರಾಣಃ ಕತಮಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಃ . ಉಚ್ಯತೇ . ತ್ರಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮ
ಸಾಧಾರಣೋ ವ್ಯಾಪಾರಃ . ಯಥಾ ಪಂಜರೇ ಶುಕಃ . ಶುಕಚಲನಾತ್ ಪಂಜರಂ
ಚಲತಿ .
ತಥಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಪಿ . ಪ್ರಾಣವಾಯುಚಲನಾತ್ ತ್ರಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ಸರ್ವಾಣಿ ಚಲಂತಿ .
ತಸ್ಮಾತ್ತತ್ತ್ವಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸಾಧಾರಣೋ ವ್ಯಾಪಾರಃ . ಅಪಾನವಾಯುರಿತಿ
. ಭಯಕರ್ಮ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸದ್ಯಸ್ತತೋಽಪಸರತಿ . ಅಯಂ ವಾಯುರ್ಬಹುಲಶ್ಚೇತ್, ತದಾ
ಪುರುಷೋಽವಲೀನೋ

ಭವತಿ . ಉದಾನವಾಯುರಿತಿ . [ಅನೇನ] ಪುರುಷಃ ಪರ್ವತಮಾರುರುಕ್ಷತಿ .
[ಮನ್ಯತೇ

ಚ] ಅಹಮುತ್ಯಷ್ಟೋ ನಾನ್ಯ ಏವಮಿತಿ . ಅಹಮೇತತ್ಕರಣಸಮರ್ಥ ಇತಿ . ಅಯಂ
ವಾಯುರ್ಬಹುಲಶ್ಚೇತ್, ತದಾ ಪುರುಷ ಉದ್ಧತೋ ಭವತಿ . ಯದಹಮುತ್ಯಷ್ಟ
ಅಹಮಾಥ್ಯ

ಇತ್ಯಾದಿ . ಇಯಮುದಾನಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಃ . ವ್ಯಾನವಾಯುಶ್ಶರೀರಂ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ . ಅಂತೇ
ಚ

ಶರೀರಂ ಮುಂಚತಿ . ಅಯಂ ವಾಯುರ್ಯದಿ ಬಹುಲಃ, ತದಾ ಪುರುಷೋ ನಾನ್ಯಂ
ಹಿತ್ವಾ ರಮತೇ .

ಅಯಂ ವಾಯುರ್ಯದಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಿಂಚಿತ್ ಮುಂಚತಿ . [ತದಾ] ಅಂಗಾನಿ
ಮೃತವದ್ಭವಂತಿ .

ಅತ್ಯಂತಮೋಚನಂಚೇತ್ ತತೋ ಮರಣಂ . ಸಮಾನವಾಯುರ್ಹೃದ್ದೇಶೇ ತಿಷ್ಠತಿ .
[ಆಹಾರ] ಸಮಾನಯನಸಮರ್ಥಃ . ಸೈವ ತಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಃ . ಅಯಂ ವಾಯುರ್ಯದಿ
ಬಹುಲಃ .

ಪುರುಷೋ ಲುಬ್ಧೋ ಭವತಿ . ಧನಂ ಮೃಗಯತಿ . ಸಹಚರೀಂಚ ಮೃಗಯತೇ .

ಇಮಾಃ ಪಂಚಪ್ರಾಣವೃತ್ತಯಸ್ತಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಕೃತಾಃ .. 29..

ಕಾರಿಕಾ 30

ತ್ರಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮೇಷಾಮಸಾಮಾನ್ಯಾ [ಸಾಮಾನ್ಯಾ] ಚ ವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ .
ಇದಾನೀಂ

ಯುಗಪದ್ವೈತ್ತಿಃ ಕ್ರಮಶೋ ವೃತ್ತಿಶ್ಚ ವಕ್ಷ್ಯತೇ . ಆರ್ಯಯಾ ತಾಮಾಹ .

.. ಯುಗಪಚ್ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ಹಿ ವೃತ್ತಿಃ ಕ್ರಮಶಶ್ಚ ತಸ್ಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ .

ದೃಷ್ಟೇ ತಥಾಪ್ಯದೃಷ್ಟೇ ತ್ರಯಸ್ಯ ತತ್ಪೂರ್ವಿಕಾ ವೃತ್ತಿಃ .. 30 ...

ಭಃ ಬುದ್ಧ್ಯ ಹಂಕಾರಮನಸಾಮಿಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಚ ಯುಗಪತ್ಕ್ರಮಶೋ ವಾ ವೃತ್ತಿಃ .

ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟವಿಷಯಯೋಸ್ತ್ರಯಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರಿಂದ್ರಿಯಪೂರ್ವಿಕಾ ..

ಬುದ್ಧ್ಯ ಹಂಕಾರಮನಸಾಮಿಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಚ ಯುಗಪತ್ಕ್ರಮಶೋ ವಾ ವೃತ್ತಿರಿತಿ .

ರೂಪದರ್ಶನೇ ಯುಗಪನ್ಮಹದಹಂಕಾರಮನಶ್ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಹ ಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ

ಏಕಂ ಪ್ರಮೇಯಂ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಯಥಾ ಚಕ್ಷುಸ್ತಥಾವಶಿಷ್ಟಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಪಿ .

ಯುಗಪಚ್ಚಕ್ಷುರಾ ಸಹ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ . ಏಕಂ ಪ್ರಮೇಯಂ ಸಮಂ ಗೃಹ್ಣಂತಿ .

ಕ್ರಮಶೋ ವೃತ್ತಿಃ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ ಪಥಿ ಗಚ್ಛನ್ ಹರಾದುನ್ನತಂ ವಸ್ತು

ಕಿಂಚಿತ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತದಾ ಉತ್ಪನ್ನಸಂಶಯೋ ಭವತಿ . ಸ್ಥಾನುರ್ವಾ ಪುರುಷೋ ವಾ

ಇತಿ . ಯದಿ ಶಕುನಿಸಮವಾಯಂ ಪಶ್ಯತಿ ವೇಣುವಲಯಂ ವಾ ಹರಿಣಂ ವಾ
ಸಮೀಪೇ

ಪಶ್ಯತಿ . ತದಾ ಬುದ್ಧ್ಯತೇ . ಅಯಂ ಸ್ಥಾಣುರಿತಿ . ಯದಿ ಚಲಂ ವಸ್ತಂ ಪಶ್ಯತಿ,
ಯದಿ ವಾಕುಂಚನಂ ಪ್ರಸಾರಣಂಚ ಪಶ್ಯತಿ . ತದಾ ಬುದ್ಧ್ಯತೇ ಅಯಂ ಪುರುಷ
ಇತಿ . ಏವಂ ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನ. ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಕ್ರಮಶೋ ವೃತ್ತಿಃ . ಯಥಾ
ಚಕ್ಷುರ್ದರ್ಶನಂ . ತಥಾ ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಪಿ ಕ್ರಮಿಕಾನಿ ಜ್ಞೇಯಾನಿ .
ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟವಿಷಯಯೋಸ್ತಯಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರಿಂದ್ರಿಯಪೂರ್ವಿಕೇತಿ . ದೃಷ್ಟೇ
ಧರ್ಮೇ ತ್ರಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಶ್ರಯಾ ಕ್ರಮಶೋ ವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ . ಇದಾನೀಮದೃಷ್ಟೇಽಪಿ
ಧರ್ಮೇ ತ್ರಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಶ್ರಯಾ ವೃತ್ತಿರ್ವಕ್ಷ್ಯತೇ . ಯಥೋಕ್ತಂ ಗಾಥಾಯಾಂ .
ಯುಗಾವಸಾನಸಮಯೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಯಥಾ ಜನಃ .
ಕುದುಷ್ಟಾಚಾರತೋ ಬುದ್ಧಧರ್ಮಸಂಘಾಪವಾದಕಃ .
ವಿಕರಿಷ್ಯತಿ ದುಷ್ಟಃ ಸನ್ ಪಿತೃಜ್ಞಾತಿಸುಹೃಜ್ಜನಾನ್ .
ಚತಸ್ತ್ರೋ ದುರ್ಗತೀರ್ಗತ್ವಾ ನಯಿಷ್ಯತಿ ಪರಾನಿಹ ..
ಯಥಾನಾಗತೇ ತಥಾತೀತೇಽಪಿ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಶ್ರಯಾ ಕ್ರಮಶೋ ವೃತ್ತಿರ್ದರ್ಮತ್ರಯಸ್ಯ

ಏವಂ ತ್ರಿವಿಧಧರ್ಮೋ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಪೂರ್ವಕಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ .. 30..

ಕಾರಿಕಾ 31

ಪರ ಆಹ . ತ್ರಯೋದಶೇಮಾನಿ ಕರಣಾನಿ ಅಚೇತನಾನಿ ಯದಿ ಪುರುಷೇಣ
ಈಶ್ವರೇಣ

ವಾ ನಾಧಿಷ್ಠಿತಾನಿ . ಕಥಂ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಗ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಸ್ವವಿಷಯಂ .

ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಾಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ ಪರಸ್ಪರಾಕೂತಹೇತುಕಾಂ ವೃತ್ತಿಂ .

ಪುರುಷಾರ್ಥ ಏವ ಹೇತುರ್ನ ಕೇನಚಿತ್ಕಾರ್ಯತೇ ಕರಣಂ .. 31 ...

ಛಃ. ತ್ರಯೋದಶಕಮನ್ಯೇನ ವಿನಾ ಸ್ವಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕುರುತೇ .

ಪುರುಷಾರ್ಥ [ಏವ] ಹೇತುರ್ನಾನ್ಯೇನ ಕಾರ್ಯತೇ ಕರಣಂ ..

ತ್ರಯೋದಶಕಮನ್ಯೇನ ವಿನಾ ಸ್ವಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ತ ಇತಿ . ಶಾಸ್ತ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್ ಈಶ್ವರಃ

ಪುರುಷಶ್ಚ ನ ಕರ್ತೃತ್ಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಾಕ್ . ಅತಸ್ತ್ರಯೋದಶ ಕರಣಾನಿ ಯಥಾಸ್ವವಿಷಯಂ

ಸ್ವಯಂ ಕುರ್ವಂತಿ ನಾನ್ಯೇನ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬಾಹ್ಮಣೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಶೃಣೋತಿ

ಕುತ್ರಚಿತ್ಪ್ರದೇಶೇ ವೇದಾಚಾರ್ಯೋಽಧ್ಯಾಪಯತಿ ಯಥೇಷ್ಟಮಧೀಯಾನಾಂ . ಇತಿ .

[ಅಧ್ಯವಸ್ಯತಿ] ಅಹಮವಶ್ಯಂ ತತ್ರ ಗತ್ವಾ ಅಧ್ಯೇಷ್ಯೇ ಇತಿ . ಅಯಮೇವ

ಮಹತ್ಕೃತೋಽಧ್ಯವಸಾಯಃ . ಅಹಂಕಾರೋ ಮಹದಾಕೂತಮುಪಲಭ್ಯ ಏವಂ

ಮನ್ಯತೇ .

ಸರ್ವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ವಿದ್ಯಮಾನಾನ್ಯುಪಕರಣಾನಿ ಸಂಚಿನ್ವತೇ . ಅಹಂ ಸರ್ವಂ

ನೀತ್ವಾ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ತತ್ರ ಗತ್ವಾ [ಮಮ] ಹೃದಯಂ ಮಾ ಶಿಥಿಲಂ ಭವತು .

ಇತಿ . ಮನೋಽಹಂಕಾರಾಕೂತಮುಪಲಭ್ಯೇಮಂ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಕರೋತಿ . ಪ್ರಥಮಂ
ಕಂ ವೇದಮಧ್ಯೇಷ್ಯೇ . ಕಿಂ ಸಾಮವೇದಮಧ್ಯೇಷ್ಯೇ . ಕಿಂ ವಾ ಯಜುರ್ವೇದಂ ಇತಿ .
ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಚಕ್ಷುರ್ಮಾರ್ಗಮವಲೋಕಯತಿ .
ಶ್ಲೋತ್ರಮನ್ಯವಚನಂ ಶೃಣೋತಿ . ಕರಃ ಕುಂಡಿಕಾಂ ಧತ್ತೇ . ಪಾದಃ ಪಂಥಾನಂ
ಕ್ರಾಮತಿ . ಇತಿ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ [ಸ್ವಾಂ] ವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ . ಯಥಾ ಚೋರಾಧಿಪಃ
ಆಜ್ಞಾಂ ಕರೋತಿ . ನಿರ್ಗಮನೇ ಪ್ರವೇಶೇ ಧಾವನೇ ಸ್ಥಿತೌ ಚ ಸರ್ವತ್ರಾವಶ್ಯಂ
ಮಾಂ ಶೃಣುಧ್ವಮಿತಿ . ಸರ್ವೋಽಯಂ ಚೋರಸಂಘೋಽನುಸರತ್ಯಾಜ್ಞಾಂ . ತಥಾ
ಇಮಾನಿ

ಇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಪಿ . ಬುದ್ಧಿಶ್ಲೋರಾಧಿಪೋಪಮಾ . ಅವಶಿಷ್ಟಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ಚೋರಸಂಘೋಪಮಾನಿ

ಬುದ್ಧ್ಯಾಕೂತಜ್ಞಾನಾತ್ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಸ್ವಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ . ಪರ ಆಹ .
ಇಮಾನಿ ತ್ರಯೋದಶ ಕರಣಾನಿ ಪ್ರತಿ ಪ್ರತಿ ಪುರೋವರ್ತಿವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ .
ಕಿಮಿದಂ

ಸ್ವಾರ್ಥಂ . ಉತ ಪರಾರ್ಥಂ . ಉತ್ತರಮಾಹ . ಪುರುಷಾರ್ಥ [ಏವ] ಹೇತುರ್ನಾನೈನ
ಕಾರ್ಯತೇ ಕರಣಂ ಇತಿ . ಅಯಮರ್ಥಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಃ . ಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ಯ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್
ಗುಣಾಃ ಸೃಜಂತೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ [ಯಾನಿ] ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಯಂತಿ
ಆಹರಂತಿ ಧಾರಯಂತಿ ಚ . ಯದ್ಯುಚ್ಯತೇ ಭವತಾ ಇಮಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಚೇತನಾನಿ
ಕಥಂ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ . ಉಚ್ಯತೇ . ಏಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ನಾಸ್ತ್ಯನ್ಯ ಈಶ್ವರಃ
[ಯ]ಸ್ತನ್ಮಧ್ಯಮಾಗಮ್ಯಾಧಿತಿಷ್ಠೇತ್ತತ್ಪ್ರವೃತ್ಯುಪದೇಶಾಯ . ಕೇವಲಂ ಪುರುಷಃ
ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಯುಜ್ಯಮಾನಃ ಪ್ರವೃತ್ಯುತ್ಥಾಪನಾಯೈವಂ ಮನ್ಯತೇ ಮಮ ಕೈವಲ್ಯಾರ್ಥಂ
ತ್ವಯಾ ಪ್ರಕಾಶಯಿತವ್ಯಂ . ಇತಿ . ಏತತ್ತುರುಷಾರ್ಥಹೇತೋಸ್ತ್ರಯೋ ಗುಣಾ
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಸೃಜಂತಿ . [ತಾನಿ ಚ] ಸ್ವಸ್ವವೃತ್ತಿಂ ಪುರುಷಾರ್ಥವಶಾತ್ಕುರ್ವಂತಿ . ಅತಃ
ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ವಿನಾ ನಾಸ್ತ್ಯನ್ಯಃ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಃ ಪ್ರವರ್ತಕಃ .. 31..

ಕಾರಿಕಾ 32

ಪರ ಆಹ . ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ[ತತ್ತ್ವೇಷು] ಕತಿ ನಾಮ ತತ್ತ್ವಾನಿ ಕರಣಾನಿ .
ಆರ್ಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಕರಣಂ ತ್ರಯೋದಶವಿಧಂ ತದಾಹರಣಧಾರಣಪ್ರಕಾಶಕರಂ .

ಕಾರ್ಯಂಚ ತಸ್ಯ ದಶಧಾಽಽಹಾರ್ಯಂ ಧಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂಚ .. 32 ...

ಭಃ ಕರಣಸಂಖ್ಯಾ ತ್ರಯೋದಶ, [ಇಮಾನಿ] ಆಹರಣಧಾರಣಪ್ರಕಾಶಕರಾಣಿ .

ತೇಷಾಂ ಕಾರ್ಯಂ ದಶವಿಧಮಾಹಾರ್ಯಂ ಧಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂಚ ..

ಕರಣಸಂಖ್ಯಾ ತ್ರಯೋದಶೇತಿ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ತತ್ರ ತತ್ರೋಕ್ತಾನಿ ಕರಣಾನಿ

ತ್ರಯೋದಶೈವ ನಿಯತಾನಿ . ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸಿ ಇತಿ . ಏತಾನಿ ತ್ರಯೋದಶ ಕಿಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕುರ್ವಂತಿ .
ಆಹರಣಧಾರಣಪ್ರಕಾಶಕಾರಾಣಿ . ತೇಷಾಂ ಕಾರ್ಯಂ ದಶವಿಧಂ . ಶಬ್ದಾದಯಃ
ಪಂಚವಿಷಯಾಃ ವಚನಾದಯಃ ಪಂಚವೃತ್ತಯಃ, ಏತಾನಿ ದಶ ತತ್ಕಾರ್ಯಾಣಿ .
[ಕಿಂಚ] ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ತ್ರಿವಿಧಂ . (1) ಆಹಾರ್ಯಂ (2) ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ (3) ಧಾರ್ಯಮಿತಿ .
ತತ್ರ ತ್ರಿಭಿರಾಹೃತಂ ಪಂಚಜ್ಞಾನಕರಣೈಃ ಪ್ರಕಾಶಿತಂ ಪಂಚಕರ್ಮಕರಣಾನಿ
ಧಾರಯಂತಿ ಇತ್ಯೇತತ್ಕಾರ್ಯತ್ರಯಸ್ಯ ಹೇತೋಸ್ತ್ರಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಾನಿ .

ಅತ ಉಕ್ತಮಾಹಾರ್ಯಂ ಧಾರ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಮಿತಿ .. 32..

ಕಾರಿಕಾ 33

ಪರ ಆಹ . ಕತೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಕತೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ವರ್ತಮಾನವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಅಂತಃಕರಣಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ದಶಧಾ ಬಾಹ್ಯಂ ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾಖ್ಯಂ .

ಸಾಂಪ್ರತಕಾಲಂ ಬಾಹ್ಯಂ ತ್ರಿಕಾಲಮಾಭ್ಯಂತರಂ ಕರಣಂ .. 33 ...

ಭಃ ಅಂತಃಕರಣಂ ತ್ರಿವಿಧಂ, ದಶಬಾಹ್ಯಕರಣಾನಿ ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾಃ .

ಬಾಹ್ಯಂ ಕರಣಂ ಸಾಂಪ್ರತವಿಷಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ, ಅಭ್ಯಂತರಂ ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಂ
ಗೃಹ್ಣಾತಿ ..

ಅಂತಃಕರಣಂ ತ್ರಿವಿಧಮಿತಿ . ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸಿ ತ್ರಿವಿಧಾನಿ . ಏತಾನಿ
ಅಂತಃಕರಣಾಖ್ಯಾನಿ . ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾಗ್ರಹಣಾದ್ ಅಂತರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾ ಸ್ಥಾಪಿತಾ .

ಪುರುಷಾರ್ಥೋಪಾಯಸಾಧನಸಮರ್ಥತ್ವಾತ್ಪರಣಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ದಶಬಾಹ್ಯಕರಣಾನಿ

ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾ ಇತಿ . ದಶಬಾಹ್ಯಕರಣಾನಿ ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಅತೋ ಬಾಹ್ಯಕರಣಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯ

ತ್ರಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾ ಇತಿ . [ತ್ರಯಸ್ಯ] ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನ.ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ . ದಶ
ಕರಣಾನಿ ತದ್ವಿಷಯಾ ಇಷ್ಯಂತೇ . ಯಥಾ ರಾಜಾ ಪ್ರಜಾ ನಿಯೋಜಯತಿ . ತಥೈವ
ತ್ರೀಣೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶಕರಣಾನಿ ಕಾರಯಂತಿ . ಬಾಹ್ಯಂ ಕರಣಂ ಸಾಂಪ್ರತವಿಷಯಂ
ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಇಮಾನಿ ದಶವಿಧೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವರ್ತಮಾನವಿಷಯಗೋಚರಾಣಿ .

ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತೇ . ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಂ ಸಾಂಪ್ರತಕಾಲಮೇವ ಶಬ್ದಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ .

[ಇತರ]ಕಾಲದ್ವಯೇಶ್ರವಣಾತ್ . ಯಥಾ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಂ . ಯಾವದ್
ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮಪ್ಯೇವಂ .

ವಾಗ್ಂದ್ರಿಯಂ ವರ್ತಮಾನನಾಮಪದವ್ಯಂಜನಾನಿ ಭಾಷತೇ . ಅತೀತಾನಾಗತಾನಿ
ತು ನ

ಭಾಷತೇ . ಯಥಾ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಂ . ತಥಾವಶಿಷ್ಟಾನಿ ಚತ್ವಾರ್ಯಪಿ . ಆಭ್ಯಂತರಂ
ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಇತಿ . ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸಿ ತ್ರಿವಿಧಾನಿ
ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾಂಪ್ರತಘಟಶರಾವಾದೀನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ .
ಅತೀತಮಪಿ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಯಥಾ ಪುರಾ ಮಾಂಧಾತಾ [ನಾಮ] ರಾಜಾ ಬಭೂವ .
ಅನಾಗತಮಪಿ

ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಯಥಾ ಜನಾನಾಂ ನಾಶೋ ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ತಥಾಹಂಕಾರೋಽಪಿ
ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಾನ್ ಮದೀಯಮಿತಿ ಮನ್ಯತೇ . ಏವಂ ಮನ.ಇಂದ್ರಿಯಮಪಿ
ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಾನ್

ಸಂಕಲ್ಪಯತಿ . ಅನಾಗತಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ಅತೀತಂ ಸ್ಮರತಿ ಚ . ಅತ ಉಕ್ತಂ
ಆಭ್ಯಂತರಂ ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಇತಿ .. 33..

ಕಾರಿಕಾ 34

ಪರ ಆಹ . ಕತೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸವಿಶೇಷಂ ವಿಷಯಂ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಕತೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ವಿಷಯಂ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತೇಷಾಂ ಪಂಚ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯಾಣಿ .

ವಾಗ್ಭವತಿ ಶಬ್ದವಿಷಯಾ ಶೇಷಾಣ್ಯಪಿ ಪಂಚವಿಷಯಾಣಿ .. 34 ..

ಭಃ ತ್ರಯೋದಶಮಧ್ಯೇ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ

ವಾಕ್ ಶಬ್ದಮಾತ್ರವಿಷಯಾ ಶೇಷಾಣಾಂ ಚತುರ್ಣಾಂ ಪಂಚಾಪಿ ವಿಷಯಾಃ ..

ತ್ರಯೋದಶಮಧ್ಯೇ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಇತಿ
. ಏಷಾಂ

ತ್ರಯೋದಶಕರಣಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಪಂಚಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸವಿಶೇಷನಿರ್ವಿಶೇಷವಿಷಯಾನ್

ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಸವಿಶೇಷಾಸ್ತಿಗುಣಮಯಾಃ . ನಿರ್ವಿಶೇಷಾಃ ಕೇವಲೈಕಗುಣಾಃ . ಯಥಾ
ಸ್ವರ್ಗೇ ಪಂಚವಿಷಯಾಃ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾಖ್ಯಾಃ . ಏತೇ ಪಂಚವಿಷಯಾ
ನಿರ್ವಿಶೇಷಾಃ . ಸಮಸತ್ವಾತ್ಕೃತ್ವಾತ್ . ಏತೇ ಪಂಚವಿಷಯಾ ಅರಜಸ್ತಮನ್ಯಾಃ .

ಮನುಷ್ಯಗತೌ ಪಂಚವಿಷಯಾಃ ಸವಿಶೇಷಾಃ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಯೋಗಸಿದ್ಧಾಃ .

ತಸ್ಮಾದ್ಧೇವಾನಾಂ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ .

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ

ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತು ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋರೂಪವಿಶೇಷವದ್ವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ .

ತಸ್ಮಾದ್[ದುಕ್ತಂ] ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ . ಇತಿ .

ವಾಕ್ ಶಬ್ದಮಾತ್ರವಿಷಯೇತಿ . ದೇವವಾಕ್ ಮನುಷ್ಯವಾಕ್ ಚ ಶಬ್ದಮಾತ್ರವಿಷಯಾ
ನಾಮಪದವ್ಯಂಜನಾನಿ ಭಾಷತೇ . ಶೇಷಾಣಾಂ ಚತುರ್ಣಾಂ ಪಂಚಾಪಿ ವಿಷಯಾ
ಇತಿ .

ಪಾಣೀಂದ್ರಿಯಂ ಪಂಚವಿಷಯಾತ್ಮಕಂ ಪಂಚಾತ್ಮಕವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ .
ತದ್ಯಥಾ ಪಾಣಿಘಟಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಯಥಾ ಪಾಣಿಃ, ತಥಾ ಶೇಷಾಣ್ಯಪೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ .
ಏವಂ ಚತ್ವಾರೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚವಿಷಯಸಂಸ್ಥಾನಾನಿ ಪಂಚಾತ್ಮಕವಿಷಯಾನ್
ಗೃಹ್ಣಂತಿ .. 34..

ಕಾರಿಕಾ 35

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮಾರ್ಯಯಾಹ .
.. ಸಾಂತಃಕರಣಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಸರ್ವಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ .
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರಣಂ ದ್ವಾರಿ ದ್ವಾರಾಣಿ ಶೇಷಾಣಿ .. 35 ...
ಛ್ಛಃ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾಂತಃಕರಣಾ ಸರ್ವಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ .
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರಣಂ ದ್ವಾರಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದ್ವಾರಾಣಿ ..
ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾಂತಃಕರಣಾ ಸರ್ವಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ . ಇತಿ . ಬುದ್ಧೇರಹಂಕಾರೇಣ
ಮನ.ಇಂದ್ರಿಯೇಣ ಸದಾ ಯೋಗಾದ್ ಉಕ್ತಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾಂತಃಕರಣೇತಿ .
ತ್ರಿಲೋಕಾನ್ ವಿಷಯಾನ್
ತ್ರಿಕಾಲಾನ್ ವಿಷಯಾಂಶ್ಚಾವಗಾಹತೇ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ಸರ್ವಂ ವಿಷಯಮವಗಾಹತ
ಇತಿ .

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರಣಂ ದ್ವಾರಿ . ಇತಿ . ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರಣಮಾತ್ಮಾನಂ |
ದ್ವಾರಾಣಾಮಧಿಪಂ ಕರೋತಿ . ಯದಿ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರಣಂ ಸುಯುಕ್ತಂ
ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯೇ ವರ್ತತೇ . [ತದಾ] ತಚ್ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಂ ರೂಪಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ನ
ಶೇಷಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ . ಇಮಾನಿ ತ್ರೀಣಿ [ಕರಣಾನಿ] ಏಕೇಂದ್ರಿಯಸಮವಾಯಾತ್
ತ್ರಿಲೋಕವಿಷಯಾನ್

ತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಾಂಶ್ಚಾವಗಾಹಂತೇ . ತಸ್ಮಾದುಚ್ಯತೇ ಇಮಾನಿ ತ್ರೀಣಿ [ಕರಣಾನಿ]
ದಶಕರಣಾನ್ಯಧಿತಿಷ್ಠಂತಿ ಇತಿ . ಶೇಷಾಣಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದ್ವಾರಾಣಿ ಇತಿ .
ಯದುತ ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ . ತ್ರಿ[ಕರಣಾನು]ಸಾರಿತ್ವಾದ್
ವಿವೃತಾನಿ ಸಂವೃತಾನಿ ವಾ ಭವಂತಿ . ಯದಿ ತ್ರಿಕಂ ಚಕ್ಷುಷಿ ವರ್ತತೇ . ತದಾ
ಚಕ್ಷುರ್ವಾರಂ ವಿವೃತಂ ಪುರೋವರ್ತಿವಿಷಯಮವಗಾಹತೇ . ಶೇಷಾಣಿ ದ್ವಾರಾಣಿ
ತು

ಸಂವೃತಾನಿ ವಿಷಯಂ ನಾವಬುದ್ಧ್ಯಂತೇ . ಅನ್ಯಾನುಸಾರಿತ್ವಾತ್ ಕೇವಲಂ ದ್ವಾರಾಣಿ
ನ

ವಸ್ತುತಃ ಕರಣಾನಿ . ಏವಂ ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತ್ರಿವಿಧಕರಣೇನ ಸಂಯುಕ್ತಾನಿ
ಸರ್ವಾನ್

ತ್ರಿಲೋಕವಿಷಯಾನವಗಾಹಂತೇ .. 35..

ಕಾರಿಕಾ 36

ಕಿಂಚಾರ್ಯಮಾಹ .

.. ಏತೇ ಪ್ರದೀಪಕಲ್ಪಾಃ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾ ಗುಣವಿಶೇಷಾಃ .

ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ .. 36 ...

ಭಃ ಕರಣಾನಿ ಪ್ರದೀಪಕಲ್ಪಾನಿ ಗುಣಮನುಸೃತ್ಯ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾನಿ .

ತ್ರಿಲೋಕವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ..

ಕರಣಾನಿ ಪ್ರದೀಪಕಲ್ಪಾನೀತಿ . ಯದುತ ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಅಹಂಕಾರೋ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಂಚ . ಯಥಾ ಪ್ರದೀಪ ಏಕತ್ರಾವಸ್ಥಿತಃ ಪದಾರ್ಥಾನ್

ನಮಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ . ಏವಂ ಕರಣಾನಿ ತ್ರಿಲೋಕವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ .

ಅತ ಉಕ್ತಂ ಪ್ರದೀಪಕಲ್ಪಾನೀತಿ . ಗುಣಮನುಸೃತ್ಯ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾನೀತಿ .

ಪರಸ್ಪರವಿಧರ್ಮಾಣಿ . ಶ್ಲೋತ್ರಂ ಶಬ್ದಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನ ರೂಪಂ . ಚಕ್ಷುಸ್ತು ರೂಪಂ

ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನ ಶಬ್ದಂ . ಯಾವನ್ನಾಸಿಕಾ ಕೇವಲಂ ಗಂಧಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನ ರಸಂ .

ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯೇಷು ಇಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರತಿವಿಷಯಂ ನಿಯತಂ ವಿಲಕ್ಷಣಂಚ . ಅತ ಉಕ್ತಂ

ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾನೀತಿ . ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮಪ್ಯೇವಂ . ವಾಕ್ ಕೇವಲಂ ಭಾಷಣಂ

ವ್ಯವಹರತಿ . ನ ಶೇಷಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕರೋತಿ . ಯಾವದ್ಬುದ್ಧಿಃ ಕೇವಲಮಧ್ಯವಸಾಯಂ

ಕರೋತಿ . ಅಹಂಕಾರಃ ಕೇವಲಮಭಿಮಾನಂ ಕರೋತಿ . ಮನಃ ಕೇವಲಂ ಸಂಕಲ್ಪಂ

ಕರೋತಿ . ಅತೋಽಪ್ಯುಕ್ತಂ ಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಾನೀತಿ . ತದ್ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಕಥಂ .

ತ್ರಿನ್ ಗುಣಾನನುತ್ಸೃತ್ಯಾಹಂಕಾರೋ ವಿಷಮಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಅತ ಅಹಂಕಾರಃ

ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ ಸರ್ವಾಣಿ ವಿಷಮಾಣಿ ಸೃಜತಿ .

ತ್ರಿಲೋಕವಿಷಯಾನ್

ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತೀತಿ . ಇಮಾನಿ ದ್ವಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣೀ

ಲೋಕವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಸರ್ವಾನ್ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ . ಯಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರೇ

ಸರ್ವೇಽಮಾತ್ಯಜನಾ ದೇಶಧನಾನಿ ಸಂಗೃಹ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪಾಲಾಯ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ . ಏವಂ

ವಿಷಯಾ ದ್ವಾದಶೇಂದ್ರಿಯೈರ್ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರದೀಯಂತೇ . ಅತೋ ಬುದ್ಧಃ ಪುರುಷಂ

[ವಿಷಯಾನ್]

ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಬುದ್ಧೌ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತೀತಿ .. 36..

ಕಾರಿಕಾ 37

ಪರ ಆಹ . ಕಸ್ಮಾದಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ನ ಸ್ವಯಂ ಪುರುಷಾಯ

ಪ್ರದರ್ಶಯಂತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯುಪಭೋಗಂ ಯಸ್ಮಾತ್ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಾಧಯತಿ ಬುದ್ಧಿಃ .

ಸೈವ ಚ ವಿಶಿನಷ್ಟಿ ತತಃ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾಂತರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ .. 37 ...

ಭಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯುಪಭೋಗಂ ಯಸ್ಮಾದ್ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾಧಯತಿ .

ಕಿಂಚ ಪಶ್ಚಾತ್ಕಾಲೇ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಂತರಂ ದರ್ಶಯತಿ ..

ಪುರುಷಸ್ಯ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯುಪಭೋಗಂ ಯಸ್ಮಾದ್ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾಧಯತಿ ಇತಿ .

ಪುರುಷಸ್ಯೋಪಭೋಗಃ ಸರ್ವತ್ರ ನ ಸಮಃ . ಯದಿ ವಾ ಮನುಷ್ಯಗತೌ ಯದಿ ವಾ ದೇವಗತೌ ಯದಿ ವಾ ತೀರ್ಥಗತೌ ದಶವಿಷಯೋಪಭೋಗೋ ಯಾವದಷ್ಟೈಶ್ಚಯೋಪಭಿ

[ನ ಸಮಃ] . ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯದಶಬಾಹ್ಯಕರಣಾನಿ ಇಮಾನ್ ವಿಷಯಾನ್

ಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಬುದ್ಧಾವರ್ಪಯಂತಿ . ಬುದ್ಧಿಃ ಪುರುಷೇಽರ್ಪಯಿತುಂ ಸ್ವೀಕರೋತಿ . ತೇನ ಪುರುಷ ಉಪಭೋಗಂ ಲಭತೇ . ಅನೇನ ಚ ಹೇತುನಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಕ್ರಮಶಃ ಪುರುಷಂ ಯಥೇಷ್ಟಮುಪಭೋಕ್ತಾರಮೈಶ್ವರ್ಯಸುಖಸ್ಯ ಲಾಭಿನಂ ಚ ಕರೋತಿ ಯಾವತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನೋತ್ಪದ್ಯತೇ . ಕಿಂಚ ಪಶ್ಚಾತ್ಕಾಲೇ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಯೋಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಂತರಂ ದರ್ಶಯತಿ . ಇತಿ . ಪಶ್ಚಾತ್ಕಾಲಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕಾಲಃ . ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ವಿವಿಕ್ತಾವಿತಿಮಂ ವಿವೇಕಮನಭ್ಯಸ್ತಾಚಾಯಚರ್ಯಾ ಜನಾ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ . ಅತ ಉಕ್ತಂ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಿತಿ . ಸಾ ಚ ವಿವೇಕೇ ದ್ವಾರಮಿತಿ ತ್ರಯೋದಶಕೇ ಬುದ್ಧಿರೇವ ಪುರುಷಂ ದರ್ಶಯತಿ . ದರ್ಶನಂ ಕಿಂಲಕ್ಷಣಂ . ಯದುತ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ಭಿನ್ನೌ

ತ್ರಯೋ ಗುಣಾ ಭಿನ್ನಾಃ ಬುದ್ಧಿರ್ಭಿನ್ನಾ ಅಹಂಕಾರೋ ಭಿನ್ನಃ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ಶರೀರಂ

ಭಿನ್ನಮಿತಿ ದರ್ಶನಂ . ಏವಮಾದಿಭೇದಬುದ್ಧಿಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪಾದಯತಿ .

ತನ್ಮಾತ್ಪುರುಷೋ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . ಯಥೋಕ್ತಂ ಪ್ರಾಕ್ . ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ಯತ್ರ ತತ್ರಾಶ್ರಮೇ ವಸೇತ್ . ಜಟೀ ಮುಂಡೀ ಶಿಖೀ ವಾಪಿ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ..

ಇತಿ . ತನ್ಮಾತ್ಕೇವಲಂ ಬುದ್ಧಿರೇಕಾ ಪುರುಷಸ್ಯ ವಸ್ತುತಃ ಕರಣಂ .. 37..

ಕಾರಿಕಾ 38

ಪರ ಆಹ ಪೂರ್ವಮಾರ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷವಿಷಯಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ

ಇತಿ . ಕೇ [ತೇ] ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷಾಃ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯವಿಶೇಷಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಭೂತಾನಿ ಪಂಚ ಪಂಚಭ್ಯಃ .

ಏತೇ ಸ್ಮೃತಾ ವಿಶೇಷಾಃ ಶಾಂತಾ ಘೋರಾಶ್ಚ ಮೂಢಾಶ್ಚ .. 38 ...

ಭಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯವಿಶೇಷಾಃ ತೇಭ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಾನಿ ಪಂಚಭೂತಾನಿ .

ಭೌತಿಕವಿಷಯಾಃ ಸವಿಶೇಷಾ ಯದುತ ಶಾಂತಾ ಘೋರಾ ಮೂಢಾಶ್ಚ ..

ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯವಿಶೇಷಾ ಇತಿ . ಭವಾನಾಹ ಸ್ಮ . ಕೇ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷಾ ಇತಿ .

ಅಧುನಾ ಸಮಾಧಾಸ್ಯತೇ . ಅಹಂಕಾರಾದುತ್ಪದ್ಯಂತೇ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ

ಶಾಂತಾನಿ ಸತ್ತ್ವ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಚ . ಏತಾನ್ಯೇವ ದೇವಾನಾಂ ವಿಷಯಾ ಅವಿಶೇಷಾಶ್ಚ .
ದೇವಾನಾಂ ಶೋಕಮೋಹಾಭಾವಾತ್ . ತೇಭ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಾನಿ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ

ಭೌತಿಕವಿಷಯಾಃ ಸವಿಶೇಷಾ ಇತಿ . ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾದಾಕಾಶಮುತ್ಪನ್ನಂ . ಯಾವದ್
ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಾತ್ಪ್ರಥಿವೀ ಉತ್ಪನ್ನಾ . ಇಮಾನಿ ಪಂಚಭೂತಾನಿ ಸವಿಶೇಷಾಣಿ .
ಇಮೇ ವಿಶೇಷಾಃ ಕಿಂಲಕ್ಷಣಾಃ . (1) ಶಾಂತಾಃ (2) ಘೋರಾಃ (3) ಮೂಢಾಶ್ಚ .
ತಾನಿ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ಮನುಷ್ಯವಿಷಯಾಃ . ಆಕಾಶಮಹಾಭೂತಸ್ಯ ಕಾನಿ
ತ್ರೀಣಿ ಲಕ್ಷಣಾನಿ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿನ್ನಹಾನ್ ಧನಿಕಃ ಗರ್ಭಗೃಹಮಂತಃ
ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಪಂಚಕಾಮಸುಖಾನ್ಯನುಭುಂಕ್ತೇ . ಕದಾಚಿದುನ್ನತಂ ಪ್ರಾಸಾದಮಾರುಹ್ಯ
ಸುದೂರಮಕಾಶಮಹಾಭೂತಂ ಪಶ್ಯತಿ . [ತೇನ] ಆಕಾಶೇನ ಸುಖಮನುಭವತೀತ್ಯತಃ
ಶಾಂತಂ . ಅಥವಾ ಉನ್ನತೇ ಪ್ರಾಸಾದೇ ನಿವಿಷ್ಟಃ ಆಕಾಶಶೀತವಾತೇನ ಸ್ಪೃಶ್ಯತೇ .
ತದಾ ಆಕಾಶಂ ದುಃಖಜನಕಂ . ಅಥವಾ ಪುನಃ ಕಶ್ಚಿನ್ ಮಹತ್ಯಧ್ವನಿ ಚರನ್
ಕೇವಲಮಾಕಾಶಂ ಪಶ್ಯತಿ . ನ ಗ್ರಾಮಸಮುದಾಯಂ ಪಶ್ಯತಿ . ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನಂಚ
ನಾಸ್ತಿ . ತದಾ ಮೋಹಜನಕಂ . ತಥಾ ಶೇಷಾಣಿ ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯಪಿ . ಏವಂ
ದೇವಾನಾಂ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ವಿಷಯಾ ಏಕಾಂತಶಾಂತಾ ಇತ್ಯವಿಶೇಷಾಃ .
ಮನುಷ್ಯಾ
ಮಹಾಭೂತವಿಷಯಾಃ . ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಚ ತ್ರಿಗುಣವಂತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ಸವಿಶೇಷಾಣಿ ..

38..

ಕಾರಿಕಾ 39

ಪರ ಆಹ . ವಿಶೇಷಾ ಯಥಾವಿಭಾಗಮುಕ್ತಾಃ . ಕಿಮಿಮ ಏವ ವಿಶೇಷಾಃ ಕಿಂ ವಾ
ಪುನರನ್ಯೇ
ವಿಶೇಷಾಃ ಸಂತಿ . ಸಮಾಧೀಯತೇ . ಪುನರನ್ಯೇ ವಿಶೇಷಾಸ್ಸಂತಿ . ಯಥಾಹಾರ್ಯಾ

.. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ ಸಹ ಪ್ರಭೂತೈಸ್ತ್ರಿಧಾ ವಿಶೇಷಾಃ ಸ್ಯುಃ .

ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ತೇಷಾಂ ನಿಯತಾ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾ ನಿವರ್ತಂತೇ .. 39 ...

ಛ್ಛಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ ಪ್ರಭೂತಾ [ಇತಿ] ತ್ರಿವಿಧಾ ವಿಶೇಷಾಃ .

ತ್ರಿಷು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿಯತಾಃ ಶೇಷಾ ನಿವರ್ತಂತೇ ..

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ ಪ್ರಭೂತಾ [ಇತಿ] ತ್ರಿವಿಧಾ ವಿಶೇಷಾ ಇತಿ . ಸರ್ವಾಣಿ

ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಆದೌ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಾಣಿ ಕೇವಲತನ್ಮಾತ್ರಕಾನ್ಯುತ್ಪನ್ನಾನಿ .

ತಾನಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಾಣಿ ಗರ್ಭಾಶಯಂ ಪ್ರವಿಶಂತಿ . ಶುಕ್ರಶೋಣಿತಸಂಯೋಗಃ

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂ ವರ್ಧಯತಿ . ಷಡ್ವಿಧಾ ಅನ್ನಪಾನರಸಾ ಆಪ್ಯಾಯಿತಾಃ

ಸ್ಥೂಲಶರೀರಸ್ಯೋಪಚಯಂ ವೃದ್ಧಿಂಚ ಪುಷ್ಣಂತಿ . ಮಾತುಃ ಪುತ್ರಸ್ಯ
 ಚಾನ್ನಪಾನಮಾರ್ಗೈ ಸಂಯುಕ್ತೌ . ಅತಃ [ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ] ಪೋಷಿತಂ ವರ್ಧತೇ .
 ಯಥಾ ವೃಕ್ಷೋ ಮೂಲೇ ಜಲದ್ವಾರಯುಕ್ತತ್ವಾದ್ ಆಪ್ಯಾಯಯನ್ ವರ್ಧತೇ .
 ಏವಮಯಮನ್ನಪಾನರಸಃ ತದ್ಗಮನಮಾರ್ಗೇಣಾಂತಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ
 ವರ್ಧಯತಿ . ಯಾದೃಶಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಂ, ಸ್ಥೂಲಶರೀರಸ್ಯಾಪಿ
 ತಾದೃಶಂ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮಾಭ್ಯಂತರಮುಚ್ಯತೇ . ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ ಬಾಹ್ಯಮುಚ್ಯತೇ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರೇಽಸ್ಮಿನ್ ಪಾಣಿಪಾದಶಿರೋಮುಖೋದರಪುಷ್ಣಂ ಮನುಷ್ಯಲಕ್ಷಣಂ
 ಪೂರ್ಣಂ

ಭವತಿ . ಯಥಾ ವದಂತಿ ಮಹರ್ಷಯಶ್ಚತುರ್ವೇದೇಷು . ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ
 ಷಡಾಶ್ರಯಂ .

ರಕ್ತಮಾಂಸಸ್ನಾಯೂನಿ ತ್ರಿವಿಧಾ ಮಾತೃಜಾಃ . ಶುಕ್ರಮಜ್ಜಸ್ಥಿನಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ ಪಿತೃಜಾಃ .
 ಏತೇ ಷಡ್ ದೇಹಾಶ್ರಯಾ [ಇತಿ] . ಬಾಹ್ಯೇನ ಸ್ಥೂಲಶರೀರೇಣಾಭ್ಯಂತರಂ
 ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ

ವರ್ಧ್ಯತೇ . ಅಸ್ಯಾಭ್ಯಂತರಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಸ್ಯ ಸ್ಥೂಲಶರೀರೇಣೋಪಚಿತಸ್ಯ
 ಗರ್ಭಾಶಯಾನ್ನಿರ್ಗಮಕಾಲೇ ನಿರ್ಗತೇ ಚ ಬಾಹ್ಯಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ
 ತದ್ವಿಹೃತಿಸ್ಥಾನಾನಿ

ಭವಂತಿ . ಯಥಾ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಯ ಅನ್ಯೇ ನಾನಾಪ್ರಾಸಾದಕಕ್ಷಂ ಗೃಹಂ ಕುರ್ವಂತಿ .
 ಇದಂ

ಸ್ಥಾನಂ ವಿಹರಣಯೋಗ್ಯಂ, ಇದಂ ಸ್ಥಾನಂ ಭೋಜನಯೋಗ್ಯಂ, ಇದಂ ಸ್ಥಾನಂ
 ಸ್ವಾಪಯೋಗ್ಯಮಿತಿ .

ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲಶರೀರಯೋರಾಶ್ರಯಸ್ಥಾನಕರಣಾಯ
 ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ಸೃಜತಿ . (1) ಆಕಾಶಮಹಾಭೂತಮವಕಾಶನೇ ಸೃಜತಿ .

(2) ಪೃಥಿವೀಮಹಾಭೂತಂ ವಿಹರಣೇ ಸೃಜತಿ . (3) ಅಬ್ ಮಹಾಭೂತಂ ಶುದ್ಧೌ
 ಸೃಜತಿ . (4) ತೇಜೋಮಹಾಭೂತಮಾಹಾರಪಚನೇ ಸೃಜತಿ . (5) ವಾಯುಮಹಾಭೂತಂ

ವ್ಯೂಹನೇ ಸೃಜತಿ . ಏವಂ ತ್ರಿವಿಧಾ ವಿಶೇಷಾಃ (1) ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ (2) ಮಾತಾಪಿತೃಜಾಃ
 (3) ಶಾಂತಘೋರಮೂಢಾತ್ಮಕಪ್ರಭೂತಾನಿ . ಇಮೇ ತ್ರಯೋಽನ್ಯೇ ವಿಶೇಷಾ

ಉಚ್ಯಂತೇ .
 ಪರ ಆಹ . ಏಷು ತ್ರಿಷು ವಿಶೇಷೇಷು ಕತಿ ನಿತ್ಯಾಃ ಕತ್ಯನಿತ್ಯಾಃ . ಉತ್ತರಮಾಹ .

ತ್ರಿಷು ಸೂಕ್ಷ್ಮಾನಿಯತಾಃ ಶೇಷಾ ನಿವರ್ತಂತೇ . ಇತಿ . ಏಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ
 ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ದೃಷ್ಟಾನಿ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ವಿಶೇಷಾ ಆದ್ಯಶರೀರಜನಕಾ ನಿಯತಾಶ್ಚ .

ಯದಾ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ ನಿವರ್ತತೇ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂಚ ಯದ್ಯಧರ್ಮಯುಕ್ತಂ .
ತದಾ ಚತ್ವಾರಿ ಜನ್ಮಾನ್ಯುಪಾದತ್ತೇ . (1) ಚತುಷ್ಪಾತ್ (2) ಪಕ್ಷೀ (3) ಉರಗಃ (4)
ತಿಯರ್ಗ್ ಇತಿ . ಯದಿ ಧರ್ಮಯುಕ್ತಂ . ತದಾ ಚತ್ವಾರಿ ಜನ್ಮಾನ್ಯುಪಾದತ್ತೇ . (1)
ಬ್ರಹ್ಮಾ

(2) ದೇವಃ (3) ಪ್ರಜಾಪತಿಃ (4) ಮನುಷ್ಯ ಇತಿ . ಏವಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂ ತು ನಿಯತಂ
ಸತ್ ಸಂಸರತ್ಯಷ್ಟಸು ಸ್ಥಾನೇಷು . ಯಾವತ್ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯೇ ನೋತ್ಪನ್ನೇ ಸ್ತಃ .
ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯೇ ಯದ್ಯುತ್ಪನ್ನೇ . ತದಾ ಏತಚ್ಚರೀರಮುಕ್ತೋ ಮುಚ್ಯತೇ . ಅತ ಉಕ್ತಂ
ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ವಿಶೇಷಾ ನಿತ್ಯಾ ಇತಿ . ಶೇಷಾಃ ಸ್ಥೂಲವಿಶೇಷಾ ನಿವರ್ತಮಾನಾ ಅನಿತ್ಯಾ
ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ . ಮರಣಕಾಲೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಮುತ್ಸೃಜತಿ . ಏತತ್
ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾತಂ ಯದಿ ವಾ ಪಕ್ಷಿಭಿಃ ಖಾದ್ಯತೇ ಯದಿ ವಾ
ಪೂತಿಕಂ

ಶೀರ್ಯತೇ ಯದಿ ವಾಗ್ನಿನಾ ದಹ್ಯತೇ . ಮೂಢಸ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂ ಸಂಸಾರೇ
ಸಂಸರತಿ

.. 39..

ಕಾರಿಕಾ 40

ಪರ ಆಹ . ಭವತೋಕ್ತಂ ಮಾತಾಪಿತೃ[ಜಂ] ಶರೀರಂ ನಿವರ್ತತ ಇತಿ . ಕಿಂ ಪುನಂ
ಶರೀರಂ ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಮಸಕ್ತಂ ನಿಯತಂ ಮಹದಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಂತಂ .

ಸಂಸರತಿ ನಿರುಪಭೋಗಂ ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಂ .. 40 ...

ಛಃ: ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಂ ಶರೀರಮಸಕ್ತಂ [ನಿಯತಂ] ಮಹದಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಕಂ

ಸಂಸರತಿ ನಿರ್ವಿಷಯೋಪಭೋಗಂ ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಂ ..

ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಂ ಶರೀರಮಸಕ್ತಮಿತಿ . ಪುರಾ ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಂ ಸತ್
ಲೋಕಮಸೃಜತ್ . ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂ ಪ್ರಥಮಮಜಾಯತ . ಪ್ರಧಾನಾದ್ಬುದ್ಧಿರಜಾಯತ

ಬುದ್ಧೀರಹಂಕಾರೋಽಜಾಯತ . ಅಹಂಕಾರಾತ್ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯಜಾಯಂತ
ಏತಾನಿ

ಸಪ್ತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಲಕ್ಷಣಂ ಕೇದೃಶಂ .

ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಸದೃಶಂ . ವಿಷಯಾನನುಭೂಯ ಪಶ್ಚಾದೇತಚ್ಚರೀರಂ

ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ನೋತಿ . ಅಸಕ್ತಮಿತಿ . ಯಥೋಕ್ತಮಾಚಾರ್ಯೈಃ . ಏತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಂ
ತಿಯರ್ಜಮನುಷ್ಯದೇವಗತಿಷು ಸ್ಥಿತಮಪಿ, ಪರ್ವತಪಾಷಾಣಭಿತ್ತಾದಿನಾ ನ

ಪ್ರತಿಹಂತುಂ ಶಕ್ಯತೇ . ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್ .. ಇತಿ . ನ ಚ ವಿಕ್ರಿಯತೇ .
ಯಾವತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾ ನೋತ್ಪದ್ಯತೇ [ತಾವತ್] ಸದಾ ನ ವಿಯುಜ್ಯತೇ .
ಇದಂ ನಿಯತಮಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಮಹದಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಕಮಿತಿ .
ಏತಚ್ಚರೀರಂ ಕತಿಭಿಸ್ತತ್ತ್ವೈಃ ಸಿದ್ಧೈಃ . ಸಪ್ರವಿಧಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ತ್ವೈಃ .
ಷೋಡಶವಿಧಸ್ಥೂಲತತ್ತ್ವ ಪರ್ಯಂತೈಃ ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕಿಂ ಕರೋತಿ . ಸಂಸರತಿ,
ನಿರ್ವಿಷಯೋಪಭೋಗಂ . ತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಂ
ಕದಾಚಿತ್
ಚತುರ್ಷು ಜನ್ಮಸು ಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ತ್ರೀನ್ ಲೋಕಾನ್ ಸಂಸರತಿ . ನಿರ್ವಿಷಯೋಪಭೋಗಮಿತಿ

ಯದ್ಯೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಸಂಯುಕ್ತಂ . ಯದಿ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾತಸ್ಥೂಲಶರೀರರಹಿತಂ

[ತದಾ] ವಿಷಯೋಪಭೋಗಶಕ್ತಿನಾಸ್ತಿ . ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಮಿತಿ .
ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಸ್ಯ ಭಾವಾಃ ತ್ರಿವಿಧಾಃ . [ತ್ರೈಃ] ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ . ಇಮೇ ತ್ರಯೋ
ಭಾವಾಃ ಪಶ್ಚಾದ್ವಕ್ಷ್ಯಂತೇ . (1) ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಭಾವಃ (2) ಪ್ರಾಕೃತಿಕಭಾವಃ
(3) ವೈಕೃತಭಾವ ಇತಿ ಭಾವಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾಃ . ಏಭಿಸ್ತಿಭಿರ್ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ
ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ . ಲಿಂಗಮಿತಿ . ಅನಾರ್ಯೈರದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ . ತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ
ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ .. 40

ಕಾರಿಕಾ 41

ಪರ ಆಹ . ಏಭಿಃ ತ್ರಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಸಂಸಾರೇ ಸಂಸರಣಾಯಾಲಂ . ಕಿಂ
ಮಿಥ್ಯಾಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರೇಣ . ಆರ್ಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಚಿತ್ರಂ ಯಥಾಶ್ರಯಮೃತೇ ಸ್ಥಾಣ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ವಿನಾ ಯಥಾ ಛಾಯಾ .
ತದ್ವದ್ವಿನಾಽವಿಶೇಷೈಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ನ ನಿರಾಶ್ರಯಂ ಲಿಂಗಂ .. 41 ...

ಛ್ಃ: ಯಥಾ ಚಿತ್ರಂ ಭಿತ್ತಿಮೃತೇ ನ, ಸ್ಥಾಣ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ವಿನಾ ನ ಛಾಯಾ .
[ತದ್ವತ್] ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಶರೀರವಿಯುಕ್ತಂಚೇತ್, ತ್ರಯೋದಶಕಂ ನಿರಾಶ್ರಯಂ
ತಿಷ್ಠತಿ ..

ಯಥಾ ಚಿತ್ರಂ ಭಿತ್ತಿಮೃತೇ ನ, ಸ್ಥಾಣ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ವಿನಾ ನ ಛಾಯಾ ಇತಿ .
ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್

ಆಧಾರಾಧೇಯೌ ದ್ವೌ ಧರ್ಮೌ ಸಂಯುಕ್ತೌ ದೃಷ್ಟೌ ನ ವಿಯುಕ್ತೌ . ಯಥಾ
ಚಿತ್ರರೂಪಂ

ಭಿತ್ತಾಶ್ರಯಂ . ಭಿತ್ತಿಂ ವಿಹಾಯ ಪೃಥಜ್ ನ ತಿಷ್ಠತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ
ವಿಹಾಯ ತ್ರಯೋದಶಕಂ ನ ಸ್ಥಾತುಂ ಕ್ಷಮತೇ . ಕಿಂಚ ಸ್ಥಾಣುಂ ವಿನಾ ಛಾಯಾ

ನಿರಾಶ್ರಯಾ . ಅಗ್ನಿವಿರಹೇ ಪ್ರಕಾಶೋ ನಾಸ್ತಿ . ಜಲವಿರಹೇ ಶೈತ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ .
ವಾಯುವಿರಹೇ ಸ್ವಶೋ ನಾಸ್ತಿ . ಆಕಾಶಂ ವಿನಾ ನೇರ್ಯಾಪಥಃ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಏವಂ
ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ವಿನಾ ಸ್ಥೂಲಲಿಂಗಂ ನಿರಾಶ್ರಯಮುಪರಮತೇ ನ ತಿಷ್ಠತಿ .
ತಸ್ಮಾದುಕ್ತಂ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಶರೀರವಿಯುಕ್ತಂಚೇತ್, ತ್ರಯೋದಶಕಂ ನಿರಾಶ್ರಯಂ
ತಿಷ್ಠತೀತಿ .. 41..

ಕಾರಿಕಾ 42

ಪರ ಆಹ . ಇದಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ತ್ರಯೋದಶಕೇನ ಸಹ ಕಿಮರ್ಥಂ ಸಂಸಾರೇ
ಸಂಸರತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಪುರುಷಾರ್ಥಹೇತುಕಮಿದಂ ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಪ್ರಸಂಗೇನ .

ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಭುತ್ವಯೋಗಾನ್ನಟವದ್ವ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ ಲಿಂಗಂ .. 42 ...

ಛಾ: ಪುರುಷಾರ್ಥಹೇತುಕಂ ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಹೇತೋಃ .

ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಭುತ್ವಶಕ್ಯನುಸಾರಾತ್ ನಟವತ್ಪ್ರವರ್ತತೇ ಲಿಂಗಂ ..

ಪುರುಷಾರ್ಥಹೇತುಕಮಿತಿ . ಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ ಪ್ರಧಾನಂ

ವಿಕ್ರಿಯತೇ . [ಪುರುಷಾರ್ಥೋ ದ್ವಿವಿಧಃ . (1) ಶಬ್ದಾದ್ಯುಪಲಬ್ಧಿವಿಷಯಃ (2)

ಗುಣಪುರುಷಾಂತರದರ್ಶನಮಂತಿಮಃ . ಬ್ರಹ್ಮಪದಾದಿಷು ಪುರುಷಾಃ ಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯೈಃ

ಸಂಯುಜ್ಯಂತೇ . ಸಂಯುಕ್ತಾಃ ಪಶ್ಚಾದ್ವಿಮುಚ್ಯಂತೇ . ಅತಃ ಪ್ರಧಾನಂ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ

ವಿಕರೋತಿ . ಇದಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ಕಿಂನಿಮಿತ್ತಂ ಸಂಸರತಿ . ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಹೇತೋಃ

ನಿಮಿತ್ತಂ ಯದುತ ಧರ್ಮಾದೀನಿ ಅಷ್ಟವಿಧಾನಿ ಪಶ್ಚಾದ್ವಕ್ಷ್ಯಂತೇ . ಆರ್ಯಾಮೇವಾಹ

ಧರ್ಮೇಣ ಗಮನಮೂರ್ಧ್ವಂ ಗಮನಮಧಸ್ತಾದ್ಧವತ್ಯಧರ್ಮೇಣ .

ಜ್ಞಾನೇನ ಚಾಪವರ್ಗೋ ವಿಪರ್ಯಯಾದಿಷ್ಯತೇ ಬಂಧಃ ..

ಇಮಾನಿ ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ಪುನಃ ಕಿಂನಿಮಿತ್ತಂ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ .

ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಭುತ್ವಶಕ್ಯನುಸಾರಾದಿತಿ . ಯಥಾ [ಕಶ್ಚಿತ್] ರಾಷ್ಟ್ರಪಾಲಃ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರೇ

ಅರ್ಥಾನುಸಾರಾತ್ [ಕಾರ್ಯಂ] ಕರೋತಿ . ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಮಪಿ ದೇವಮನುಷ್ಯತೀರ್ಯಗಾದಿಸ

ಕರೋತಿ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ನಟವತ್ಪ್ರವರ್ತತೇ ಲಿಂಗಮಿತಿ . ಯಥಾ ನಟಃ

ಕದಾಚಿದ್ಧೇವರೂಪೋ

ದೃಶ್ಯತೇ . ಕದಾಚಿದ್ಬ್ರಾಹ್ಮರೂಪೋ ದೃಶ್ಯತೇ . ಕದಾಚಿನ್ನಾಗಪಿಶಾಚಾದಿರೂಪೋ

ವಿಚಿತ್ರೋ ವಿಭಿನ್ನಶ್ಚ ದೃಶ್ಯತೇ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮಪ್ಯೇವಂ ತ್ರಯೋದಶಕೇನ

ಸಂಯುಕ್ತಂ ಕದಾಚಿದ್ಗಜಾಶ್ವಾದಿಕುಕ್ಷಿಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಗಜಾಶ್ವಾದ್ಯಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣಮತೇ .

ಕದಾಚಿನ್ಮನುಷ್ಯದೇವಾದಿಕುಕ್ಷಿಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಮನುಷ್ಯದೇವಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣಮತೇ .
ಅತ ಉಕ್ತಂ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಭುತ್ವಶಕ್ಯನುಸಾರಾನ್ನಟವತ್ಪವರ್ತತೇ ಲಿಂಗಮಿತಿ .. 42..
ಕಾರಿಕಾ 43

ಪರ ಆಹ . ಉಕ್ತಂ ಪ್ರಾಕ್ ತ್ರಿವಿಧೈರ್ಭಾವೈರಧೈವಾಸಿತಾನಿ ತ್ರಯೋದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ಸಂಸಾರೇ ಸಂಸರಂತಿ . ಇತಿ . ಕೇ [ತೇ] ತ್ರಿವಿಧಾ ಭಾವಾಃ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .
.. ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಶ್ಚ ಭಾವಾಃ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾ ವೈಕೃತಾಶ್ಚ ಧರ್ಮಾದ್ಯಾಃ .
ದೃಷ್ಟಾಃ ಕರಣಾಶ್ರಯಿಣಃ ಕಾರ್ಯಾಶ್ರಯಿಣಶ್ಚ ಕಲಲಾದ್ಯಾಃ .. 43 ...
ಭಃ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಃ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾ ವೈಕೃತಾ [ಇತಿ] ತ್ರಯೋ ಭಾವಾಃ .
ದೃಷ್ಟಾ ಅಂತಃಕರಣಾಶ್ರಯಿಣಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಶ್ರಯಿಣಶ್ಚ ಕಲಲಾದ್ಯಾಃ ..
ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಃ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾ ವೈಕೃತಾ [ಇತಿ] ತ್ರಯೋ ಭಾವಾ ಇತಿ . ಸರ್ವಭಾವಾ
ಭಾವಾಖ್ಯಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ . (1) ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಃ (2) ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾಃ (3)
ವೈಕೃತಾ ಇತಿ . ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾ ಯಥಾ ಕಪಿಲಮುನೇರಾದೌ ಸಹಜಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಗುಣಾಃ

(1) ಧರ್ಮ (2) ಜ್ಞಾನ (3) ವಿರಾಗ (4) ಐಶ್ವರ್ಯಾಣೀತಿ . ಇಮೇ ಚತುರ್ವಿಧಾ
ಗುಣಾಃ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಾಃ . ಅತಸ್ತೇ ಚತ್ವಾರೋ ಗುಣಾಃ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಭಾವಾಶ್ರಯಿಣಃ .
ಕೇ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾಃ . ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾ ಇತಿ . ಯಥೋಕ್ತಂ ವೇದೇ . ಪುರಾ [ಕಿಲ]
ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸಮಜಾಯಂತ . (1) ಸನ್ಯ (2) ಸನಂದನ
(3) ಸನಾತನ (4) ಸನತ್ಕುಮಾರನಾಮಾನಃ . ಏಷಾಂ ಚತುರ್ಣಾಂ ಪುತ್ರಾಣಾಂ
ಸಂಪೂರ್ಣಕರಣಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಶರೀರವತಾಂ ಷೋಡಶವರ್ಷೇ ಚತ್ವಾರೋ
ಭಾವಾ

ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಿಸಿದ್ಧಾ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವಿರಾಗೈಶ್ವರ್ಯಾಖ್ಯಾ ಅಕಸ್ಮಾನ್ನಿಧಿದರ್ಶನಲಾಭವತ್
[ಇತಿ] . ಏತೇ ಚತ್ವಾರೋ ಭಾವಾ ನ ನಿಮಿತ್ತಲಬ್ಧಾಃ . ಅತಃ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ

ವೈಕೃತಾ ಭಾವಾ ಇತಿ . ವಿಕೃತಿನಾರ್ಮಾಚಾರ್ಯಮೂರ್ತಿಃ . ಆಚಾರ್ಯಮೂರ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾತ್
ಶಿಷ್ಯಾಃ

ಸಗೌರವಂ ಸಭಕ್ತಿಂ ಚೋಪಗಮ್ಯ ಶ್ರುತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ಲಭಂತೇ . ಜ್ಞಾನಾದ್ವೈರಾಗ್ಯಂ
ಲಭಂತೇ . ವೈರಾಗ್ಯಾದ್ಧರ್ಮಂ ಲಭಂತೇ . ಧರ್ಮಾದಷ್ಟವಿಧಮೈಶ್ವರ್ಯಂ ಲಭಂತೇ

ಇಮೇ ಶಿಷ್ಯಗುಣಾಶ್ಚತ್ವಾರ ಆಚಾರ್ಯಮೂರ್ತಿಲಬ್ಧತ್ವಾದ್ವೈಕೃತಾ ಉಚ್ಯಂತೇ .
ಏಭಿಶ್ಚತುರ್ಭಿರ್ಗುಣೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಮಹದಾದಿ ಅಂತಃಕರಣಂ ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ
. ಏತೇ

ಚತ್ವಾರೋ ಗುಣಾಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷೈಃ ಸಹ ಅಷ್ಟವಿಧಾಃ . ಇಮೇಽಷ್ಟಧರ್ಮಾಃ ಕಿಮಾಶ್ರಿತ್ಯ

ವರ್ತಂತೇ . ಉತ್ತರಮಾಹ . ದೃಷ್ಟಾ ಅಂತಃಕರಣಾಶ್ರಯಿಣಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಶ್ರಯಿಣಶ್ಚ
ಕಲಲಾದ್ಯಾ ಇತಿ . ಅಂತಃಕರಣಂ ಯನ್ಮಹದಾದಿ . ಸಮಹಾನಷ್ಟಭಾವಯುಕ್ತಃ .
ಚತ್ವಾರೋ

ಮಹದಾಶ್ರಯಿಣೋ ವರ್ತಂತೇ . ಯಥೋಕ್ತಂ ಪ್ರಾಕ್ .

ಅಧ್ಯವಸಾಯೋ ಬುದ್ಧಿಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂ .

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಮೇತದ್ರೂಪಂ ತಾಮಸಮಸಮಸ್ತಾದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ .. ಇತಿ .

ಇಮೇಽಷ್ಟವಿಧಾ ಅಂತಃಕರಣಾಶ್ರಯಿಣಃ ಸಿದ್ಧಾಃ .

ತೇಽಷ್ಟಭಾವಾಶ್ಚಾರ್ಜಯಜನೈರ್ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಷಾ ದೃಷ್ಟಾಃ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ದೃಷ್ಟಾ

ಇತಿ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಶ್ರಯಿಣಶ್ಚ ಕಲಲಾದ್ಯಾ ಇತಿ . ಯದಷ್ಟವಿಧಶರೀರಾಣಿ (1)

ಕಲಲ (2) ಬುದ್ಬುದ (3) ಪೇಶೀ (4) ಘನ[ಮಾಂಸ] (5) ಗರ್ಭ (6) ಕುಮಾರ (7)

ಯೌವನ (8) ಸ್ಥಾವಿರಾಖ್ಯಾನಿ . ಇಮಾನ್ಯಷ್ಟವಿಧಾನಿ ಚತುರ್ಭಿರನ್ನರಸೈವೈವೃದ್ಧಿಂ

ಲಭಂತೇ . (1) ಮಾತೃನಿಮಿತ್ತಾಃ ಷಡ್ರಸಾಶ್ಚತ್ವಾರಿ ಶರೀರಾಣಿ ವರ್ಧಯಂತಿ .

(2) ಕ್ಷೀರರಸಾದ್ ಗರ್ಭಶರೀರಂ ವರ್ಧತೇ . (3) ಸ್ತನ್ಯಪಾನಾತ್ ಕೌಮಾರಶರೀರಂ

ವರ್ಧತೇ . (4) ಅವಶಿಷ್ಟಾಹಾರನಿಮಿತ್ತೋರ ರಸೋಽನ್ತಿಮೇ ದ್ವೇ ಶರೀರೇ

ವರ್ಧಯತಿ .

ಏತದಷ್ಟವಿಧಂ ಶರೀರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಸಿದ್ಧೈತಿ . ಇಮೇ ಷೋಡಶ

ಪದಾರ್ಥಾ ಅಂತಃಕರಣಮಧಿವಾಸಯಂತಿ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂಚ ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ

.. 43..

ಕಾರಿಕಾ 44

ಪರ ಆಹ . ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಹೇತೋರ್ನಟವತ್ಪ್ರವರ್ತತೇ ಲಿಂಗಮಿತಿ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ .

[ತತ್ರ] ಕಿಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಕಿಂ ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ . ಉತ್ತರಮಾಹ .

.. ಧರ್ಮೇಣ ಗಮನಮೂರ್ಧ್ವಂ ಗಮನಮಧಸ್ತಾದ್ಭವತ್ಯಧರ್ಮೇಣ .

ಜ್ಞಾನೇನ ಚಾಪವಗೋರ್ ವಿಪರ್ಯಯಾದಿಷ್ಟತೇ ಬಂಧಃ .. 44 ...

ಭಃ ಧರ್ಮೇಣ ಗಮನಮೂರ್ಧ್ವಮಧರ್ಮೇಣ ಗಮನಮಧಸ್ತಾತ್ .

ಜ್ಞಾನೋದ್ದೇಗಾಭ್ಯಾಮಪವರ್ಗಃ ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಶ್ಚೇತ್ತದಾ ಬಂಧಃ ..

ಲೋಕೇ ಯದಿ ಮನುಷ್ಯೋ ಯಮನಿಯಮಾದಿ ಧರ್ಮಂ ಕರೋತಿ . ತೇನ

ಧರ್ಮೇಣ

ಜನ್ಮೋಪಾದಾನಕಾಲೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮೂರ್ಧ್ವಂ ಗತ್ವಾ ಅಷ್ಟಸು ಸ್ಥಾನೇಷು

ಉತ್ಪದ್ಯತೇ .

(1) ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ (2) ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಂ (3) ಐಂದ್ರಂ (4) ಗಾಂಧರ್ವಂ (5) ಯಾಕ್ಷಂ

(6) ರಾಕ್ಷಸಂ (7) ಯಾಮಂ (8) ಪೈಶಾಚಂ ಇತ್ಯಷ್ಟಸ್ಥಾನೇಷು ಜನ್ಮ ಲಭತೇ .

ಯದಿ ತದ್ಗತವಿಧಧರ್ಮವಿಪರೀತಮಧರ್ಮಂ ಕರೋತಿ . ಜನ್ಮೋಪಾದಾನಕಾಲೇ ಅಧೋ

ಗತ್ವಾ ಪಂಚಸು ಸ್ಥಾನೇಷು ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . (1) ಚತುಷ್ಪಾತ್ (2) ಪತಗ (3) ಉರಗ (4) ತಿರ್ಯಕ್ (5) ಸ್ಥಾವರೇಷು ಪಂಚಸು ಸ್ಥಾನೇಷು ಅಧರ್ಮೇಣೋತ್ಪದ್ಯತೇ

ಜ್ಞಾನೋದ್ದೇಗಾಭ್ಯಾಮಪವರ್ಗ ಇತಿ . ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರೇಣ ಜ್ಞಾನಂ ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನೇನ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಲಭತೇ . ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಂ ತ್ಯಜತಿ . ಪುರುಷಕೈವಲ್ಯಾದಪವರ್ಗ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಶ್ಚೇತ್ತದಾ ಬಂಧ ಇತಿ

ಜ್ಞಾನವಿಪರೀತಮಜ್ಞಾನಂ . ಯಥಾ ಪುರುಷೋ ವದತಿ ಅಹಂ ಅನುಕಂಪ್ಯಃ ಅಹಂ ಪ್ರಿಯಃ ಮಮ ಪ್ರಿಯಮಿತಿ . ಅಹಂಕಾರಾದೇವಂ ಮನ್ಯತೇ ಅಹಮಿತಿ . ಇದಮುಚ್ಯತೇಽಜ್ಞಾನಂ

ಇದಮಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಶರೀರಂ ಬಧ್ನಾತಿ . ತೇನ ಮನುಷ್ಯದೇವತಿಯಕ್ಷು ವರ್ತತೇ . ಬಂಧಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ (1) ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧಃ (2) ವಿಕೃತಿಬಂಧಃ (3) ದಕ್ಷಿಣಾಬಂಧ ಇತಿ . ಏತೇ ತ್ರಯಃ ಪ್ರಶ್ನಾದ್ವ್ಯಕ್ತ್ಯಂತೇ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕೇತಿ . ಧರ್ಮೋ ನಿಮಿತ್ತಮಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಊರ್ಧ್ವಗಮನಂ ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ . ಅಧರ್ಮೋ ನಿಮಿತ್ತಂ .

ಅಧೋಗಮನಂ ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ . ಜ್ಞಾನೋದ್ದೇಗೌ ನಿಮಿತ್ತಂ . ಅಪವರ್ಗೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ

ಅಜ್ಞಾನೋದ್ದೇಗೌ ನಿಮಿತ್ತಂ . ಬಂಧೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ . [ಇತಿ] ಚತ್ವಾರಿ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ಉಕ್ತಾನಿ .. 44..

ಕಾರಿಕಾ 45

ಕಿಂಚ ಚತ್ವಾರಿ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ಸಂತಿ . [ತಾನ್ಯ]ಧುನಾ ವಕ್ಷ್ಯತಿ .

.. ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಲಯಃ ಸಂಸಾರೋ ರಾಜಸಾದ್ಭವತಿ ರಾಗಾತ್ . ಐಶ್ವರ್ಯಾದವಿಘಾತೋ ವಿಪರ್ಯಯಾತ್ತದ್ವಿಪರ್ಯಾಸಃ .. 45 ..

ಭಃ ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಲಯಃ ರಾಜಸಾದ್ಭಾಗಾತ್ಸಂಸಾರಃ .

ಐಶ್ವರ್ಯಾದವಿಘಾತಃ ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಾದ್ವಿಘಾತೋಽಸ್ತಿ ..

ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಲಯ ಇತಿ . [ಯಥಾ] ಕಶ್ಚಿದ್ಭಾಹ್ಮಣಃ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋ

ಮಾರ್ಗಮಧೀಯಾನ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನಿಗೃಹ್ಣಾತಿ . ಏಕಾದಶವಿಷಯಾನ್ ದೂರತಃ

ಪರಿಹರತಿ . ಯಮನಿಯಮಾದಿದಶಧರ್ಮಾನ್ ಸಂರಕ್ಷತಿ . ತದಾ ಉದ್ವೇಗಂ

ಲಭತೇ . ಉದ್ವೇಗಾದ್ವೈರಾಗ್ಯಂ . ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ತು ನಾಸ್ತಿ .

ತಸ್ಮಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯಪವರ್ಗಃ . ಅಯಂ ಮ್ರಿಯಮಾಣಃ ಕೇವಲಮಷ್ಟಸು ಪ್ರಕೃತಿಷು ಲೀಯತೇ .

ಅಷ್ಟ ಪ್ರಕೃತಯೋ ಯದುತ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಬುಧ್ಧಿರಹಂಕಾರಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ .

ಅಷ್ಟಸು ಪ್ರಕೃತಿಷು ಸ್ಥಿತಃ ಅನವಾಪ್ತಮೋಕ್ಷೋ ಮುಕ್ತ ಇತಿ ಮನ್ಯತೇ .

ಪಶ್ಚಾತ್ಸಂಸರಣಕಾಲೇ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ ಪುನರುತ್ಪಾದತೇ .

ಅತ ಉಕ್ತಂ ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಲಯ ಇತಿ . ಅಯಮುಚ್ಯತೇ ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧ ಇತಿ .

ರಾಜಸಾದ್ಯಾಗಾತ್ಸಂಸಾರ ಇತಿ . ರಾಜಸೋ ರಾಗ ಇತಿ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿನ್ನೃತ್ಯತೇ . ಅಯಂ

ಮಹಾದಾನಮಾಚರಾಮಿ, ಮಹಾಯಜ್ಞಂ ದೇವಕಾರ್ಯಂ ಕರೋಮಿ, ಸೋಮರಸಂ ಪಿಬಾಮಿ, ಪರಲೋಕೇ

ಸುಖಮನುಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಇತಿ . ಅನೇನ ರಾಜಸರಾಗೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನಾದಿತೀರ್ಯಗ್ಜಾತಿಪರ್ಯಂ

ಸಂಸಾರೇ ಜನ್ಮೋಪಾದತೇ . ಅಯಮುಚ್ಯತೇ ದಕ್ಷಿಣಾಬಂಧ ಇತಿ . ಐಶ್ವರ್ಯಾದವಿಘಾತ

ಇತಿ . ಐಶ್ವರ್ಯಂ ಸತ್ತ್ವಜಾತೀಯಮಷ್ಟಾಂಗಮಣಿಮಾಲಘಿಮಾದಿ . ಅನೇನೈಶ್ವರ್ಯೇಣ

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ಥಾನಂ ಯತ್ರಾಷ್ಟವಿಧಾವಿಘಾತೋ ಭವತಿ . ಇಮನಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಾಣಿ

ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸಂಯೋಗಾದ್ ವಿಕೃತಿಬಂಧ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ . ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಾದ್ವಿಘಾತೋಽಸ್ತಿ ಇತಿ .

ಯದೈಶ್ವರ್ಯವಿಪರೀತಂ ತದನೈಶ್ವರ್ಯಂ . ಅನೈಶ್ವರ್ಯೇಣ ಸರ್ವತ್ರ ವಿಘಾತಃ .

ಅಯಂ

ವಿಘಾತೋಽಪಿ ವಿಕೃತಿಬಂಧಃ . ಅಸ್ಯ ತಾಮಸಧರ್ಮತ್ವಾತ್ . ಇತ್ಯಸ್ಯಾಮಾರ್ಯಾಯಾಂ

ಚತ್ವಾರಿ

ನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಿಕಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿ . ವೈರಾಗ್ಯಂ ನಿಮಿತ್ತಂ . ಪ್ರಕೃತಿಲಯೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ .

ರಾಜಸರಾಗೋ ನಿಮಿತ್ತಂ . ಸಂಸಾರೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ . ಐಶ್ವರ್ಯಂ ನಿಮಿತ್ತಂ .

ಅವಿಘಾತೋ

ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ . ಅನೈಶ್ವರ್ಯಂ ನಿಮಿತ್ತಂ . ವಿಘಾತೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ . ಏವಮಷ್ಟನಿಮಿತ್ತಾನಿ

ಅಷ್ಟನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ಇತೀಮೇ ಷೋಡಶಸರ್ಗಾ ಉಕ್ತಾಃ .. 45..

ಕಾರಿಕಾ 46

ಪರ ಆಹ . ಇಮೇ ಷೋಡಶನಿಮಿತ್ತನೈಮಿತ್ತಕಸರ್ಗಾಃ ಕಿಮಾತ್ಮಕಾಃ .

ಆರ್ಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಏಷ ಪ್ರತ್ಯಯಸರ್ಗೋ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧ್ಯಾಖ್ಯಾಃ .

ಗುಣವೈಷಮ್ಯವಿಮರ್ದೇನ ತಸ್ಯ ಭೇದಾಸ್ತು ಪಂಚಾಶತ್ .. 46 ..

ಭಃ ಸಗೋರ್ ಬುದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಾತ್ಮಕಃ, ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಯಃ .

ಗುಣವೈಷಮ್ಯವಿಮರ್ದೇನ ಬುದ್ಧಿಸರ್ಗಸ್ಯ ಪಂಚಾಶದ್ಭೇದಾಃ ..

ಸಗೋರ್ ಬುದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಾತ್ಮಕ ಇತಿ . ಸರ್ಗ ಇತಿ ಷೋಡಶಕೋ ವಾ ಅಷ್ಟವಿಧಾನಿ

ನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ವಾ . ಯದಿ ಷೋಡಶವಿಧಃ, [ತದಾ] ಅಷ್ಟ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಅಷ್ಟ

ನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ಚ ಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮಕಾನಿ . ಅಷ್ಟವಿಧಾನಿ ವಾ [ಇತಿ ಪಕ್ಷೇ] ಅಷ್ಟ

ನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿ ಸರ್ಗಖ್ಯಾನಿ . ಅಷ್ಟ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ತದಾತ್ಮಕಾನಿ . ಅತ ಉಕ್ತಂ

ಷೋಡಶವಿಧಃ ಸಗೋರ್ ಬುದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಾತ್ಮಕ ಇತಿ . ಯಥಾ ಪ್ರಾಗಾಯೋಕ್ತಾ .

ಅಧ್ಯವನಾಯೋ ಬುದ್ಧಿಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಾಗ ಐಶ್ವರ್ಯಂ . ಸಾತ್ತ್ವಿಕಮೇತದ್ರೂಪಂ

ತಾಮಸಮಸ್ತಾ ದ್ವಿಪರ್ಯಸ್ತಂ .. ಇತಿ . ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಯ ಇತಿ .

ತೇ ಷೋಡಶಸರ್ಗಭೇದಾಶ್ಚತುರ್ಧಾ ಭಿನ್ನಾಃ . (1) ವಿಪರ್ಯಯ (2) ಅಶಕ್ತಿ (3)

ತುಷ್ಟಿ (4) ಸಿದ್ಧಯ ಇತಿ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬಾಹ್ಯಣಶ್ಚತುರ್ಭಿಃ ಶಿಷ್ಯೈಃ ಸಹ

ಮಹತೋ ರಾಷ್ಟ್ರಪಾಲಾತ್ ಸ್ವಧಾಮ ಪ್ರತಿನಿವವೃತೇ . ಪಥಿ ಗಚ್ಚನ್

ಸೂರ್ಯೇನುದಿತೇ

ತಚ್ಚಿಷ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ತದಾವೋಚದಾಚಾರ್ಯಂ . ಆಚಾರ್ಯ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯೇ

ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಪಸ್ತು

ಪಶ್ಯಾಮಿ . ನ ಜಾನೇ ಅಯಂ ಸ್ಥಾಣುವಾ ಪುರುಷೋ ವಾ ಇತಿ . [ಏವಂ] ಅಸ್ಯ

ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ

ಸ್ಥಾಣೌ ಸಂಶಯೋಽಜಾಯತ . ಆಚಾರ್ಯೋ ದ್ವಿತೀಯಂ ಶಿಷ್ಯಮವೋಚತ್ . ಗತ್ವಾ

ವಿಮೃಶ್ಯ

ವಿಲೋಕಯ ಪುರುಷೋ ವಾ ಸ್ಥಾಣುವಾ ಇತಿ . ಅಯಮಾಚಾರ್ಯವಚನೇನ

ತತೋ ದೂರಾದೇವ

ವ್ಯಲೋಕಯತ್ . ನ ತತ್ಸಮೀಪಂ ಗಂತುಂ ಸಮರ್ಥೋಽಭೂತ್ . ತದಾ

ಅವದದಾಚಾರ್ಯಂ .

ಆಚಾರ್ಯ ತತ್ಸಮೀಪಂ ಗಂತುಂ ನ ಶಕ್ನೋಮಿ ಇತಿ . ಅಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಪುರುಷಸ್ಯಾಶಕ್ತಿಃ

.

ಅಥಾವೋಚತ್ಪ್ರತೀಯಂ ಶಿಷ್ಯಂ . ತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಮಂ ವಿಲೋಕಯ ನಿಶ್ಚಿನುಹಿ

ಕಿಮೇತದ್

ಇತಿ . ವಿಲೋಕ್ಯಾಚಾರ್ಯಮವೋಚತ್ . ಆಚಾರ್ಯ ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಮೇತದ್ವ್ಯವಲೋಕನೆ

.

ಸೂರ್ಯ ಉದಿತೇ ಮಹಾನ್ ಸಾರ್ಥವಾಹಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವೇತ್ . ಅನುಸರಾಮಃ ಇತಿ

ಅಸ್ಯ

ತೃತೀಯಪುರುಷಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಪುರುಷಾವಿವೇಕೇಽಪಿ ತುಷ್ಟಿರ್ಜಾತಾ . ಅಥಾವೋಚಚ್ಚತುರ್ಥಂ
ಶಿಷ್ಯಂ . ತಂ ಗತ್ವಾ ವಿಲೋಕಯ ಇತಿ . ಅಯಂ ವಿಶುದ್ಧಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯತ್ವಾದ್
ವೇತ್ರರಜ್ಜುವಲಯಮಪಶ್ಯತ್ . ಊರ್ಧ್ವಂಚ ಶಕುನಿಸಮವಾಯೋಽಸೀತ್ . ಗತ್ವಾ
ತನ್ನೂಲಂ

ಪಸ್ಪರ್ಶ . ಪ್ರತಿನಿವೃತ್ತಾಚಾರ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ ಆಚಾರ್ಯ ಅಯಂ ಸ್ಥಾನಃ [ಇತಿ] .
ಅಯಂ

ಚತುರ್ಥಃ ಪುರುಷೋ ಹಿ ಸಿದ್ಧಿಮಲಭತ . ತಸ್ಮಾತ್ ಷೋಡಶಸರ್ಗಭೇದಾಶ್ಚತುರ್ಥಾ
ಭಿನ್ನಾಃ . ಗುಣವೈಷಮ್ಯವಿಮರ್ಶೇನೇತಿ . ಗುಣಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾಃ ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ .
ಇಮೇ ತ್ರಯೋಽನ್ಯೋನ್ಯಂ ವಿರುದ್ಧಃ . ಸತ್ತ್ವಮುತ್ಕಟಂಚೇದ್ ರಜಸ್ತಮಸೀ
ಅಭಿಭವತಿ .

ಯಥಾ ಸೂರ್ಯತೇಜೋ ನಕ್ಷತ್ರವಹ್ನ್ಯಾದಿಕಮಭಿಭವತಿ . ರಜಸ್ಯುತ್ಕಟೇಽಪ್ಯೇವಂ .
ಯದಿ

ವಿಮೃಶ್ಯತೇ ತ್ರಿಗುಣವೈಷಮ್ಯಾದಿ. [ತದಾ] ಬುದ್ಧಿಸರ್ಗಾಃ ಪಂಚಾಶದ್ಭಿನ್ನಾಃ .. 46..

ಕಾರಿಕಾ 47

ಪಂಚಾಶದ್ಭೇದಾನಿದಾನೀಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ .

.. ಪಂಚ ವಿಪರ್ಯಯಭೇದಾ ಭವಂತ್ಯಶಕ್ತಿಶ್ಚ ಕರಣವೈಕಲ್ಯಾತ್ .

ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಭೇದಾ ತುಷ್ಟಿರ್ನವಧಾಽಷ್ಟಧಾ ಸಿದ್ಧಿಃ .. 47 ...

ಭಃ ವಿಪರ್ಯಯಸ್ಯ ಪಂಚ ಭೇದಾ ಭವಂತಿ ಅಶಕ್ತೇರಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಃ .

ಕರಣವೈಕಲ್ಯಾತ್ ತುಷ್ಟೇರ್ನವ ಸಿದ್ಧೇರಷ್ಟಭೇದಾಃ ..

ವಿಪರ್ಯಯಸ್ಯ ಪಂಚ ಭೇದಾ ಭವಂತೀತಿ . ವಿಪರ್ಯಯಃ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಃ .

ಅಧುನಾ

ಪಂಚ ಭೇದಾ ಉಚ್ಯಂತೇ . (1) ತಮಃ (2) ಮೋಹಃ (3) ಮಹಾಮೋಹಃ (4) ತಾಮಿಸ್ರಃ

(5)

ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರ ಇತಿ .. 47..

ಕಾರಿಕಾ 48

ಅಧುನಾಶಕ್ತಿಮನುಕ್ತ್ವಾ ಪೂರ್ವಂ ಪಂಚವಿಪರ್ಯಯಭೇದಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ .

.. ಭೇದಸ್ತಮಸೋಽಷ್ಟವಿಧೋ ಮೋಹಸ್ಯ ಚ ದಶವಿಧೋ ಮಹಾಮೋಹಃ .

ತಾಮಿಸ್ರೋಽಷ್ಟಾದಶಧಾ ತಥಾ ಭವಂತ್ಯಂಧತಾಮಿಸ್ರಃ .. 48 ...

ಭಃ ಉಕ್ತಾಸ್ತಮಸೋಽಷ್ಟಭೇದಾ ಮೋಹಸ್ಯಾಷ್ಟೈ ಮಹಾಮೋಹಸ್ಯ ದಶ .

ತಾಮಿಸ್ರಸ್ಯಾಷ್ಟಾದಶ ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರಸ್ಯಾಪಿ ತಥಾ ..

ಉಕ್ತಾಸ್ತಮಸೋಽಷ್ಟಭೇದಾ ಇತಿ . ಯದಿ ಪುರುಷೋಽಜ್ಞಾನೇನ ವಿರಕ್ತಃ

ಪ್ರಧಾನಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಖ್ಯೇಷು ಅಷ್ಟಸು ಪ್ರಕೃತಿಷು

ಲೀಯತೇ . ಅಯಂ ಪುರುಷೋಽಲಬ್ಧಮೋಕ್ಷೋಽಪಿ | ಲಬ್ಧಮತಿಂ ಕರೋತಿ .
 ಅಷ್ಟವಿಧಬಂಧಾದರ್ಶಿತ್ವಾತ್ . ಅತ ಉಚ್ಯತೇ ಅಷ್ಟವಿಧಾ ದೃಷ್ಟಿಸ್ತಮ ಇತಿ .
 ಅವಿದ್ಯಾಯಾಸ್ತಮ ಇತಿ ನಾಮಾಂತರಂ . ಮೋಹಸ್ಯಾಷ್ಟಾವಿತಿ . ಅಷ್ಟವಿಧಮೈಶ್ವರ್ಯಂ
 ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ . ತತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾಗಬಂಧಾ ದೇವಾದಯೋ ಮೋಕ್ಷಂ ನ ಲಭಂತೇ .
 ಐಶ್ವರ್ಯಾಸಂಗೇನ ಸಂಸಾರೇ ಸಂಸರಣಾದ್ ಉಕ್ತೋ ಮೋಹಸ್ಯಾಷ್ಟವಿಧಭೇದಃ .
 ಅಷ್ಟಾವಾದ್ಯಾಃ
 ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ . ಅಷ್ಟಾವಂತಿಮಾ ವಿಕೃತಿಬಂಧ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ

ಮಹಾಮೋಹಸ್ಯ ದಶೇತಿ . ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಸತ್ತ್ವಲಕ್ಷಣಾನಿ ದೇವಾನಾಂ
 ವಿಷಯಾಃ .

ಇಮೇ ಪಂಚ ವಿಷಯಾಃ ಪಂಚಮಹಾಭೂತೈಃ ಸಂಯುಕ್ತಾಃ ತ್ರಿಗುಣಲಕ್ಷಣಾ
 [ಭವಂತಿ] .

ಏಷು ದಶವಿಷಯೇಷು ಬ್ರಹ್ಮಮನುಷ್ಯತೀರ್ಯಗಾದಯ ಏತಾನ್ ವಿಹಾಯ
 ಬಹಿರನ್ಯೋ

ವಿಶಿಷ್ಟವಿಷಯೋ ನಾಸ್ತಿ ಇತ್ಯುತ್ಪನ್ನರಾಗಬಂಧಾಃ . ತದಾಸಂಗೇನ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ
 ಜ್ಞಾನಮೋಕ್ಷಧರ್ಮರಹಿತಾ ವಿಷಯಸಕ್ತಾ ನ ಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತೇ . ಅತೋ
 ಮಹಾಮೋಹ

ಇತಿ ನಾಮ . ತಾಮಿಸ್ರಸ್ಯಾಷ್ಟಾದಶೇತಿ . ಅಷ್ಟವಿದೈಶ್ವರ್ಯೇ ದಶವಿಧವಿಷಯೇ ನ
 ನಿವರ್ತಮಾನೇ ದರಿದ್ರ ಇಮಾಂ ಚಿಂತಾಂ ಕರೋತಿ . ದರಿದ್ರೋಽಸ್ಮಿ ಐಶ್ವರ್ಯಂ
 ವಿಷಯಾಃ

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಕ್ಷೀಣಾ ಇತಿ . ಇಮಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಸಂಕಲ್ಪಯತೋಽಷ್ಟಾದಶದುಃಖಾನ್ಯುದ್ಭವಂತಿ

ಇಮಾನಿ ದುಃಖಾನಿ ತಾಮಿಸ್ರ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ . ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರಸ್ಯಾಪಿ
 ಅಷ್ಟಾದಶೇತಿ . ಯಥಾ

ಪ್ರಾಗುಕ್ತಮಷ್ಟವಿಧಮೈಶ್ವರ್ಯಂ ದಶವಿಧೋ ವಿಷಯ ಇತಿ . ಏಭಿರಷ್ಟಾದಶಭಿಃ
 ಸಂಪನ್ನೋ ಮನುಷ್ಯೋ ಮರಣಸಮಯ ಏವಂ ಚಿಂತಾಂ ಕರೋತಿ .
 ಅಹಮಷ್ಟವಿಧಮೈಶ್ವರ್ಯಂ

ದಶವಿಷಯಾಂಶ್ಚ ತ್ಯಜಾಮಿ . ನರಕಪಾಲಾ ಮಾಂ ಬಧ್ವಾ ಯಮರಾಜಭವನಂ
 ನಯೇಯುರಿತಿ .

ಅನಯಾ ಚಿಂತಯಾ ಸಂಜಾತದುಃಖಃ ನ ಚ ಸಾಂಖ್ಯಮತಂ ಶ್ರೋತುಂ ಸಮರ್ಥಃ .
 ಅತೋಽನ್ಧತಾಮಿಸ್ರ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾ [ದುಃಖಸ್ಯಾಸ್ಯ] . ಏವಂ ತಮ [ಆದಿ]
 ಪಂಚಭೇದಾನಾಂ

ದ್ವಿಷಷ್ಟಿಭೇದಾ ಭವಂತಿ .. 48..

ಕಾರಿಕಾ 49

ಅಧುನಾಶಕ್ತಿಭೇದಾನಾಹ .

.. ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯವಧಾ ಸಹ ಬುದ್ಧಿವದೈರಶಕ್ತಿರುದ್ಧಿಷ್ಟಾ .

ಸಪ್ತದಶ ವಧಾ ಬುದ್ಧೇವಿಪರ್ಯಯಾತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಿನಾನಾಂ .. 49 ...

ಭಃ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯವಧಾ ಬುದ್ಧಿವಧಾ ಅಶಕ್ತಿರಾಖ್ಯಾತಾ .

ಬುದ್ಧಿವಧಾಃ ಸಪ್ತದಶ ತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಿವಿಪರ್ಯಯಾತ್ ..

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯವಧಾ ಇತಿ .

ಬಧಿರತ್ವಾಂಧತ್ವಾಜಿಘ್ರತ್ವಜಿಹ್ವಾದುಷ್ಟತ್ವಕುಷ್ಠತ್ವೋನ್ಮಾದಮೂಕತ್ವವಕ್ರತ್ವಪಂಗುತ್ವವಂಧ್ಯತ್ವೋ

ಏತೇ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯವಧಾಃ . ಕಥಮಶಕ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಶ್ರವಣಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದ್
ಯಾವನ್ನೋಕ್ಷಂ ಲಬ್ಧುಮಕ್ಷಮಃ . ಯಥಾ ಬಧಿರಃ ಪುರುಷಃ- ಅನ್ಯೈಕವ್ಯಾಧಿನಾಪಿ
ಯೋಜ್ಯತಾಂ- ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರಂ ವದತಿ . ಅಹಂ ದುಃಖಿತಃ ಕಿಂ ಕರವಾಣಿ ಇತಿ .

ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರ ಆಹ . ಸಾಂಖ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಪರಿಗೃಹೀಷ್ಟ್ಯ ದುಃಖಕ್ಷಯಂ
ದುಃಖಪಾರಂಚ ಗತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಇತಿ . [ಸ] ಪ್ರತಿವದತಿ .

ನಾಹಂ ಸಾಂಖ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವೀಕರ್ತುಮಲಂ . ಗುರುವಚನಂ ನ ಶೃಣೋಮಿ

ಇತಿ . ಅಶ್ರುತ್ವಾ [ಗುರು]ವಚನಂ ಕುತೋ ಜ್ಞಾನಮುತ್ತದ್ಯೇತ . ಯಥಾ ಬಧಿರಃ

ತಥಾ ಅಂಧಾದಯೋಽಪೀಂದ್ರಿಯವಧಾನ್ ಜ್ಞಾನಮಧಿಗಂತುಂ ಸಮರ್ಥಾಃ . ನ ಚ

ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ತುಮಲಂ . ಬುದ್ಧಿವಧಾ ಅಶಕ್ತಿರಾಖ್ಯಾತಾ . ಬುದ್ಧಿವಧಾಃ ಸಪ್ತದಶೇತಿ .

ಪಶ್ಚಾದ್ವಕ್ಷ್ಯತೇ .

ಸುವರ್ಣಸಪ್ತತಿಶಾಸ್ತ್ರೇ ಮಧ್ಯಮಖಂಡಃ .

ಕಾರಿಕಾ 50

ಅಥ ಸುವರ್ಣಸಪ್ತತಿಶಾಸ್ತ್ರೇಽನ್ತಿಮಖಂಡಃ .

ತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಿವಿಪರ್ಯಯಾದಿತಿ . ನವವಿಧತುಷ್ಟಿನಾಮಷ್ಟವಿಧಸಿದ್ಧಿನಾಂ ವಿಪರ್ಯಯಃ

ಏತತ್ಸಪ್ತದಶಾನಾಂ ವಿಪರ್ಯಯೋ ಬುದ್ಧಿವಧ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯವಧಾಃ

ಸಪ್ತದಶಬುದ್ಧಿವಧಾಶ್ಚೇತೀಮೇಽಷ್ಟಾವಿಂಶತಿ[ರಶಕ್ತಿಭೇದಾಃ] .. 49..

ನವ ತುಷ್ಟಿಭೇದಾಃ ಕಥಂ . ಆರ್ಯಯಾ ವಿವೃಣ್ಣನ್ನಾಹ .

.. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೃತ್ಯಶ್ಚತಸ್ರಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಭಾಗ್ಯಾಖ್ಯಾಃ .

ಬಾಹ್ಯಾ ವಿಷಯೋಪರಮಾತ್ಮಂಚ ನವ ಚ ತುಷ್ಟಯೋಽಭಿಹಿತಾಃ .. 50 ...

ಭಃ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೃತ್ಯಶ್ಚತಸ್ರಸ್ತುಷ್ಟಯಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಭಾಗ್ಯಾನಿ .

ಬಾಹ್ಯಾಸ್ತುಷ್ಟಯಃ ಪಂಚ ವಿಷಯೋಪರಮಾದಾಹತ್ಯ ನವ ..

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೃತ್ಯಶ್ಚತಸ್ತುಷ್ಪಯಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಪಾದಾನಕಾಲಭಾಗ್ಯಾನೀತಿ . ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೃತ್ಯ ಇತಿ [ಯಾಃ] ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸ್ಯಧಿಕೃತ್ಯ ಚತಸ್ತುಷ್ಪಯಃ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ .

(1) ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ತುಷ್ಟಿಃ (2) ಉಪಾದಾನಾನ್ವೇಷಣಯಾ ತುಷ್ಟಿಃ (3) ಕಾಲೇನ ತುಷ್ಟಿಃ (4) ಭಾಗ್ಯಲಾಭೇನ ತುಷ್ಟಿಶ್ಚೇತಿ . ಚತಸ್ತುಷ್ಪಯಃ ತುಷ್ಟೀನಾಂ ಪ್ರದರ್ಶನಾಯ ಏವಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ ಕ್ರಿಯತೇ . ಯಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಗೃಹಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತಾಃ . [ತತ್ಕೃಕಂ] ಕಶ್ಚಿತ್ಪುರುಷಃ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸಿ ಇತಿ . ಅಯಂ ಪ್ರತಿವದತಿ . ಜಾನಾಮ್ಯೇಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾಣಾಂ ಪ್ರಧಾನಂ ತಥ್ಯಂ ಕಾರಣಂ . ಅತಃ

ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸ್ಮಿ ಇತಿ . ಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕೇವಲಂ ಜಾನಾತಿ ಪ್ರಧಾನಂ ಕಾರಣಮಿತಿ . ನ ಜಾನಾತಿ ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ವಾ ಸಚೇತನಮಚೇತನಂ ವಾ ಸಗುಣಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ವಾ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಿ

ವಾ ಇತಿ . ಕಿಂತು ಜಾನಾತಿ ಅಸ್ತೀತಿ ಕಾರಣಂಚೇತಿ . ಅತಸ್ತುಷ್ಟಿರ್ಜಾಯತೇ . ಸ ನ ಭವತಿ

ಮುಕ್ತಃ . ಇಯಂ ತುಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಜಾತಾ . ಅಥ ದ್ವಿತೀಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತಿವದತಿ . ಅಹಂ ವಿಜಾನಾಮಿ ಪ್ರಧಾನಂ ಲೋಕಕಾರಣಮಿತಿ . ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಮುಪಾದಾನಮಿತಿ ಚ ಜ್ಞಾತವಾನಸ್ಮಿ . ಪ್ರಧಾನಂ ತಥ್ಯಂ ಕಾರಣಮಿತಿ [ಜ್ಞಾನೇ] ಸತ್ಯಪಿ ಯದ್ಯುಪಾದಾನಂ ನಾಸ್ತಿ . ಮೋಕ್ಷೋ ನ ಸಿದ್ಯತಿ

ತಸ್ಮಾದುಪಾದಾನಂ ಸ್ವೀಕರೋಮಿ . ಉಪಾದಾನಂ ಸರ್ವಪ್ರವ್ರಜಿತಾನುಷ್ಠಾನಪದ್ಧತ್ಯನುಕರಂ .

[ತಚ್ಚ] ಉಪಕರಣಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ . ತ್ರಿದಂಡಕುಂಡಿಕಾಕಷಾಯಮಂಗಲಾನಿ .

(1) ಭಸ್ಮಕೋಶಿಕಾ (2) ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಣಿಃ (3) ತ್ರಿತಂತುವೇಷ್ಟಿತಕಾಯತ್ವಂ (4) ಮಂತ್ರಪಠನಂ (5) ಜಟಾಗ್ರೇ ಕುಶವಲ್ಲಿಸ್ಥಾಪನಮಿತಿ . ಏತಾನಿ ಪಂಚ ಶಿಕ್ಷಾಪಚರ್ಯೋಪಕರಣಾನಿ ಅಶುದ್ಧಿಮಪನಯಂತೀತಿ ಮಂಗಲಮಿತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ . ಪ್ರಾಕ್ ಸಿದ್ಧಿಃ ತ್ರಿಭಿಃ ಸಹಾಷ್ಟೋಪಕರಣಾನಿ . ಏಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಪ್ಸ್ಯೇ ಇತ್ಯನೇನ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಹಮಿತಿ . ತಸ್ಮಾದ್ವಿತೀಯಾ ತುಷ್ಟಿರುಪಾದಾನಾಖ್ಯಾ . ಅನಯಾ ತುಷ್ಟ್ಯಾ ನ

ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . ಕೇವಲಂ ಜಾನಾತಿ ಪ್ರಧಾನಂ ಕಾರಣಮಿತಿ . ನಾಧಿಕಂ . ಅಥ ತೃತೀಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಪ್ರಧಾನಂ ಚತ್ವಾರ್ಯುಪಾದಾನಾನಿ ಕಿಂ ಕರ್ತುಂ ಸಮರ್ಥಾನಿ . ಜಾನಾಮಿ ಉಪಾದಾನಂ ವಿನಾಪಿ

[ಕಾಲೇನ] ಮೋಕ್ಷಂ ಲಪ್ಸ್ಯೇ ಇತಿ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಮಿಚ್ಛಾಮಿ . ಇತಿ . ಅಯಂ ತೃತೀಯೋ ನ ಮುಕ್ತೋ ಭವತಿ . ಕಸ್ಮಾತ್ . ಪಂಚವಿಂಶತಿಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾತ್ . ಇಯಂ ತೃತೀಯಾ ತುಷ್ಟಿಃ ಕಾಲತುಷ್ಟ್ಯಾಖ್ಯಾ . ಅಥ ಪೃಚ್ಛತಿ ಚತುರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಪ್ರಧಾನಮುಪಾದಾನಂ ಕಾಲೋ ವಾ ಕಿಂ ಕರ್ತುಂ ನಮರ್ಥಃ .

ಯದಿ ಭಾಗ್ಯಲಾಭಹೀನಃ . ಅಹಂ ಜ್ಞಾತವಾನ್ ಭಾಗ್ಯಲಾಭಾತ್ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಪ್ಸ್ಯ ಇತಿ .

ಅತಃ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸ್ಮಿ . ಇತಿ . ಅಯಂ ಚತುರ್ಥೋಽಪಿ ನ ಮುಚ್ಯತೇ . ಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ .

ಇಯಂ ಚತುರ್ಥಿ ತುಷ್ಟಿರ್ಭಾಗ್ಯಲಾಭತುಷ್ಟ್ಯಾಖ್ಯಾ . ಏತಾಶ್ಚತಸ್ರಸ್ತುಷ್ಟಯೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಾಃ ಸಿದ್ಧಾಃ . ಬಾಹ್ಯಾಸ್ತುಷ್ಟಯಃ ಪಂಚವಿಷಯೋಪರಮಾದಾಹತ್ಯ ನವೇತಿ .

ಬಾಹ್ಯಾಸ್ತುಷ್ಟಯಃ ಪಂಚವಿಧಾ ಭವಂತಿ . ಪಂಚವಿಷಯಾಣಾಂ ದೂರತ ಉಪರಮಾತ್

[ಅರ್ಜುನರಕ್ಷಣಕ್ಷಯಾತ್ಪ್ರಪ್ತಿಹಿಂಸಾದೋಷಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ] . ಯಥಾ ಏಕಃ ಪುರುಷಃ ಪಂಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪರಿವ್ರಾಜಕಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕ್ರಮೋಣೋಪಗಮ್ಯ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಆದೌ ಪ್ರಥಮಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಲೋಕೇ ಪಂಚ ವಿಷಯಾಃ ಸಂತಿ . ತದ್ವಿಷಯಾರ್ಜುನಾರ್ಥಂ ವೃತ್ತಯಃ-ಯದಿ ವಾ ಕೃಷಿಃ ಯದಿ ವಾ ಪಾಶುಪಾಲ್ಯಂ ಯದಿ ವಾ ರಾಜಸೇವಾ ಯದಿ ವಾ ವಾಣಿಜ್ಯಂ-

ಸರ್ವಾ[ಸ್ತಾ] ದುಷ್ಕರಾಃ . ತಾಶ್ಚತಸ್ರೋ ವೃತ್ತಿರ್ವಿಹಾಯ ಯದಿ ವಾ ಚೌರ್ಯಂ ಕ್ರಿಯತಾಂ .

ಇಯಂ [ಅಪಿ] ವಿಷಯಾರ್ಜುನವೃತ್ತಿರ್ನಿರಯಮೇನ ದುಷ್ಕರಾ . ಸ್ವಪರಪೀಡನಾತ್ . ಏತಾ ವೃತ್ತಿ[ರ್ದುಷ್ಕರಾ] ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಮಿಚ್ಛಾಮಿ . ಅಯಂ ಪಂಚಮೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಮುಕ್ತೋ ಭವತಿ . ಅತತ್ತ್ವಜ್ಞತ್ವಾತ್ . ಅಥ ದ್ವಿತೀಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಅಹಂ ಜಾನಾಮಿ ಪಂಚವಿಷಯಾ ಅನ್ವೇಷಣೇನ ಲಭ್ಯಂತೇ ಪೂರ್ವವತ್ಕೃಷ್ಯಾದ್ಯುಪಾಯೈಃ . ವಿಷಯಾನ್

ಲಬ್ಧ್ವಾ ರಕ್ಷಣಂ ದುಷ್ಕರಂ . ಕಸ್ಮಾತ್ . ಪಂಚಗೃಹಚರ್ಯಾಮಿಥೋ ವಿರುದ್ಧಾಃ . ವಿಷಯರಕ್ಷಣೇನಾತ್ಮಾ ಪರಶ್ಲ್ಯೋಪಹನ್ಯತೇ . ರಕ್ಷಣದುಃಖದರ್ಶಿತ್ವಾತ್ ವಿಷಯೋಪರತಃ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಹಮಿತಿ . ಅಸ್ಯ ಷಷ್ಠ್ಯಾಪಿ ನ ಮೋಕ್ಷೋಽಸ್ಮಿ .

ಅತತ್ತ್ವಜ್ಞತ್ವಾತ್ . ಅಥ ತೃತೀಯಂ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ
 ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಅಹಮಲಬ್ಧಮನ್ವೇಷ್ಟುಮಾರ್ಜಯಿತುಂಚ
 ಕ್ಷಮಃ . ಅರ್ಜಯಿತ್ವಾ ರಕ್ಷಾಮಿ ಅಕ್ಷಯಾಯ . ಇಮೇ ಪಂಚ ವಿಷಯಾಃ
 ಸ್ವೋಪಭೋಗಾತ್ ಸ್ವಭಾವತಃ ಕ್ಷೀಯಂತೇ . ಕ್ಷಯಕಾಲೇ ಮಹದ್ಭೂತಮುತ್ಪದ್ಯತೇ

ಏಷಾಂ ಕ್ಷೀಣವಿಷಯಾಣಾಮವದ್ಯದರ್ಶಿತ್ವಾತ್ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಮಿಚ್ಛಾಮಿ . ಇತಿ .
 ಅಯಮಪಿ ನ

ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . ಅತತ್ತ್ವಜ್ಞತ್ವಾತ್ . ಅಥ ಚತುರ್ಥಂ ಪೃಚ್ಛತಿ . ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ
 ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಅಹಮಲಬ್ಧಮನ್ವೇಷ್ಟುಂ ಶಕ್ತ ಆರ್ಜಯಾಮಿ .
 ಅರ್ಜಯಿತ್ವಾ ಚ ರಕ್ಷಾಮಿ . ಕ್ಷೀಣೇಽಪಿ ಪುನರಾರ್ಜಯಾಮಿ . ತಥಾ ಚೇತ್ ಕೃತಃ
 ಪ್ರವ್ರಜಿತಃ . ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನ ತೃಪ್ತಾನಿ . ಉತ್ತರೋತ್ತರಮುತ್ಕೃಷ್ಟಾನ್ವೇಷಿತ್ವಾತ್

ಏಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ದೋಷಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ . ಅತಃ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಮಿಚ್ಛಾಮಿ . ಇತಿ .
 ಅಸ್ಯಾಷ್ಟಮಸ್ಯಾಪಿ ನ ಮೋಕ್ಷೋಽಸ್ತಿ . ಅತತ್ತ್ವಜ್ಞತ್ವಾತ್ . ಅಥ ಪಂಚಮಂ ಪೃಚ್ಛತಿ .
 ಕಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಸೀತಿ . ಸ ಪ್ರತ್ಯಾಹ . ಅಹಮಲಬ್ಧಲಾಭಾಯಾನ್ವೇಷ್ಟುಂ
 ಕ್ಷಮಃ ಲಬ್ಧ್ವಾ ರಕ್ಷಾಮ್ಯಕ್ಷಯಾಯ . ಉಪಭುಜ್ಯ ಪುನರಾರ್ಜಯಿತುಂಚ ಕ್ಷಮಃ .
 ಯದ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟಮಿಚ್ಛಾಮಿ . ಅಹಂ ತ್ರಿದಪಿ ಲಬ್ಧುಂ ಕ್ಷಮಃ . ತಥಾ ಚೇತ್ಕೃತಃ
 ಪ್ರವ್ರಜಿತಃ . ವಿಷಯಾರ್ಜನವೃತ್ತಿಚತುಷ್ಟಯೇನಾನೋ ಹಿಂಸ್ಯತೇ . ಯದಿ
 ಹಿಂಸಕೋ ನ

[ಭವಾಮಿ] ಇಯಂ ವೃತ್ತಿರ್ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಕೃಷಿಕೃತ್ನೇತ್ ವೃಕ್ಷಾನ್ ಛಿಂದ್ಯಾಂ .
 ಯೋದ್ಧಾ ಚೇತ್, ತದಾ ಜನಾನ್ ಹನ್ಯಾಂ . ಯದಿ ವಾನ್ಯಧನಾಪಹರ್ತಾ .
 ತದಾನ್ಯಾನ್ ವಧ್ಯಾಂ .

ಯದಿ ವಾ [ವಣಿಕ] ಸ್ವವಾಚಾ ಮಿಥ್ಯಾ ಬ್ರೂಯಾಂ . ಇತಿ ಸರ್ವೇ ದೋಷಾ ಲೋಕೇ
 ವಿಷಯೇಣ

ಸಹೋದ್ಯಂತಿ . ಅಹಮೇತದ್ದೋಷಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಮಿಚ್ಛಾಮಿ . ಅಸ್ಯ
 ನವಮಸ್ಯಾಪಿ

ನ ಭವತಿ ಮೋಕ್ಷಃ . ಬಾಹ್ಯವಿಷಯೋದ್ವೇಗಾತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾನಭ್ಯಾಸಾತ್ . ಅತಃ
 ಉಚ್ಯತೇ ಪ್ರಥಮಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೃಶ್ಚತಸ್ರಃ ತತಃ ಪಂಚ ಬಾಹ್ಯಾ ಇತ್ಯಾಹತ್ಯ ನವ
 ತುಷ್ಟಯ ಇತಿ . ಆಸಾಂ ನವಾನಾಂ ತುಷ್ಟೀನಾಂ ಮಹರ್ಷಿಣಾ ನವ ನಾಮಾನಿ
 ಸ್ಥಾಪಿತಾನಿ .

ವಿಷಯಮಲಶೋಧಕತ್ವಾತ್ ನವ ತುಷ್ಟಯಃ ಸಲಿಲಾಖ್ಯಾಯಾ ಉಚ್ಯಂತೇ . (1)
ಅಂಭಃ

(2) ಸಲಿಲಂ (3) ಓಘಃ (4) ವೃಷ್ಟಿಃ (5) ತಾರಂ (6) ಸುತಾರಂ (7) ಸುನೇತ್ರಂ (8)
ಸುಮರೀಚಂ (9) ಉತ್ತಮಾಂಭಸಿಕಮಿತಿ . ಏತನ್ನನವತುಷ್ಟಿವಿಪರೀತಾ ನವಾಶಕ್ತಯ
ಆಖ್ಯಾಯಂತೇ ಯತ್ ಅನಂಭಃ ಯಾವದನುತ್ತಮಾಂಭಸಿಕಮಿತಿ .. 50..

ಕಾರಿಕಾ 51

ಪರ ಆಹ . ಇಮೇ ತ್ರಯೋ ಧರ್ಮಾಃ ಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಸಹ ವಿರುದ್ಧಾಃ . ಕೋ ಧರ್ಮಃ
ಸಿದ್ಧಿರತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಊಹಃ ಶಬ್ದೋಽಧ್ಯಯನಂ ದುಃಖವಿಘಾತತ್ರಯಂ ಸುಹೃತ್ಪಾಪ್ತಿಃ .

ದಾನಂಚ ಸಿದ್ಧಯೋಽಷ್ಟೌ ಸಿದ್ಧೇಃ ಪೂರ್ವೋಽಜ್ಞುಶಸ್ತಿವಿಧಃ .. 51 ...

ಭಃ ಊಹಃ ಶ್ರವಣಮಧ್ಯಯನಂ ದುಃಖವಿಘಾತತ್ರಯಂ ಸುಹೃತ್ಪಾಪ್ತಿಃ .

ದಾನನಿಮಿತ್ತಂ ಸಿದ್ಧಯೋಽಷ್ಟೌ ಪೂರ್ವೇ ತ್ರಯಃ ಸಿದ್ಧೇರಂಕುಶಾಃ ..

ಊಹಃ ಶ್ರವಣಮಧ್ಯಯನಂ .. ದಾನನಿಮಿತ್ತಂ ಸಿದ್ಧಯೋಷ್ವಾವಿತಿ .

ಆಭಿರಷ್ಟವಿಧಶಕ್ತಿಭಿಃ ಷಡ್ಗತಯಃ ಸಿದ್ಧಂತಿ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬಾಹ್ಮಣಃ

ಪ್ರವ್ರಜಿತಃ ಮಾರ್ಗಮಧೀಯಾನ ಇಮಾಂ ಚಿಂತಾಂ ಕರೋತಿ . ಕಾ ವೃತ್ತಿರುತ್ತಮಾ .

ಕಿಂ ವಸ್ತು ಸತ್ಯಂ . ಕಿಮತ್ಯಂತಂ ಪಾರ್ಯಂತಿಕಂ . ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ .

ಪ್ರಕಾಶಿನೀಂ ಸಿದ್ಧಿಂಚ ಲಭತೇ . ಇತ್ಯೇವಂ ಕೃತೋಹಃ ಜ್ಞಾನಂ ಲಭತೇ .

ಪ್ರಧಾನಂ ಭಿನ್ನಂ ಬುದ್ಧಿಭಿನ್ನಾ ಅಹಂಕಾರೋ ಭಿನ್ನಃ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಭಿನ್ನಾನಿ,

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಭಿನ್ನಾನಿ, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ, ಪರಮಾತ್ಮಾ ಭಿನ್ನ

[ಇತಿ] . (1) ಪಂಚಮಹಾಭೂತೇಷು ದೋಷಮವಲೋಕಯತಿ . ದೋಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ

ಉದ್ವೇಗ

ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ತದಾ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ತ್ಯಜತಿ . [ಇದ]ಮೂಹಪದಮಾಖ್ಯಾಯತೇ

. (2)

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯೇಷು ದೋಷಮವಲೋಕಯತಿ . ದೋಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಉದ್ವೇಗ

ಉತ್ಪದ್ಯತೇ .

ತದೈಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತ್ಯಜತಿ . ಇದಂ ದೃತಿಪದಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . (3)

ಏತಜ್ಞಾನವಿನಿಯೋಗೇನ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೇಷು ದೋಷಮವಲೋಕಯತಿ .

ದೋಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ

ಉದ್ವೇಗ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ತದಾ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ತ್ಯಜತಿ . [ಇದ]ಮುಪಗತಸಮಪದಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ

. (4) ಅಹಂಕಾರೇಽಷ್ಟೈಶ್ಚಯೇಷು ಚ ದೋಷಮವಲೋಕಯತಿ . ದೋಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ

ಉದ್ದೇಗ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ತದಾ ಅಹಂಕಾರಾದೀಂಸ್ತ್ವಜತಿ . [ಇದಂ] ಪ್ರಾಪ್ತಿಪದಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ

(5) ಬುದ್ಧೋ ದೋಷಮವಲೋಕಯತಿ . ದೋಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಉದ್ದೇಗ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ .
ಬುದ್ಧಿತ್ಯಾಗಂ ಲಭತೇ . [ಇದಂ] ನಿವೃತ್ತಿಪದಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . (6) ಪ್ರಧಾನೇ
ದೋಷಮವಲೋಕಯತಿ . ದೋಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಉದ್ದೇಗ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ತದಾ
ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ಯಜತಿ .

ಏತತ್ಕೈವಲ್ಯಪದಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽನೇನೋಹೇನ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ .
ಇಯಂ ಸಿದ್ಧಿರೂಹೇನ ಲಬ್ಧತ್ವಾದೂಹಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಊಹಸಿದ್ಧಿರುಕ್ತಾ .
ಅಥ

ಶ್ರವಣಸಿದ್ಧಿಃ ಕಥ್ಯತೇ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಶಬ್ದಮಧೀಯಾನಮನ್ಯಂ
ಶೃಣೋತಿ . ಯತ್ಪ್ರಧಾನಂ ಭಿನ್ನಂ ಬುದ್ಧಿರ್ಭಿನ್ನಾ ಯಾವತ್ಪರಮಾತ್ಮಾ ಭಿನ್ನ ಇತಿ .
ಇಮಮಧ್ಯಯನಶಬ್ದಂ ಶೃಣ್ವನ್ ಪಂಚವಿಂಶತಿಪದಾರ್ಥಾನ್ ಬುದ್ಧವಾನ್ .
ತದಾ ಊಹಪದಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಪಂಚಭೂತಾನಿ ತ್ಯಜತಿ . ಧೃತಿಪದಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟ
ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತ್ಯಜತಿ . ಉಪಗತಸಮಪದಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ
ತ್ಯಜತಿ . ಪ್ರಾಪ್ತಿಪದಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಅಹಂಕಾರಾದೀಂಸ್ತ್ವಜತಿ . ನಿವೃತ್ತಿಪದಂ
ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ಬುದ್ಧಿಂ ತ್ಯಜತಿ . ಕೈವಲ್ಯಪದಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ಯಜತಿ .
ಅಯಂ ಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಶ್ರವಣಸಿದ್ಧಿರುಕ್ತಾ . ಅಥಾಧ್ಯಯನಸಿದ್ಧಿಃ .
ಅಷ್ಟ ಬುದ್ಧ್ಯಂಗಾನಿ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರಾಪಕಾಣಿ ಸಂತಿ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ
ಗುರುಕುಲಂ ಗಚ್ಛತಿ . (1) ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಶುಶ್ರೂಷತೇ . (2) ಸಶ್ರದ್ಧಂ ತತ್ತ್ವಂ
ಶೃಣೋತಿ . (3) ಗೃಹ್ಣತಿ . (4) ಸ್ಮೃತ್ವಾ ಧಾರಯತಿ . (5) ಪದಾರ್ಥಾನ್
ಜಾನಾತಿ . (6) ಊಹತೇ . (7) ಅಪೋಹತಿ . (8) ಯಥಾಭೂತಮಭಿನಿವಿಶತೇ .

ಇಮಾನ್ಯಷ್ಟ ಬುದ್ಧ್ಯಂಗಾನೀತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ . ಏಭಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಂಗೈಃ
ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನ್ಯುಪಲಭತೇ . ಷಡ್ಗತೀಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ .
[ಅಥ] ದುಃಖವಿಘಾತತ್ರಯಸಿದ್ಧಿಃ . (1) ಆಭ್ಯಂತರದುಃಖವಿಘಾತಃ . ಯಥಾ
ಕಶ್ಚಿದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಆಭ್ಯಂತರದುಃಖೇನ ಶಿರೋವ್ಯಾಧ್ಯಾದಿನಾಭಿಹತೋ ವೈದ್ಯಂ ಗತ್ವಾ
ಲಬ್ಧವ್ಯಾದ್ಯುಪಶಮೋ [ಭವತಿ] . ಅನೇನಾಭ್ಯಂತರದುಃಖೇನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಉದೇತಿ .
ಏತದ್ದುಃಖನಿಮಿತ್ತನಿರೋಧಜ್ಞಾನಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥಂ ಸಿದ್ಧಗುರುಕುಲಂ ವ್ರಜತಿ .
ಅಷ್ಟಸು ಬುದ್ಧ್ಯಂಗೇಷು ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನ್ಯುಪಲಭತೇ .
ಷಡ್ಗತ್ಯವಲೋಕನಪ್ರವೇಶಾನ್ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . ಇಯಂ ಸಿದ್ಧಿರಾಭ್ಯಂತರದುಃಖೇನ
ಭವತಿ . ಯಥಾ ಶಾರೀರಂ ದುಃಖಂ . ತಥಾ ಮಾನಸಂ ದುಃಖಮಪಿ . (2)

ಬಾಹ್ಯದುಃಖವಿಘಾತಃ . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬಾಹ್ಯಣೋ ಬಾಹ್ಯದುಃಖೇನಾಭಿಹತೋ ಭವತಿ .

ಯದುತ ಮರ್ತ್ಯಪಶುಪಕ್ಷಿಣಾಂ ವೃಕ್ಷಶಿಲಾದಿಪಯಂತಾನಾಮಭಿಘಾತದುಃಖಂ .
[ತತ್] ಕ್ಷಂತುಮಶಕ್ನುವನ್ ದುಃಖನಿಮಿತ್ತನಿರೋಧಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ .
ಗುರುಕುಲಂ

ಗಚ್ಛತಿ . ಅಷ್ಟಬುದ್ಧ್ಯಂಗಾನ್ಯಭ್ಯಸ್ತತಿ . ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನ್ಯುಪಲಭತೇ .
ಷಡ್ಗತ್ಯವಲೋಕನಪ್ರವೇಶಾನೋಕ್ಷಮಾಪ್ನೋತಿ . ಇಯಂ ಸಿದ್ಧಿರ್ಬಾಹ್ಯದುಃಖೇನ
ಲಭ್ಯತೇ .

(3) ಆಧಿದೈವಿಕದುಃಖ[ವಿಘಾತಃ] . ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ಬಾಹ್ಯಣ ಆಧಿದೈವಿಕೇನ
ದುಃಖೇನ ಶೀತಾತಪವರ್ಷಾದಿನಾಭಿಹತೋ ಭವತಿ . ತತ್ಸೋಡುಮಶಕ್ನುವನ್
ಗುರುಂ

ವ್ರಜತಿ . ಅಷ್ಟಬುದ್ಧ್ಯಂಗಾನಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನ್ಯುಪಲಭತೇ .
ಷಡ್ಗತ್ಯವಲೋಕನಾನಿ ಪ್ರವಿಶತಿ . ಅತೋ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . (7) ಸುಹೃತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿರಿತಿ .
ಅಷ್ಟಭಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಂಗೈರಪ್ರಾಪ್ತಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕೇವಲಂ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರಾತ್ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ .
ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಪಾರ್ಯಂತಿಕೇ ಜ್ಞಾನೇ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ . (8) ದಾನನಿಮಿತ್ತನಿರ್ದಿಃ . ಯಥಾ
ಕಶ್ಚಿದ್ಬಾಹ್ಯಣೋ ಜನದ್ವಿಷ್ಟೋ ಜಾನಾತ್ಯನ್ಯಂ ದ್ವಿಷಂತಂ . ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರವ್ರಜತಿ .
ಪ್ರವ್ರಜಿತಮಾಚಾರ್ಯಃ ಸತೀರ್ಧ್ಯಾ ಅಪಿ ದ್ವಿಷಂತಿ . ನ ಜ್ಞಾನಂ ದದತಿ . ಸ್ವಯಂ
ಜ್ಞಾತ್ವಾ [ಸ್ವಾ]ಲ್ಪಭಾಗ್ಯತಾಂ ಗ್ರಾಮಾಂತಂ ಗಚ್ಛತಿ ವಸ್ತುಂ . ಸ್ವಯಂಚ ವದತಿ
ಅಯಂ ಪ್ರದೇಶೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಹಿತಃ . [ಅತ್ರ] ವರ್ಷಾವಾಸಂ ವಸಾಮೀತಿ .
ಗತ್ಸೋಷಿತೋ ಬಹು

ಲಭತೇ ಭಿಕ್ಷಾಂ . ಸ ಶಿಷ್ಟಂ ಸುಹೃದ್ಭ್ಯೋ ಬಂಧುಭ್ಯೋ ಗೋಪಾಲಾಂಗನಾಪರ್ಯಂತೇಭ್ಯಃ
ಪ್ರತ್ಯರ್ಪಯತಿ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಗ್ರಾಮೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಜನಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಭವಂತಿ . ವರ್ಷಾವಾಸಂ
ಪರಿಸಮೀಪ್ನೋರ್ಜನಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ತ್ರಿದಂಡಮಮತ್ರಂ ವಸ್ತ್ರಾಣ್ಯನ್ಯಾನಿ ಚ ದದತಿ .
[ತತಃ] ಶಕ್ರೋತ್ಸವಃ ಸಂನಿಹಿತಃ . ತದಾ ಜನಾನ್ ದದತಿ . ಕೋ ಮಯಾ ಸಹ
ಏನಮುತ್ಸವಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಮಮ ಮಹಾಜನಪದಮಾಗಮಿಷ್ಯತಿ . ಯದಿ ಜಿಗಮಿಷಥ,
[ಯೂಯಂ] ಸರ್ವೇ ಜನಾ ಮಹ್ಯಂ ಯತ್ಕಿಂಚಿದ್ಧತ್ವಾ ಗಚ್ಛತ ಇತಿ . ತತ್ರ ಗತ್ವಾ
ಗುರುಕುಲಂ ಪ್ರಯಾತಿ . ಉತ್ಕೃಷ್ಟಂ ವಸ್ತು ಸಮೃದ್ಧ್ಯಾ ಚಾರ್ಯಂ ಸತ್ಕರೋತಿ .
ಅವಶಿಷ್ಟಾನಿ ಕ್ರಮೇಣ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಭ್ಯಃ ಸಂವಿಭಜತಿ . ಆಚಾರ್ಯಃ ಸುಹೃಜ್ಞನಾಃ
ಸರ್ವೇಽಪಿ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಭವಂತಿ . ತದಾ ಗುರುರ್ಜ್ಞಾನಂ ದದತಿ . ಅನೇನ ಜ್ಞಾನೇನ
ಪಾರ್ಯಂತಿಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ . ತದಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಲಭತೇ . ಇಯಂ
ಜ್ಞಾನಲಬ್ಧಾ

ಸಿದ್ಧಿಃ . ಆಸಾಮಷ್ಟಸಿದ್ಧಿನಾಂ ಪ್ರಾಚೀನೈರ್ಮಹರ್ಷಿಭಿನಾರ್ತಮಾಂತರಾಣಿ ಸ್ಥಾಪಿತಾನಿ . (1)

ಸ್ವತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (2) ಸುತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (3) ತಾರತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (4) ಪ್ರಮೋದತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (5) ಪ್ರಮುದಿತತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (6) ಮೋಹನತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (7) ರಮ್ಯಕತಾರಸಿದ್ಧಿಃ (8) ಸದಾಪ್ರಮುದಿತತಾರಸಿದ್ಧಿಃ ಇತಿ . ಆಸಾಮಷ್ಟಸಿದ್ಧಿನಾಂ ವಿಪರೀತಾಶ್ಚೇತ್, ತದಾಶಕ್ತಯ ಆಖ್ಯಾಯಂತೇ ಯದುತ ಅತಾರಾಶಕ್ತಿಃ ಯಾವದಸದಾಪ್ರಮುದಿತಾಶಕ್ತಿಃ

ಏವಮೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಪಾತಾದಿಶಕ್ತಯಃ ಸಪ್ತದಶಬುದ್ಧಿವಧಾದಶಕ್ತಯಶ್ಚ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಶಕ್ತಯೋ ಭವಂತಿ . ಇಮೇ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಿಭೇದಾಃ ಪಂಚಾಶತ್ಪದಾರ್ಥ ಉಕ್ತಾಃ . ಪೂರ್ವೇ ತ್ರಯಃ ಸಿದ್ಧೇರಂಕುಶಾ ಇತಿ . ಯಥಾ ಮತ್ತೋ ಗಜೋಽಜ್ಜುಶನಿಯಂತ್ರಿತೋ ನ ಯಥೇಚ್ಛಸ್ವಾತಂತ್ರಮಾಪ್ನೋತಿ . ಏವಂ ಪಂಚವಿಪರ್ಯಯೈರಷ್ಟಾವಿಂಶತ್ಯಶಕ್ತಿಭಿರ್ನವತುಷ್ಟಿಭಿರ್ನಿಯಂತ್ರಿತೋ ಲೋಕೋ ನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಮಧಿಗಚ್ಛತಿ . ಯದಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಜಹಾತಿ ತದಾಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಯೋ ನ ಭವಂತಿ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ಪೂರ್ವೇ ತ್ರಯಃ ಸಿದ್ಧೇರಂಕುಶಾ ಇತಿ . ಅತಃ ವಿಪರ್ಯಯಾಶಕ್ತಿತುಷ್ಟಿಸ್ತುಕ್ತಾ ಅಷ್ಟವಿಧಸಿದ್ಧೀರ್ಯಂತೇನಾಭ್ಯಸ್ಯೇತ್ .. 51..

ಕಾರಿಕಾ 52

ಪರ ಆಹ ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಂ . ಅತಃ ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ ಇತಿ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂ .

ಲಿಂಗಂ ದ್ವಿವಿಧಂ . (1) ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಲಿಂಗಂ, ಆದಾವೃತ್ತನ್ನಂ . (2) ಮಾತಾಪಿತೃಜಂ ಶರೀರಮೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ . ಉಭಯಂ ಸಂಯುಕ್ತಮಷ್ಟಭಿರ್ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ, ಅತಃ ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ . ಅತ್ರ ಸಂಶಯಂ ಕಿಂ ಪೂರ್ವಮುತ್ಪದ್ಯತೇ . ಕಿಂ ಲಿಂಗಂ ಪೂರ್ವಂ, ಕಿಂ ವಾ ಭಾವಾಃ ಪೂರ್ವಮಿತಿ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ನ ವಿನಾ ಭಾವೈರ್ಲಿಂಗಂ ನ ವಿನಾ ಲಿಂಗೇನ ಭಾವನಿರ್ವೃತ್ತಿಃ .

ಲಿಂಗಾಖ್ಯೋ ಭಾವಾಖ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಭವತಿ ದ್ವಿಧಾ ಸರ್ಗಃ .. 52 ...

ಛಃ: ವಿನಾ ಭಾವೈರ್ನ ವಿಭಕ್ತಂ ಲಿಂಗಂ ವಿನಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಿಂಗೇನ ನ ಭಾವಾಃ .

ಲಿಂಗಾಖ್ಯೋ ಭಾವಾಖ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ಗೋ ದ್ವಿವಿಧಃ ..

ವಿನಾ ಭಾವೈರ್ನ ವಿಭಕ್ತಂ ಲಿಂಗಮಿತಿ . ಯದಿ ಭಾವಾ ನ ಸಂತಿ . ಲಿಂಗಂ ನ

ಸಿದ್ಧೇತ್ . ಯಥಾಷ್ಟ್ಯಂ ವಿನಾ ನಾಗ್ನಿಃ ಸಿದ್ಧತಿ . ವಿನಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಿಂಗೇನ ನ

ಭಾವಾ ಇತಿ . ಭಾವಾ ಲಿಂಗವಿರಹಿತಾಶ್ಚೇತ್, ನ ಸಿದ್ಧಂತಿ . ಯಥಾಗ್ನಿಂ ವಿನಾ

ಔಷ್ಣ್ಯಂ ನ ಸಿದ್ಧತಿ . ಇಮಾವುಭೌ ಧರ್ಮೌ ಪರಸ್ಪರಾಪೇಕ್ಷೌ ಅನಲೌಷ್ಣ್ಯವತ್ .

ತೌ ಚ ಧರ್ಮೌ ಯುಗಪದುದ್ಭವತಃ ಯಥಾ ಗೋಃ ಶೃಂಗದ್ವಯಂ . ಲಿಂಗಾಖ್ಯೋ

ಭಾವಾಖ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಸಗೋ ದ್ವಿವಿಧ ಇತಿ . ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರಸ್ಯ ದ್ವೇ ಆಖ್ಯೇ ಸ್ತಃ .

(1) ಲಿಂಗಾಖ್ಯಃ ಸರ್ಗಃ (2) ಭಾವಾಖ್ಯಃ ಸರ್ಗ ಇತಿ . ಸಂಸಾರಸ್ಯ ಸರ್ಗಾದಾವೇವ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಂ ಸಂಪನ್ನಂ .. ಪರ ಆಹ . ಅಸ್ಯ ಸರಸ್ಯ ಕಿಂ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಮೇವಾಸ್ತಿ ಕಿಂ ವಾ ಪುನರಸ್ಯನ್ಯಾಖ್ಯಃ [ಸರ್ಗ] ಇತಿ . ಸಮಾಧೀಯತೇ ..

ಪ್ರಾಚೀನಮಹರ್ಷಿಭಿರ್ನಾಮಾಂತರಾಣಿ ಸ್ಥಾಪಿತಾನಿ . (1) ಸ್ವತಾರಮಿತಿ . ಅಯಂ ಪುರುಷೋಽತಿಮಾತ್ರಂ ಸ್ವೋಹತೀಕ್ಷ್ಣಃ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಸಾಧಯತಿ .

ನ ಪರೋಪದೇಶೇನ . ಅತೋ ವದಂತಿ ಸ್ವತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . ಸ್ವೋಹಮಾತ್ರೇಣ ಲಬ್ಧ್ವಾ ನ ಪರೇಣ ಇತಿ ಸ್ವತಾರಂ . ಸೈವ ಪ್ರಜ್ಞಾ . ಪ್ರಜ್ಞಾ ಹಿ ಐಹಿಕಾನೋಚಯಿತ್ವಾ ಆಮುಷ್ಮಿಕಂ ಪ್ರಾಪಯತಿ . ಅತಃ ಪರಾಕ್ರಾಂತಕಾಲ ಇತಿ ವ್ಯಪದಿಶಂತಿ . ತದಾ ಹಿ ಮೋಕ್ಷೋ ನಾಮ . ಮೋಕ್ಷ ಏವ ಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಹೇತುಸ್ತಾರಮುಚ್ಯತೇ . ಫಲಂ

ಸಿದ್ಧಿರುಚ್ಯತೇ . ಇಮಾಂ ತಾರಸಿದ್ಧಿಂ ಸ್ವೋಹೇನ ಲಬ್ಧ್ವಾತ್ ಸ್ವತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ವದಂತಿ . ಪಶ್ಚಾತ್ನಪ್ತ ತಾರಸಿದ್ಧಯ ಅಭಿನ್ನಾ ನಾಮಾಂತರಮಾತ್ರೇಣ ವಿಷಮಾಃ .

(2) ಸುತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . ಆತ್ಮನಾ ಪರೇಣ [ಚ] ಲಬ್ಧಪ್ರಜ್ಞೋ ಮೋಕ್ಷಂ ಸಾಧಯತಿ . ಅಯಂ ಪುರುಷಃ ಸಮೃದ್ಧೇಂದ್ರಿಯಃ ಕಿಂಚಿದವರಃ ಪರೋಪದೇಶೇನ [ಲಬ್ಧ]ಬಹುಸ್ವಾಧೋರ್ ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ . ಅತಃ ಸುತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ವ್ಯಪದಿಶಂತಿ .

(3) ತಾರತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . ಏಕಾಂತತಃ ಪರೋಪದೇಶೇನ ಲಬ್ಧತ್ವಾತ್ತಾರೇತಿ . [ಅಯಂ] ಸಮೃದ್ಧೇಂದ್ರಿಯಃ ತತೋಽಪಿ ಅವರಃ . (4) ಪ್ರಮೋದತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . ಅಯಂ ಪುರುಷ ಆಭ್ಯಂತರದುಃಖೇನ ಶಿರೋವ್ಯಾಧ್ಯಾದಿನಾಭಿಹತೋ ಗುರುಂ ವ್ರಜತಿ .

ಚಿಕಿತ್ಸಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ತಾತ್ಕಾಲಿಕೀಮಾಭ್ಯಂತರದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಂ ಲಭತೇ . ಇಯಮೇಕವಿಧಪ್ರಮೋದಾಯ ಭವತಿ . [ಅಥ] ಚಿಂತಯತಿ . ಇದಂ ನಿವೃತ್ತಿಮಾತ್ರಂ . ನಾತ್ಯಂತಿಕನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ . ಯದಾ ಕೈವಲ್ಯಂ . ತದಾ ತು ಆತ್ಯಂತಿಕನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ ಜ್ಞಾನಾತ್ ಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯಂ ವ್ರಜತಿ . ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಶಿಕ್ಷತೇ . ಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ಪರಮಂ ಪ್ರಮೋದಮಾಪ್ನೋತಿ . ಅಸ್ಮಾದುಭಯವಿಧಪ್ರಮೋದ[ಲಾಭಾ]ತ್ ಪ್ರಮೋದತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾ ಭವತಿ . (5) ಪ್ರಮುದಿತತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . ಅಯಂ

ಪುರುಷ ಆಭ್ಯಂತರಬಾಹ್ಯೋಭಯವಿಧದುಃಖಾಭಿಹತಃ [ಚಿಕಿತ್ಸಾ]ಚಾರ್ಯಂ ಗತ್ವಾ ದುಃಖದ್ವಯಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ಯತೋ ದುಃಖದ್ವಯಸ್ಯ ತಾತ್ಕಾಲಿಕೀ ಶಾಂತಿಃ ತದೈವೋಭಯವಿಧಪ್ರಮೋದೋ ಭವತಿ . ನೇಯಮಾತ್ಯಂತಿಕೀ ನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಾರಸಿದ್ಧಿಂ ಶಿಕ್ಷಿತುಮಾಚಾರ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . [ಸಿದ್ಧಿ]ಲಾಭಾತ್ಪ್ರಮೋದಃ

ಪ್ರಮುದಿತಾಖ್ಯಾಮುಪಾದತ್ತೇ . (6) ಮೋಹನ[ತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . ಅಯಂ ಪುರುಷಃ (1) ಆಭ್ಯಂತರದುಃಖಂ ಶಿರೋವ್ಯಾಧ್ಯಾದಿ . (2) ಬಾಹ್ಯದುಃಖಮಸಿಗದಾದಿ (3) ದೈವದುಃಖಂ

ವಾತವರ್ಷಶೀತಾತಪಾದಿ . ಏತತ್ಸರ್ವದುಃಖತ್ರಯಾಭಿಭೂತಃ ಆಚಾರ್ಯಂ ಗತ್ವಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ . ತಚ್ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಯತೋ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ . [ತತೋ] ಮೋಹನಮಿತಿ ವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ . [ಇಯಂ] ನಾತ್ಯಂತಿಕನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಆಚಾರ್ಯಮುಪಗಮ್ಯ ಶಿಕ್ಷಾಭ್ಯಾಸಾತ್ತಾರಸಿದ್ಧಿಂ ಲಭತೇ . ಅಸ್ಮಾನ್ಮೋಹನತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾ ಭವತಿ .

(7) ರಮ್ಯಕತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ . [ಅಯಂ ಪುರುಷ] ಆಚಾರ್ಯಾನುಕಂಪಾಪ್ರೀತಿಭ್ಯಾಂ ತಾಂ

ತಾರಸಿದ್ಧಿಂ ಶಿಕ್ಷತೇ . ಆಚಾರ್ಯಾತ್ತಾಮಾಖ್ಯಾಮುಪಾದತ್ತೇ . (8) ಸದಾಪ್ರಮುದಿತಸಿದ್ಧಿರಿತಿ

ಅಯಂ ಪುರುಷಃ ಸರ್ವದ್ವಿಷ್ಟೋ ಧನವಸ್ತದಾನಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತಿ . [ತಾನಿ] ದತ್ತಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ್ವಿಗ್ಧೋ ಭವತಿ . ಸರ್ವೇಽಪಿ ತಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಂ ಕರ್ತುಮಭಿಲಷಂತಿ .

ಅತಃ ಸದಾಪ್ರಮುದಿತತಾರಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ವದಂತಿ .. ಇಂದ್ರಿಯವಧಾದಶಕ್ತಯ ಏಕಾದಶ ಬುದ್ಧಿವಶಾದಶಕ್ತಯಃ ಸಪ್ತದಶ ಚಾಹತ್ಯಾಶಕ್ತಯೋಽಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಃ .

ಪಂಚವಿಪರ್ಯಯೈರ್ನವತುಷ್ಟಿಭಿರಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಭಿಃ ಸಹ

ಪಂಚಾಶದಂತತ ಉಕ್ತಾ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಂ .. ಪೂರ್ವೇ ತ್ರಯಃ ಸಿದ್ಧೇರಂಕುಶಾ

ಇತಿ ಪಂಚವಿಪರ್ಯಯಾ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತ್ಯಶಕ್ತಯೋ ನವತುಷ್ಟಯಶ್ಚ . ಇಮೇ

[ಪೂರ್ವೇ] ಅಂತಿಮಾಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಜಸ್ಯಾಂಕುಶಾಃ . ಅಷ್ಟವಿಧಾಃ [ಸಿದ್ಧಯಃ]

ಮೋಕ್ಷಂ ಸಾಧಯಿತುಮರ್ಹಂತಿ . ತ್ರಿವಿಧಾ[ಜ್ಞುಶೇನ] ತು ನ ಶಕ್ನುವಂತಿ . ಯಥಾ

ಮತ್ತಗಜಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರಾಹೋಽಜ್ಞುಶೇನ ನ ಯಥೇಚ್ಛಂ ಸ್ವಾತಂತ್ರಂ ಪ್ರಯಾತಿ .

ತಥಾಷ್ಟಸಿದ್ಧಯೋಽಪಿ . ಅವಶ್ಯಂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇನಾಷ್ಟಸಿದ್ಧಯೋ ಲಭ್ಯಂತೇ .

ತ್ರಿವಿಧಾಂಕುಶೇನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ನ ಲಭ್ಯತೇ . ಅತೋಽವಶ್ಯಂ ಪೂರ್ವಂ ತ್ರಿವಿಧಂ

ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಅಂತಿಮಾಷ್ಟಸಿದ್ಧೀರ್ಯತೇನಾಭ್ಯಸೇತ್ .

ಪರ ಆಹ . ಅಥ ಪ್ರಥಮಂ ಪೂರ್ವಪದಾರ್ಥಂ ಪಶ್ಚಾತ್ ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯಂ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ .

ಭಾವೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಂ, ಅತಃ ಸಂಸರತಿ ಸಂಸಾರೇ ಇತಿ ಪುರಸ್ತಾದುಕ್ತಂ .

ಭಾವಾ ಅಷ್ಟಾವೇವ ಯದುತ ಚತ್ವಾರೋ ಧರ್ಮಾಶ್ಚತ್ವಾರೋಽಧರ್ಮಾಃ .

ಚತ್ವಾರೋ

ಧರ್ಮಾ (1) ಧರ್ಮಃ (2) ಜ್ಞಾನಂ (3) ವಿರಾಗಃ (4) ಐಶ್ವರ್ಯಂಚೇತಿ .

ಏಷಾಂ ಚತುರ್ಣಾಂ ಧರ್ಮಾಣಾಂ ವಿಪರೀತಾ ಏವ ಚತ್ವಾರೋಽಧರ್ಮಾಃ .

[ಇಮೇ]ಽಷ್ಟೌ

ಭಾವಾ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ . ಪೂರ್ವೈಶ್ಚತುರ್ಭಿಃ ಧರ್ಮೈರಧಿವಾಸಿತಂ ದೇವಗತಿಂ
ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ . ಅಂತಿಮೈಶ್ಚತುರ್ಭಿರಧರ್ಮೈರಧಿವಾಸಿತಂ ಮರ್ತ್ಯಪಶುಗತಿವಿದ್ಯಯಂ
ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ . ಅಧಿವಾಸಿತಂ ಲಿಂಗಮಿತ್ಯತ್ರ ಲಿಂಗಂ ದ್ವಿವಿಧಂ .

ಪ್ರಧಾನಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಿಂಗಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ .
ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೈಭ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಮೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತಂ ಸತ್ ಉದ್ಧಿತಂ
ಸ್ಥೂಲಲಿಂಗಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಏಷಾಮಷ್ಟವಿಧಭಾವಾನಾಮಧಿವಾಸಿತಲಿಂಗದ್ವಯಸ್ಯ
ಚ

ಕಿಂ ಪೂರ್ವಮುತ್ಪದ್ಯತೇ . ಕಿಮಷ್ಟಭಾವಾಃ ಕಿಂ ಪೂರ್ವಂ ಕಿಂ ವಾ ಲಿಂಗದ್ವಯಂ
ಪೂರ್ವಮಿತಿ .

ಸಮಾಧೀಯತೇ . [ಅತ್ರ] ದ್ವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಸ್ತಃ . ಅಷ್ಟಭಾವಾನಾಂ ಲಿಂಗಸ್ಯ
ಚ ನಾಸ್ತಿ ಪೂರ್ವಾಪರಭಾವಃ . ಅವಶ್ಯಂ ಸಂಯುಕ್ತಾನಿ ಯುಗಪದುತ್ಪದ್ಯಂತೇ .

ಯಥಾಗ್ನಿಷ್ಟೇ ನ ವಿಯೋಗಂ ಲಭೇತೇ . ಯಥಾ ವಾ ಗೋಃ ಶೃಂಗೇ

ದ್ವೇಽವಶ್ಯಂ ಯುಗಪತ್ಪಾದುರ್ಭವತಃ . ತಥಾಽಷ್ಟ ಭಾವಾ ಲಿಂಗಂಚ .

ಯದಾ ಪ್ರಧಾನಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರರೂಪಸೂಕ್ಷ್ಮಲಿಂಗಮಸ್ತಿ .

ತದಾವಶ್ಯಮಷ್ಟಸು ಭಾವೇಷು ಚತುರ್ವಿಧಾಃ ಸಂತಿ . ಯದಿ ನ ಸಂತಿ ಚತ್ವಾರೋ
ಧರ್ಮಾಃ ತದಾ ಚತ್ವಾರೋಽಧರ್ಮಾಃ ಸಂತಿ . ಇತಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಃ

[ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಿಂಗಾತ್]

ನಿಯಮೇನ ನ ವಿಯೋಗಂ ಲಭಂತೇ . ತಥಾ ಮಾತಾಪಿತೃಜಾತಂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಮಪಿ

ಏವಂ ಲಿಂಗಶರೀರಮಪಿ ಅಷ್ಟಭಾವೇನ ನಿಯಮೇನ ನ ವಿಯೋಗಂ ಲಭತೇ ..

ಕಾರಿಕಾ 53

ಅಸ್ತಿ ಭೌತಿಕಾಖ್ಯಾಸ್ತೃತೀಯಃ ಸರ್ಗಃ . ಯಥಾಹಾರ್ಯಾ .

.. ಅಷ್ಟವಿಕಲ್ಪೋ ದೈವಸ್ತೈರ್ಯಗ್ಯೋನಶ್ಚ ಪಂಚಧಾ ಭವತಿ .

ಮಾನುಷ್ಯಕಶ್ಚೈಕವಿಧಃ ಸಮಾಸತೋ ಭೌತಿಕಃ ಸರ್ಗಃ .. 53 ...

ಭಃ ದೈವಗತಿರಷ್ಟವಿಕಲ್ಪಾ ತೈರ್ಯಗ್ಗತಿಃ ಪಂಚವಿಕಲ್ಪಾ .

ಮಾನುಷ್ಯಕಗತಿರೇಕಸರ್ಗ ಏವ [ಇತಿ] ಸಮಾಸತೋ ಭೌತಿಕಃ ಸರ್ಗ ಉಚ್ಯತೇ ..

ದೈವಗತಿರಷ್ಟವಿಕಲ್ಪೇತಿ . (1) ಬ್ರಾಹ್ಮಃ ಸರ್ಗಃ (2) ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಃ ಸರ್ಗ (3)

ಐಂದ್ರಃ ಸರ್ಗಃ (4) ಗಾಂಧರ್ವಃ ಸರ್ಗಃ (5) ಆಸುರಃ ಸರ್ಗಃ (6) ಯಾಕ್ಷಃ ಸರ್ಗಃ (7)

ರಾಕ್ಷಸಃ ಸರ್ಗಃ (8) ಪೈಶಾಚಃ ಸರ್ಗಃ ಇತಿ . ತೈರ್ಯಗ್ಗತಿಃ ಪಂಚವಿಕಲ್ಪೇತಿ .

(1) ಚಾತುಷ್ಪಾದಃ ಸರ್ಗಃ (2) ಪಾತಗಃ ಸರ್ಗಃ (3) ಔರಗಃ ಸರ್ಗಃ (4)

ತೈರ್ಯಂಚಃ ಸರ್ಗಃ (5) ಸ್ಥಾವರಃ ಸರ್ಗ ಇತಿ . ಮಾನುಷ್ಯಕಗತಿರೇಕಸರ್ಗ

ಏವೇತಿ . ಮನುಷ್ಯಗತೇರೇಕಜಾತಿಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ . ಭೌತಿಕಸ್ತಿವಿಧ ಉಕ್ತೋ ಯದುತ ದೇವತಿಯಙ್ಮನುಷ್ಯತ್ರಯಲಿಂಗಭಾವಾಸ್ತ್ರಯ ಇತಿ .. 53..

ಕಾರಿಕಾ 54

ಪರ ಆಹ . ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಕುತ್ರ ಕಿಮುತ್ಕಟಮುಪಲಭ್ಯತೇ . ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ

.. ಊರ್ಧ್ವಂ ಸತ್ತ ವಿಶಾಲಸ್ತಮೋವಿಶಾಲಶ್ಚ ಮೂಲತಃ ಸರ್ಗಃ .

ಮಧ್ಯೇ ರಜೋವಿಶಾಲೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಃ .. 54 ...

ಭಃ ಊರ್ಧ್ವಂ ಸತ್ತ ವಿಶಾಲಃ ಮೂಲತಃ ಸರ್ಗಸ್ತಮೋವಿಶಾಲಃ .

ಮಧ್ಯಸರ್ಗೋ ರಜೋವಿಶಾಲೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಃ ..

ಊರ್ಧ್ವಂ ಸತ್ತ ವಿಶಾಲ ಇತಿ . ಬ್ರಾಹ್ಮಸರ್ಗಸ್ಥಾನಾದೌ ಸತ್ತ ಮತಿವಿಶಾಲಂ .

ಅತ್ರಾಪಿ ರಜಸ್ತಮಸೀ ಸ್ತಃ ಸತ್ತೇನಾಭಿಭೂತೇ . ಅತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ

ದೇವಾ ಬಹ್ವಾನಂದಮನುಭವಂತಿ . ಮೂಲತಃ ಸರ್ಗಸ್ತಮೋವಿಶಾಲ ಇತಿ . ಯತ್

ತಿಯಙ್ಮಕ್ಷಿಸ್ತಂಬಾದಿಸ್ಥಾವರಸರ್ಗಪರ್ಯಂತಃ . ಅತ್ರ ತಮೋ ವಿಶಾಲಂ . ಅತ್ರಾಪಿ

ರಜಸ್ತಮೇ ಸ್ತಃ ತಮನಾಭಿಭೂತೇ . ಅತಸ್ತಿಯಙ್ಮಾದಯೋ ಮೋಹಬಹುಲಾಃ .

ಮೂಲತಃ

ಸರ್ಗ ಇತಿ . ತ್ರಿಷು ಸರ್ಗೇಷು ತೇಷಾಂ [ತಿಯಙ್ಮಾದೀನಾಂ] ಅತ್ಯಂತಮಧಮತ್ವಾನ್ಮೂಲತಃ

ಇತ್ಯುಕ್ತಂ . ಮಧ್ಯಸರ್ಗೋ ರಜೋವಿಶಾಲ ಇತಿ . ಮಾನುಷಸರ್ಗೇ ರಜೋ ವಿಶಾಲಂ

ಸತ್ತ ತಮಸೀ ಅಪಿ ಸ್ತಃ . ರಜೋಬಹುಲತ್ವಾದಭಿಭೂತಸತ್ತ ತಮಸ್ಕತ್ವಾಚ್ಚ

ಮನುಷ್ಯೇಷು ಶೋಕದುಃಖೇ ಬಹುಲೇ . ಮನುಷ್ಯಗತೇರ್ಮಧ್ಯೇತಿ ನಾಮ .

ತಿಸೃಷು ಗತಿಷು ಮಧ್ಯವರ್ತಿತ್ವಾತ್ . ಅಂತಿಮಃ ಸರ್ಗಃ ಕಥಂ ಸ್ತಂಬ

ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಯದೋಷಧಿವನಸ್ತತಿಪರ್ವತಪಾಷಾಣಾದಯಃ ಏಭಿಸ್ತ್ರಯಾಣಾಂ

ಲೋಕಾನಾಮವಷ್ಟಬ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ತಂಬನಾಮಾ ಉಚ್ಯತೇ . ಏವಂ ಲಿಂಗಸರ್ಗಃ

ಭಾವಸರ್ಗೋ

ಭೌತಿಕಸರ್ಗಶ್ಚ ಸರ್ವಧೋಕ್ತಃ . ತ್ರಿವಿಧೋಽಯಂ ಸರ್ಗಃ ಪ್ರಧಾನಕೃತ ಇತ್ಯತಃ

ಪ್ರಧಾನಕಾರ್ಯಮವಸಿತಂ . ಯದುತ ಲೋಕಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತಿ ..

54..

ಕಾರಿಕಾ 55

ಪರ ಆಹ . ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಮನುಷ್ಯದೇವತಿಯಙ್ಮು ಕಃ ಸುಖಂ

ದುಃಖಂಚಾನುಭವತಿ .

ಕಿಂ ಪ್ರಧಾನಮನುಭವತಿ ಕಿಂ ವಾ ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ

ಯಾವದೇಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಅನುಭವಂತಿ ಕಿಂ ವಾಯಂ ಪುರುಷೋಽನುಭವತಿ .
ಆರ್ಯಯೋತ್ತರಮಾಹ .

.. ಅತ್ರ ಜರಾಮರಣಕೃತಂ ದುಃಖಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಚೇತನಃ ಪುರುಷಃ .

ಲಿಜಸ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತೇಸ್ತಸ್ಮಾದ್ ದುಃಖಂ ಸಮಾಸೇನ .. 55 ..

ಭಃ ಅತ್ರ ಜರಾಮರಣದುಃಖಂ ಕೇವಲಂ ಚೇತನಃ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ .

ಲಿಂಗಸ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತೌ ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಸೇನೋಕ್ತಮಿದಂ ದುಃಖಂ ..

ಅತ್ರ ಜರಾಮರಣದುಃಖಂ ಕೇವಲಂ ಚೇತನಃ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತಿ . ತ್ರಿಷು
ಲೋಕೇಷು

ದುಃಖಮಸ್ತಿ ಜರಾಕೃತಂ . ವಲಿತತ್ವಕ್, ಪಲಿತಂ, ಶ್ವಾಸಮೋಕಃ, ಯಷ್ಟ್ಯವಲಂಬನಂ,

ಬಂಧುಮಿತ್ಯೈರ್ಲಘ್ವೀಕರಣಂ, ಏವಮಾದಿದುಃಖಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಜರಾನಿಮಿತ್ತಾನಿ .

ಮರಣದುಃಖಮಿತಿ . [ಯಥಾ] ಕಶ್ಚಿತ್ಪುರುಷಃ ಲಭ್ಯೈಷ್ಟೈಶ್ಚರ್ಯೋ ಯದಿ ವಾ

ಪಂಚಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾನುಪಲಭತೇ . ಯದಿ ವಾ ಸ್ಥೂಲವಿಷಯಾನುಪಲಭತೇ . ಸ

ಮರಣಮುಪಗತೋ ಯಮೇನ ಗೃಹ್ಯತೇ . ಅತ್ರ ಮರಣದುಃಖಾಖ್ಯಂ

ದುಃಖಮನುಭವತಿ .

ಕಿಂಚ ಸಂತಿ ತ್ರೀಣಿ ದುಃಖಾನ್ಯವಾಂತರಕಾಲೀನಾನಿ . ಇಮಾನಿ ದುಃಖಾನಿ ಚೇತನಃ

ಪುರುಷೋಽನುಭವತಿ . ಪ್ರಧಾನಂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂಚ ನಾನುಭವತಃ .

ಅಚೇತನತ್ವಾತ್ . ಅತ ಉಕ್ತಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ದುಃಖಂ, ನ ಪ್ರಧಾನಾದೀನಾಮಿತಿ .

ಪರ ಆಹ . ಕಿಯತ್ಕಾಲಂ ಪುರುಷ ಇಮಾನಿ ದುಃಖಾನ್ಯನುಭವತಿ . ಉತ್ತರಮಾಹ .

ಲಿಂಗಸ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತೌ ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಸೇನೋಕ್ತಮಿದಂ ದುಃಖಮಿತಿ . [ಯದಾ]

ಮಹದಾದಿಲಿಂಗಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರದುಃಖಂ ನ ನಿವರ್ತತೇ . ಇದಂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ

ಲೋಕೇ

ಸಂಸರತಿ ನ ನಿವರ್ತತೇ . ಏತಾದೃಶಕಾಲಮಧ್ಯೇ ಪುರುಷೋ ದುಃಖಮನುಭವತಿ .

ಯದಾ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲಲಿಂಗಂ ನಿವರ್ತತೇ . ತದಾ ಪುರುಷೋ ಮುಚ್ಯತೇ . ಯದಾ ಮುಚ್ಯತೇ

. ತದಾ

ಏತಾದೃಶದುಃಖಾನಿ ನಾಂತತೋಽನುಭವತಿ . ಯದಾ ನ ನಿವರ್ತತೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲಲಿಂಗಂ

ತದಾ ನ ದುಃಖಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ನೋತಿ [ಪುರುಷಃ] . ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಸೇನೋಕ್ತಂ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಿಂಗಂ

ಸ್ಥೂಲಲಿಂಗಂಚ ದುಃಖಮಿತಿ .. 55..

Encoded and proofread by Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

——
sAMkhyakArikAparamArthaTIkA
pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

